

TÖÖLÖN SAIRAALAN RAKENNUSHISTORIASELVITYS

Sanna Ihatsu - CasaCo Studio Oy - 12.4.2017

TÖÖLÖN SAIRAALAN RAKENNUSHISTORIASELVITYS

Sanna Ihatsu - CasaCo Studio Oy - 12.4.2017

Tilaaaja:
HUS-Tilakeskus,
tilaajan edustaja, kiinteistöjohtaja Hannu Lähteenmäki

Tekijä:
arkkitehti Sanna Ihatsu
CasaCo Studio Oy

Etukannen kuvat: Töölön sairaalan arkisto

Sisällys

Sisällys	5		
Rakennuksen perustiedot	7		
Johdanto	9		
Selvityksen tarkoitus, käytetyt lähteet ja arkistot	11		
Käytetyt lähteet ja arkistot	12	Piha-alueen järjestelyt	35
		Käytetyt rakennejärjestelmät ja materiaalit	38
		Tekniset järjestelmät	42
		Rakennuksessa käytetyt koristelut ja värit	45
		Kalusteet ja sisustus	46
Rakennushankkeen taustaa	14	Kaavallinen tarkastelu	50
Rakennuksen suunnittelijat	16	Kohteen esikuvat ja merkitys myöhemmälle suunnittelulle	55
Jussi Paatela	18	Rakennuksen käytön historia	56
Simo Antero Brofeldt	19	Toiminta vastavalmistuneessa talossa	56
		Sotasairaala	58
		Sodan jälkeinen aika	61
Suunnittelun vaiheet	20	Töölön sairaala osaksi HYKS:iä	62
Kohteen rakentaminen	22	Sairaanhoitajien koulutus	64
Urakoitsijat ja tavarantoimittajat	22	Muutosvaiheet ennen laajennusosan rakentamista	65
		Rakennukseen kohdistuneet muutokset 1930–50-luvuilla	65
Rakennuksen alkuperäisen asun luonnehdinta	24	Reumasairaalasuunnitelmat	68
Tilat ja arkkitehtuuri	25		
Julkisivujen sommittelu	31		
Liikenteen järjestelyt	34		

Laajennusosa	71
Suunnitteluvaiheet	71
Laajennuksen suunnittelijat	72
Pääsuunnittelija Veli Paatela	73
Laajennuksen rakennusvaiheet	74
Laajennuksen urakoitsijat	75
Tilat ja arkkitehtuuri	76
Julkisivut	76
Piha-alueet	76
Käytetyt rakenteet ja materiaalit	79
 Laajennuksen rakentamisen jälkeiset muutosvaiheet	 81
Muutoksia 1960- ja 70-luvuilla	81
Muutoksia 1980–90-luvuilla	83
Muutoksia 2000-luvulla	87
 Säilyneisyys säilyneisyyskaavioineen	 89
Piha-alueiden säilyneisyys	89
Julkisivujen säilyneisyys	92
Pohjakaavan säilyneisyys	96
Rakennusosien ja pintojen säilyneisyys	126
Teknisten järjestelmien säilyneisyys	130
Kalusteiden säilyneisyys	131
 Yhteenveto	 132
 Lähteet	 134
Arkistot	134
Kirjallisuus	134
Lehdet ja pienpainatteen	134
Painamattomat lähteet	135
Sähköiset lähteet	135
Haastattelulähteitä	136

Rakennuksen perustiedot

KOHDE

Töölön sairaala

KATUOSOITE

Topeliuksenkatu 5, 00260 Helsinki

KIINTEISTÖTUNNUS

091-014-0479-0005

ASEMAKAAVA

Vahvistettu 10.5.1973

RAKENNUKSEN LAAJUUS

Vanha sairaala (valm. 1932) 48 610 m³

Neurokirurginen sairaala (valm. 1960) 33 000 m³

Vanhan osan laajennukset yht. 1492 m³

Päivystyksen leikkaussalien iv-konehuoneet (1994) 750 m³

Laajennuksen laajennukset yht. 1610 m³

NYKYINEN OMISTAJA JA KÄYTTÄJÄ

Hus, kuuluu osana Helsingin yliopistolliseen keskussairaalaan

NYKYINEN KÄYTTÖTARKOITUS

HUS-alueen suurin traumatologinen päivystyspiste, jossa helsinkiläisten tapaturmapotilaiden lisäksi hoidetaan vaikeimmat tapaturmat koko Uudenmaan alueelta. Sairaalassa tutkitaan ja hoidetaan ortopedian ja traumatologian, käsikirurgian, plastiikkakirurgian, anestesiologian ja tehohoidon sekä neurokirurgian erikoisalojen potilaita.

ALKUPERÄINEN KÄYTTÖTARKOITUS

Ensiapuasema sekä poliklinikka. Sairaalassa tehtiin paljon kirurgisia toimenpiteitä ja sairaala syventyi erityisesti aivovammoihin. Varautuminen poikkeusoloihin.

SUOJELUSTATUS

Kuuluu RKY-alueeseen Taka-Töölön kerrostaloalue

RAKENNUTTAJA

Suomen Punainen Risti

ALKUPERÄISET SUUNNITTELIJAT

Jussi Paatela, vanha osa

Jussi ja Veli Paatela, laajennusosa

SUUNNITTELUAIKA

1930–1931, vanha osa

1945–1949, reumasairaala

1952–1956, laajennusosa

RAKENTAMISAIKA

1931–1932 vanha osa

1948–1949, reumasairaalan perustukset

1956–1959, laajennusosa

MERKITTÄVIMMÄT MUUTOKSET

Laajennus vuonna 1959

Hoitajatarasuntola valmistui vuonna 1967

Luentosalimuutos 1959

Ortopedian ja traumatologian lisärakennus puiston paikalle 1984

Osien V2-V4 muutokset 1991

Päivystyksen leikkaussalien muutokset ja tehon muutokset ja iv-konehuoneen 1994–1998

MR-tilalaajennus 1999

Neurokirurgian osaston peruskorjaus 2002

Johdanto

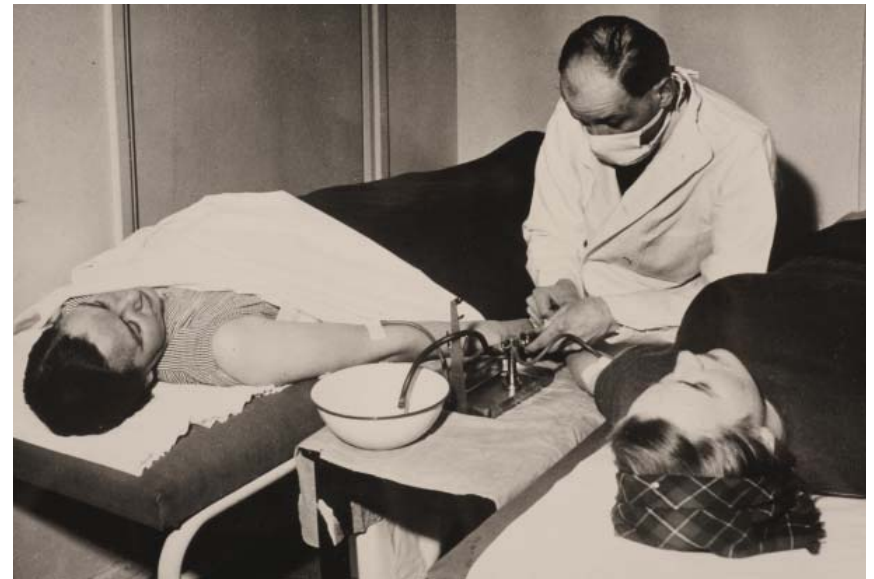
C.G.Mannerheim ja R. Faltin olivat tärkeimmät vaikuttajat Suomen Punaisen Ristin sairaalahankkeen käynnistämisessä.¹ Sairaalan arkkitehtisuunnittelusta vastasi arkkitehti Jussi Paatela. Sairaala suunniteltaessa päämääränä oli, että tulevalla sairaalalla olisi yleistä merkitystä hoidon kannalta ja että se liittyisi tehtäviin, joita SPR:llä olisi poikkeusolojen aikana. Sairaala aloitti toimintansa 1.10.1932.²

Sairaalassa oli aluksi 150 sairaansijaa. Siellä oli ensiapuasema sekä poliklinikka. Sairaalassa tehtiin paljon kirurgisia toimenpiteitä ja sairaala syventyi erityisesti aivovammoihin.³

Vuodesta 1935 alkaen sairaala toimi Helsingin yliopiston kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti opetussairaalana.

Vuonna 1936 sairaalaan perustettiin veripalvelukeskus, jonka kautta välitettiin verensiirtoja. Keskus toimi sairaalan tiloissa vuoteen 1972 asti.⁴

Sodan puhjettua sairaalasta muodostettiin vuonna 1940 itsenäinen sotasairaala, P.R. SotaS. Sairaalaan liitettiin muualla toimivia sairausosastoja ja maaseudun toipilaskoteja sekä Sairaanhoidajaopiston tilat, jonne sijoitettiin vaikeasti haavoittuneita ja pysyvästi invalideiksi jääviä sotilaita. Tätä jaostosairaala alettiin nimittää Invalidisairaalaksi.

Veripalvelukeskus toimi sairaalan tiloissa vuosina 1936–1972. TSA.

1 Rosén 1977, 313–315.

2 Koskinen & Nyström 1975, 78.

3 Koskinen & Nyström 1975, 78.

4 Koskinen & Nyström 1975, 78.

Suomen Punaisen Ristin sairaala toimi myös Helsingin väestönsuojelun sairaala-asemana pomminkestävine ensiapuasemineen ja leikkaussaleineen. Punaisen Ristin Sotasairaalaan keskitettiin mm. aivo-, selkäydin- ja hermovammojen hoito. Sairaalassa hoidettiin myös märkiviä murtumia, vaikeita raajavammoja, valeniveliä ja amputoituja. Leuka- ja kasvovammoja varten oli oma osasto. Sairaalan henkilökunta oli sota-aikana muualla komennettuina puolustuslaitoksen tehtävissä. Tilalla työskenteli mm. ulkomaalaisia, vapaaehtoisia lääkäreitä ja hoitajia.⁵

Jatkosodan aikana toiminta jatkui samankaltaisena, mutta sairaalan nimeksi tuli silloin SotaS 54.⁶

Tapaturmaisesti loukkaantuneiden hoitotarve kasvoi teollisuuden ja liikenteen kasvaessa. Vammatyypit antoivat tärkeitä kokemuksia myös sodanaikaisten vammojen hoitoon.⁷

Helsingin yliopistollisen keskussairaalan perustamisen myötä vuonna 1958 HYKS osti koko SPR:n sairaalan. Sairaala muuttui Töölön sairaalaksi, jossa olivat HYKS:n ortopedian ja traumatologian klinikka HYKS:n neurokirurgian klinikka. Myös ortopedinen osasto siirtyi sinne Kirurgisesta sairaalasta. HYKS:n liittohallitus määräsi Töölön sairaalan huolehtimaan kaikista Helsingin kaupungin ja Uudenmaan kuntien tapaturmatapauksista. Lisäksi sairaalassa oli yliopistollisia paikkoja koko maan erikoishoitoa vaativia potilaita varten.⁸ Samalla perustettiin myös alan oppituoli, ja tehtäväkenttä yliopistollisena sairaalana laajeni entisestään käsittäen sairaalatoiminnan, opetuksen ja tieteellisen tutkimustyön.⁹

Vuonna 1960 perustettiin neurokirurgian klinikkaan maan ensimmäinen tehosteisen valvonnan osasto.¹⁰

Edelleen lisääntyneen liikenteen aiheuttamien monivammapotilaiden luku kasvoi jyrkästi. Uusia hoitomenetelmiä otettiin käyttöön potilaiden kuntouttamisen nopeuttamiseksi ja paremman lopputuloksen aikaansaamiseksi.¹¹

Vuonna 1968 klinikkaan perustettiin luupankki, kun ryhdyttiin käyttämään matalassa lämpötilassa säilytettyjä kuolleilta henkilöiltä otettuja luun ja nivelten osia.¹² 1970-luvulle tultaessa yhä enemmän otettiin käyttöön leikkausmenetelmiä, jotka sallivat varhaisen mobilisaation ja kuntoutuksen.¹³

Katastrofivalmiutta on kehitetty sairaalan sisällä ja alueellisesti ja klinika on toiminut siinä myös valtakunnallisena esimerkkinä.¹⁴

2000-luvulla Hyks:n ja Helsingin kaupungin erikoissairaanhoidalojen yhdistyessä, Töölön sairaalasta tuli yksi Euroopan suurimmista trauma-keskuksista. HUS-alueen mahdollisissa suuronnettomuuksissa se toimii koordinoivana sairaalana. Vuonna 2010 Sosiaali- ja terveysministeriö nimitti HUS:n valtakunnalliseksi toimijaksi suuronnettomuustilanteissa ja Töölön sairaalan rooli on siinä keskeinen.¹⁵

5 Koskinen & Nyström 1975, 79.

6 Koskinen & Nyström 1975, 80.

7 Brofeldt 1942, 4.

8 Koskinen & Nyström 1975, 83.

9 Koskinen & Nyström 1975, 83–84.

10 Koskinen & Nyström 1975, 90.

11 Koskinen & Nyström 1975, 85.

12 Koskinen & Nyström 1975, 88.

13 Koskinen & Nyström 1975, 89.

14 Koskinen & Nyström 1975, 89.

15 Postikorttinäyttely

Selvityksen tarkoitus, käytetyt lähteet ja arkistot

Tämän rakennushistoriaselvityksen tarkoituksena on toimia alueen toimintojen sijoittamisen sekä Töölön sairaalan tulevien korjaus- ja muutostöiden apuvälineenä. Kun uusi Traumasairaala valmistuu Meilahden sairaala-alueelle, Töölön sairaalalla ei ole enää käyttöä HUS:lle ja rakennus todennäköisesti myydään. Uuden omistajan myötä rakennukselle voi tulla myös uusi käyttötarkoitus. Selvitys palvelee myös alueen kaavoituksen tarpeita.

Tämän selvityksen tehtävänä on auttaa huomioimaan Töölön sairaalan historialliset arvot rakennuksen uutta käyttöä suunniteltaessa. Selvitys on tarkoitettu Töölön sairaalassa tehtävien muutostöiden rakennuttamisesta, suunnittelusta ja rakentamisesta vastaavien henkilöiden käyttöön ja sen tehtävänä on antaa pohjatietoja myös viranomaisten päätöksenteolle.

Selvitys on tehty toimivassa sairaalassa, jossa kaikkiin tiloihin ei toiminnan luonteen vuoksi ole voinut mennä. Kuvia otettaessa on potilaat rajattu pois kuvista yksityisyyden suojan vuoksi.

Kuva tapaturma-asemalta.

Käytetyt lähteet ja arkistot

Pääkirjallisuuslähteinä on käytetty Gunnar Rosénin julkaisua Sata sodan ja rauhan vuotta, Suomen Punainen Risti 1877–1977 sekä Koskisen ja Nyströmin kirjoittamaa Töölön sairaalan historiikkia, Suomen kirurgiyhdistys 50-vuotisjulkaisussa, Vammala 1975. Simo Brofeldtin pienpainatteen Suomen Punaisen Ristin Sairaala, Otava 1934 ja Suomen Punaisen Ristin Sairaala, Sotamarsalkka Mannerheimin perustama ja hänen lahjansa Suomen kansalle, Tilgman, Helsinki 1942, ovat antaneet arvokasta tietoa Punaisen Ristin sairaalan varhaisista vaiheista ja sen perustamisen taustoista.

SPR:n arkistosta, joka sijaitsee Kansallisarkistossa, löytyvät vanhan osan työselitykset sekä urakkapiirustukset ja tietoja suunnittelun ja rakentamisen vaiheista. Myös laajennusosasta löytyy tietoja suunnittelun ja rakentamisen vaiheista, sekä piirustuksia ja työselitys.

Töölön sairaalan museohuoneen arkistosta, joka sijaitsee varasairaalas-
sa, löytyy runsaasti valokuvia, muutamia asiakirjoja sekä joitain lehtileikkeitä.

Sairaalaan kuvaavia postikortteja on psykiatri Heikki Pihan yksityisessä hoitolaitoksissa käsittävissä postikorttikokoelmassa.

Suomen Punaisen Ristin toimintakertomuksista ja Suomen Punaisen Ristin Sairaalan vuosikertomuksista löytyy tietoja sairaalan toiminnan vaiheista sekä korjaustoimenpiteistä. Vuosikertomuksia löytyy sekä Terveystiedon kirjastosta Terhosta ja Töölön sairaalan museohuoneesta.

Rakennusvalvonnasta löytyy vuoden 1934 loppupiirustukset, joihin on merkitty rakennusaikaiset muutokset. Mikrofilmeiltä löytyy myös vuoden 1931 lupapiirustukset. Rakennusvalvonnasta löytyvät myös lupaa vaatineiden muutostöiden asiakirjat ja piirustukset. Rakennusvalvonnasta löytyy myös suunnitellun Reumasairaalan sekä henkilökunnan asuinrakennuksen lupapiirustukset, jotka ovat päivätty 10.10.1949 sekä muutospirroksat, jotka ovat päivätty 10.3.1950.

Arkkitehtilehdessä 9-10/1945 on esitelty Suomen Punaisen Ristin reumasairaalan kilpailun tulokset. Arkkitehtilehdessä 7-8/ 1962 on esitelty Töölön sairaalan lisärakennus.

Arkkitehtuurimuseosta löytyy vain muutamia työpiirustuksia laajennusosasta.

Toimintakertomuksista löytyi tietoa käytön eri vaiheista sekä muutosvaiheista.

Rakennushankkeen taustaa

Ensimmäisen maailmansodan ja Suomen vapaussodan aikana kävi ilmi, että Suomen Punainen Risti tarvitsee oman keskuksen, josta käsin kenttäsaaraloiden valmistaminen ja henkilökunnan kouluttaminen voisi mahdollisen uuden sodan sattuessa tapahtua.¹⁶

Kansainvälisen Punaisen Ristin sääntöjen mukaan yhdistyksen tuli tehdä tunnetuksi Punaisen Ristin tarkoitus ja herättää harrastusta siihen, kerätä rahavaroja, hankkia sairaanhoito- ja muita tarpeellisia tarveaineita ynnä kuljetusvälineitä sekä sijoittaa ne järjestettyihin varikkoihin ja kouluttaa sairaanhoitohenkilökuntaa sekä perustaa ja ylläpitää sairaaloita.

Kenraali Mannerheimin puhe sairaalan vihkiäisissä: ”Punaisen Ristin sairaalan ajatus ei ole eilispäiväinen. Se syntyi jo turkkilais-kreikkalaisen sodan aikana, siitä kirjoitti venäläis-japanilaisen sodan kestäessä professori Faltin, joka jouduttuaan toista kertaa varustamaan ja johtamaan kenttäambulanssia täysin oivalsi oman pysyvaisen sairaalan merkityksen sairaiden ja haavoittuneiden sotilaiden hoidossa. Vapaussodan aikana ajatus sai uutta ravintoa ja ilmeni sairaalarahaston muodossa, joka kymmenvuotiskautena viimeksimainitusta sodasta lähtien oli noussut 94 044 markkaan. Sairaalarakennussuunnitelma sai uutta virikettä Suomen punaisen Ristin valtakunnan vapautumisen 10-vuotismuiston yhteydessä vuonna 1928 vedotessa Suomen kansaan ja kehoittaessa sitä sovun ja ihmisrakkauden mer-

keissä pystyttämään raskain uhrein ostetun vapautemme muistoksi Punaisen Ristin sairaalan, jossa rauhan vallitessa tarjottaisiin hoitoa niille, jotka työn kentillä olivat vahingoittuneet tai ruhjoutuneet ja jossa joukko koulutettuja sairaanhoitajattaria voisi saada erikoiskoulutuksensa valmistautuakseen sairaanhoitoon sotakentille.”¹⁷

SPR:n puheenjohtaja, professori Richard Faltin ajoi vuosikaudet näkemystään siitä, että SPR:n olisi saatava oma malli- ja koulutussairaala. Vaikka SPR:n taloudelliset edellytykset sairaalan toteuttamiseksi olivat minimaaliset, Faltin aloitti jo vuonna 1923 tontin etsiskelyn ja saman vuoden syyskuussa oli tiedossa, että sopiva tontti olisi kaupungilta saatavissa korttelista 488, Topeliuksenkadun varrelta. Samana vuonna myös SPR:n naistoimikunta järjesti keräyksen sairaalarahastoa varten.¹⁸ Sairaala perustettaessa oli päämääränä se, että sen toiminnalla olisi yleistä merkitystä potilaiden hoidon kannalta ja että se liittyisi tehtäviin, joita SPR:llä olisi poikkeusolojen aikana.¹⁹

16 Brofeldt 1934, 7.

17 SPR Arkisto Hla:2, SPR:n sairaala, vihkiäiset 24.9.1932, Mannerheimin puhe, KA.

18 Brofeldt 1934, 7–8.

19 Koskinen & Nyström 1975, 78.

Vuonna 1926 Suomen Punaisen Ristin Yhdistys Mannerheimin johdolla anoi ja sai Helsingin kaupungilta sairaalaa varten tontit 2 ja 4 (myöhemmin tontti 3c), korttelissa 479 b Taka-Töölössä²¹

Marsalkka Mannerheim ilmoitti syyskuussa 1927 päättäneensä vedota seuraavana kesänä Suomen kansaan vapaussodan päättymisen 10-vuotismuiston merkeissä Punaisen Ristin sairaalan aikaansaamiseksi Helsinkiin.²²

”Vietämme vapaussodan alkamisen 10-vuotispäivää. Tämä on vapaussotamme ylipäällikössä, Suomen Punaisen Ristin nykyisessä puheenjohtajassa herättänyt ajatuksen kääntyä Suomen kansan puoleen kehoituksin ikuistuttaa tämä päivä antamalla Suomen Punaiselle Ristille varat sairaalaa varten, jossa rauhan aikana voitaisiin antaa hoitoa työn kentällä vahingoittuneille ja jossa voitaisiin kouluttaa henkilökunta kenttäsaneettipalvelukseen. Tämä sairaala olisi - se on kenraali Mannerheimin ajatus - arvokkain muistomerkki, mikä voisimme pystyttää vapautuksemme 10-vuotismuistoksi vieraan vallan ikeestä, muistomerkki, joka yleisinhimillisyydellään ja kaikille kansanluokille tuottamallaan hyödyllä saattaisi koota kansamme yksimieliseen uhrautuvaisuuteen.”²³

Mannerheimin kansansuosio oli ratkaisevaa keräyksen onnistumiselle. Mannerheim lahjoitti myös itse merkittävän summan keräyksen alkusummaksi. Varankeräyksestä vastasi rouva Leinbergin johtama naistoitimikunta ja sen tueksi koko maan kattava 50 henkinen keräystoimikunta. Rahaa kerättiin keräyslistoilla ja lisäksi lotat, partiolaiset ja sairaanhoitajat myivät Punaisen Ristin merkkejä ja arpoja.²⁴ Keräystä tukivat myös pankit ja suurteollisuus. Näin saatiin kokoon 3,5 miljoonaa markkaa.²⁵

Varoja sairaalan rakentamiseksi tarvittiin kuitenkin keräystulojen lisäksi vielä paljon. Loppuosa rakennuskuluista katettiin kaupungin kanssa laaditun sopimuksen avulla. Helsingin kaupungin ja Suomen Punaisen Ristin välisellä sopimuksella kaupunki myönsi tonttimaan lisäksi 15 miljoonan markan lainan eräitä suorituksia ja velvollisuuksia vastaan.²⁶

Asemakaavan muutospiirustus vuodelta 1925. SPR Hla:2, KA.

20 Brofeldt 1934, 7–8.

21 Rosen 1977, 314.

22 SPR Arkisto Hla:1, Varainhankinta 1927, KA.

23 Rosen 1977, 314.

24 SPR Arkisto Hla:2, SPR:n sairaala, vihkiäiset 24.9.1932, Mannerheimin puhe, KA.

25 SPR Arkisto Hla:2, SPR:n sairaala, vihkiäiset 24.9.1932, Mannerheimin puhe, KA.

26 Rosen 1977, 314.

Rakennuksen suunnittelijat

Vuonna 1923 valittiin ensimmäinen sairaalasuunnittelukomitea. Sen jäseniksi asetettiin professori Richard Faltin, pääjohtaja Koskimies, tohtori Suolahti, kouluneuvos Mandelin ja pääsihteeri Griepenberg.²⁷

Kun rakennushanketta alettiin lopullisesti toteuttaa, valittiin rakennustoimikunta (myös nimitystä sairaalarakennushallitus on käytetty), jonka puheenjohtajana oli G. Mannerheim ja jäseninä professorit R. Faltin ja P. W. Granberg, tohtorit S. A. Brofeldt, G. Palander ja E. Suolahti sekä Arkkitehti V. Palmqvist ja kaupungin edustajan kauppaneuvos I. Lindfors sekä valtioneuvos V. Kivi.

Työvaliokuntaan kuuluivat kenraali Mannerheim, professori Faltin ja tohtorit G. Palander ja S. A. Brofeldt sekä professori J. Paatela.²⁸

Richard Faltin oli Suomen Punaisen Ristin yhdistyksen johtokunnan jäsen vuodesta 1911 lähtien ja vuonna 1919 hänet valittiin yhdistyksen puheenjohtajaksi. Hän koki päätehtäväkseen Suomen Punaisen Ristin oman sairaalan perustamisen. Vuodesta 1923 hän alkoi etsiä sopivaa tonttia rakennukselle ja löysi sellaisen Topeliuksenkadun varresta.²⁹

Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Jussi Paatela. Tohtori Simo Brofeldt osallistui myös hyvin kiinteästi suunnitteluun.³⁰

Myös Mannerheim vaikutti suunnitteluratkaisuihin. Brofeldtin mukaan: ”Mannerheim uhrasi melkein päivittäin kallista aikaansa” sairaalan rakentamiseen liittyvään työhön koko sairaalan kaksivuotisen rakentamisen ajan. ”Kaikissa asioissa, joissa yleiset rakennukselliset näkökohdat tulivat kysymykseen, hän perehtyi niihin pienimpiä yksityiskohtia myöten, neuvotellen, pyytäen asiantutijalausuntoja ja viikkoja harkiten ehdotetun toimenpiteen sopivaisuutta.” ”Niinpä Mannerheim ratkaisevasti vaikutti myös julkisivujen muovailuun. Hänen kultivoitu ja varma, kiinteä kauneustajunsa ja makunsa olivatkin suurina tekijöinä rakennuksen yksityiskohtia määrättäessä. – Myös rakennusteknillisistä kysymyksistä puheenollen Mannerheim tahtoi vakuuttua esim. siitä, että sairaalan lämpö- ja äänieristykset tarkoin harkittaisiin ja huomioonotettaisiin.”³¹

Naiskomitea ja muut valiokuntien naiset suunnittelivat sisustusta ja kokosivat suuren joukon varusteista.³² Sairaanhoitajatar Berrit Kihlman osallistui etenkin sisustuksen suunnitteluun.³³

27 Brofeldt 1934, 8.

28 Rosen 1977, 313–314.

29 Rosen 1977, 317.

30 Brofeldt 1942, 4–6.

31 SPR Arkisto Hla:2, SPR:n sairaala, vihkiäiset 24.9.1932, Mannerheimin puhe, KA.

32 Rosen 1977, 317.

33 Henttonen 2009, 343–344; www.mfa.fi/arkkitehtiesittely.

Professori Richard Faltin, Sairaanhoidajatar Berit Kihlman ja kenraali Gustaf Mannerheim sairaalan katolla.
TSA.

Jussi Paatela

Jussi Edvard Paatela (1886–1962) syntyi Helsingin pitäjässä. Hän valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna 1911. Paatela toimi valmistumisen jälkeen Tampereen teknillisen opiston opettajana. Vuonna 1918 hänet palkattiin Maataloushallituksen arkkitehdiksi, jossa virassa hän toimi vuoteen 1923 saakka. Sen jälkeen hän toimi Teknillisen korkeakoulun rakennusopin lehtorina vuoteen 1930 asti ja sitten oppiaineen professorina aina vuoteen 1949 saakka, jolloin hän jäi eläkkeelle. Paatela toimi myös Teknillisen koulun rehtorina vuosina 1943–1946.

Jussi Paatelan nuorempi veli, Toivo Paatela, valmistui myös arkkitehdiksi kolme vuotta veljeään myöhemmin ja veljekset perustivat vuonna 1919 oman arkkitehtitoimiston. Virkatyön ohessa he tekivät toimistonsa kautta huomattavan paljon kilpailutöitä. Useisiin kilpailuihin he osallistuivat kolmellakin ehdotuksella: molemmat veljekset tekivät oman ehdotuksensa ja lisäksi vielä yhden yhteisen ehdotuksen. Merkittävimpiä kilpailuvoittoja toimiston töistä olivat mm. Yliopiston laitoksen kutsukilpailu vuonna 1926, Etelä-Uudenmaan keuhkotautiparantolan kutsukilpailu vuonna 1927 ja Keski-Suomen eli Kinkomaan parantolan kutsukilpailu vuonna 1927.³⁴

Vuonna 1929 Lääkintöhallitus palkkasi arkkitehti Jussi Paatelan suunnittelemaan Helsingin yleisen sairaalan synnytys- ja naistentautien klinikkaa Meilahteen.³⁵ Paatela toimi Lääkintöhallituksen rakennusosaston päällikkönä vuosina 1930–1936. Lääkintöhallituksessa hän laati Naistenklinikan suunnitelmien lisäksi vuonna 1932 Mikkelin lääninsairaalan ja vuonna 1933 Turun lääninsairaalan ja Porin yleisen sairaalan suunnitelmat.

Veljensä Toivo Paatelan kanssa hän suunnitteli Hämeenlinnaan Ahveniston parantolan vuonna 1929, jonka jälkeen veljekset jatkoivat työskentelyään kumpikin tahoillaan Jussi Paatelan suunnitelmassa mm. SPR:n sairaalan Helsinkiin (1931), Kiljavannummen parantolan (1936), Helsingin sisätautien ja kirurgisen klinikan ja Muurolan keuhkotautiparantolan. Tunnetuin Paatelan suunnittelemissa, muista kuin sairaalarakennuksista,

on Helsingin yliopistolle suunniteltu Metsätalo (1937). Vielä eläkkeellä ollessaan Paatela jatkoi suunnittelutyötä, suunnitellen mm. Ahvenanmaan keskussairaalan (1953), Pohjois-Karjalan keskussairaalan yhdessä arkkitehti Olli Pöyryn kanssa ja Yleisradion toimitalon Helsinkiin (1952) yhdessä poikansa Veli Paatelan sekä arkkitehti Reino Koivulan kanssa.³⁵

Jussi Paatelan pojat Veli ja Jaakko Paatela ryhtyivät myös arkkitehteiksi. Poikansa Velin kanssa Jussi suunnitteli Suomen Punaisen Ristin Sairaalan laajennusosan.

Ahveniston parantola Hämeenlinnassa.

34 Ea191 Sisäministeriön arkisto, saapuneiden kirjeiden diaari, 17.12.1929 413/459

35 Henttonen 2009, 343–344; www.mfa.fi/arkkitehtiesittely.

Simo Antero Brofeldt

Simo Antero Brofeldt (1892–1942) oli Suomen tapaturmakirurgian ja ortopedian kehittäjä. Hän suoritti lääketieteen kandidaatin tutkinnon vuonna 1914 ja lääketieteen lisensiaatin tutkinnon vuonna 1920. Kirurgiset opintonsa hän aloitti heti sen jälkeen ollen aluksi Helsingin yleisen sairaalan kirurgisen osaston apulaislääkärinä vuosina 1920–24 ja sen jälkeen saman sairaalan apulaisopettajana poliklinikalla 1925–28 ja I kirurgisessa klinikassa 1928–32. Vuonna 1924 hän väitteli lääketieteen ja kirurgian tohtoriksi. Vuonna 1926 hänet nimitettiin Helsingin yliopiston kirurgian dosentiksi, vuonna 1933 ylimääräiseksi kirurgian professoriksi ja kuusi vuotta myöhemmin vakinaiseksi.

Suomen Punaisen Ristin toimeenpaneva valiokunta asetti vuonna 1928 järjestön sairaalan suunnittelua varten sairaalatoimikunnan, jonka sihteeriksi Brofeldt nimettiin. Toukokuussa 1930 Brofeldt valittiin vielä rakenteilla olevan sairaalan ylilääkäriksi. ”Hänen erinomainen järjestelytaitonsa tuli oikeuksiinsa jo sairaalan rakentamisvaiheessa.” Hänestä tuli vuonna 1932 myös sairaalan johtokunnan jäsen ja SPR:n keskushallituksen jäsen.

Sodanuhan alla Brofeldt organisoii Marsalkka Mannerheimin käskystä apusisarjärjestön, joka toimi SPR:n sairaalassa. Sota-aikana hän toimi aktiivisesti puolustusvoimien lääkäintalaitoksen hyväksi julkaisemalla poikkeusolojen lääkäintalaitoksen koskevia ohjeita. Hän kehitti merkittävästi sotakirurgiaa sekä sotainvalidityötä. Vuonna 1942 hänet nimitettiin sotainvalidihuollon tarkastajaksi ja sotainvalidien työhuoltoneuvoston puheenjohtajaksi. Brofeldtin aikana aloitettiin myös veripalvelutoiminta SPR:n sairaalassa. Brofeldt on ainoana lääkärinä saanut Mannerheim-ristin toiminnastaan haavoittuneiden hoidossa rintamalla.³⁷

Rauhanaikana hän toimi lääkäintalaitoksen tieteellisen neuvoston jäsenenä, kaupungin sairaanhoitajakoulun johtokunnan puheenjohtajana, kuului kaupungin keskussairaalan rakennustoimikuntaan ja oli Helsingin kaupunginvaltuuston ja sairaalahallituksen jäsen. Brofeldt toimi monis-

sa lääkäriyhdistyksissä ja hän toimi Duodecim-seuran puheenjohtajana vuosina 1937–40.³⁸

Brofeldt on ainoana lääkärinä saanut Mannerheim-ristin toiminnastaan haavoittuneiden hoidosta rintamalla. Hän kuoli aplastiseen anemiaan vain 50 vuoden ikäisenä.³⁹

Suomen Punaisen Ristin kymmenvuotiskatsauksen muistokirjoituksessa sanottiin, että: ”Simo Brofeldtissä Suomen lääketiede menetti etevän tiedemiehen ja verrattoman akateemisen opettajan, puolustusvoimain lääkintähuolto järjestelytaitoisin johtajakyvyn, yhteiskunta syvällisen, aloitekykyisen ja tarmokkaan työntekijän, josta harrastelijamaisuus oli loitolla, sekä isänmaa pelottoman taistelijan ja vankan suomalaisen”.⁴⁰

Leikkaussalissa, professori-Simo Brofeldt kipsaamassa. TSA.

37 Suomen Punaisen Ristin sairaala, kymmenvuotiskatsaus 1943, 3–8; <http://www.saunalahti.fi/arnoldus/brofeldt.html>

38 Suomen Punaisen Ristin sairaala, kymmenvuotiskatsaus 1943, 3–8

39 <http://www.saunalahti.fi/arnoldus/brofeldt.html>

40 Suomen Punaisen Ristin sairaala, kymmenvuotiskatsaus 1943, 3–8

Suunnittelun vaiheet

Suomen Punainen Risti anoi 16. maaliskuuta 1929 Valtioneuvostolta, että vuoden 1930 talousarvioon otettaisiin 5 miljoonan markan suuruinen määräraha suunniteltua Punaisen Ristin sairaalaa varten. Yhdistyksellä itsellään oli silloin käytettävissä sairaalaa varten 4 miljoonaa markkaa. Lääkintöhallituksen kyselyn johdosta kustannusarviota tarkennettiin, siten että talousarvioon lisättiin vielä 4 miljoonaa markkaa jaettuna kahdelle seuraavalle vuodelle. Vuoden 1930 talousarvioon hallitus otti vain 500 000 mk suuruisen summan. Eduskunta poisti summan ja esitti että valtion avustus yritykselle voitaisiin antaa lainan muodossa.

7. toukokuuta 1930 Helsingin kaupunginvaltuusto vahvisti ehdotuksen sopimukseksi kaupungin ja Suomen Punaisen Ristin välille. Sopimuksen mukaan kaupunki lainasi Suomen Punaiselle Ristille 15 miljoonaa markkaa, ja sai käytettäväkseen 100 sairaansijaa tulevan sairaalan 120 sairaansijasta. Rakentamisen kustannusarvio oli tuolloin noussut 20,7 miljoonaan markkaan. Keräysvaroja yhdistyksellä oli 5 miljoonaa markkaa. Koska kaupungin laina oli maksettava takaisin verrattain lyhyessä ajassa, SPR anoi valtion varoista korotonta 5 miljoonan markan lainaa, mutta hallitus päätyi esittämään 1 miljoonan markan suuruista lainaa ylimääräisessä talousarviossa vuodelle 1931. Eduskunta hyväksyi ehdotetun lainamäärän siten, että se olisi 10 ensimmäistä vuotta koroton, jonka jälkeen suoritettaisiin lainasta korkoa ja kuoletusta yhteensä enintään 4% vuodessa.⁴¹

Rakennuksen suunnittelusta oli tarkoitus järjestää arkkitehtikilpailu. Kesäkuussa 1929 Suomen Punainen Risti pyysi Arkkitehtiliittoa valitsemaan palkintotuomarit tulevaa arkkitehtikilpailua varten. Koska eduskunta ei myöntänyt hallituksen esittämää määrärahaa ja koska kaupungin kanssa tehdyn rahoitussopimuksen aikataulu oli niin tiukka, kilpailusta jouduttiin luopumaan.⁴² Sairaalarakennushallitus päätti kokouksessaan 30.5.1930 tilata sairaalarakennuksen piirustukset arkkitehti Jussi Paatelalta. Samalla muodostettiin myös rakennushallituksen työvaliokunta.⁴³

3.6.1930 Työvaliokunnan kokouksessa päätettiin että sairaala käsittää noin 120 paikkaa. Sairashuoneiden syvyydeksi ehdotettiin n. 7–7.2 metriä ja minimileveydeksi n. 6.5 metriä ja toivottu korkeus 3.3 metriä. Minimikuutiotilavuus, jos mahdollista, tulisi olla 22m³ ja pinta-ala 7m² sairausta kohden, vuoteen mitta 2m x 90cm. Käytäväleveys toivottiin olevan 3 metriä ja rappujen minimileveydeksi määritettiin päärapuissa 180 cm ja sivurapuissa 150 cm. Osastoa kohden päätettiin potilasluku 25–30 ja osastoa kohden tuli olla vähintään kaksi yksityishuonetta. Leikkaussalin valaistus tuli järjestää ilman kattovaloa.⁴⁴

41 SPR Arkisto Hla:1, Raha-anomuksia 1929–30, KA.

42 SPR Arkisto Hla:1, SPR:n sairaala 1924–30, kirjeet arkkitehtiliitolle 10.5.1930, 12.6.1929, KA.

43 SPR Arkisto Hla:1, Sairaalarakennushallituksen pöytäkirja 30.5.1930, KA.

44 SPR Arkisto Hla:1, työvaliokunnan pöytäkirja 3.6.1930, KA.

10.6.1930 (? lähteessä ehkä virheellinen päivä, oikea päivä todennäköisesti muutama päivä aiemmin) työvaliokunnan kokouksessa Paatela esitelti uuden ehdotuksen sairaalarakennuksen järjestelyksi. Ehdotuksen suuntaviivat hyväksyttiin ja annettiin arkkitehti Paatelan tehtäväksi laatia yksityiskohtaisempi ehdotus. Harkittiin voitaisiinko tiloja sairaalasta Suomen Punaisen Ristin kanslioita varten.

10.6.1930 työvaliokunnan kokouksessa kenraali Mannerheim ei pitänyt sopivana, että kansliatiloja siirretään sairaalatontille. Yksimielisesti kannatettiin pohjapiirrosehdotusta n:o IV, jossa talousosasto on rakennettu pitkin Töölönkatua. Tässä ehdotuksessa oli paras mahdollisuus lisärakentamiseen. Paatelan ehdotus keskusblokin järjestämisestä hyväksyttiin pääosin. Tohtori Palander ilmoitti, että Huber Oy:n johtaja Törnrothin ja Fockin ovat luvanneet auttaa vesijohtosuunnittelussa ja insinööri Andberg sähköjärjestelyissä. Päätettiin perustaa naiskomitea, johon kuuluisi hoitajattaria: neidit Streng, Dahlström, Koreneff sekä Nissen (?) ja keittiöerikoistuntijaksi päätettiin pyytää rouva Fredriksonia, neiti Kihlmania ja neiti Nissenä. Pesulaitosjärjestelyissä päätettiin pyytää neiti Wilenin apua. Arkkitehti Paatela ilmoitti kysyttäessä alentavansa palkkionsa 50 % siitä minkä arkkitehtiliiton taksat tällaisesta työstä muuten määrää.⁴⁵

17.6. työvaliokunnan kokouksessa uusi luonnosehdotus tarkistettiin ja hyväksyttiin seuraavat muutokset: Poliklinikka sijoitettaisiin ensimmäiseen kerrokseen ja hoitajattaret erilliseen henkilökunnan rakennukseen. Jätettiin mahdollisuus muuttaa hoitajatarhuoneistot yksityisosastoihin. Kellariin jätettäisiin riittävä tila varastoille. Uusi luonnos päätettiin ”piirustaa tarkemmin ja jakaa rakennustoimikunnan jäsenille ensi kokousta varten”.⁴⁶

26.6.1930 Paatela esitti sairaalarakennuksen luonnokset sairaalarakennustoimikunnan kokouksessa.⁴⁷

1.10.1930 Rakennuskomitean puolesta ehdotettiin piirustukset hyväksyttäväksi ja ne voitaisiin lähettää kustannusarvioiden saamisen jälkeen kau-

pungin virastojen hyväksyttäväksi. Epävirallisesti piirustukset päätettiin lähettää jo ennen kustannusarvioiden saamista kaupungin sairaalahallituksen tarkastettavaksi.⁴⁸

23.10.1930 sairaalarakennusvaliokunnan kokouksessa päätettiin ehdottaa henkilökunnan tornirakennusta korotettavaksi yhdellä kerroksella, jolloin ylimääräinen kerros järjestettäisiin poliklinikan tasolle ja sitä voitaisiin sisustamattomana käyttää aluksi varastohuoneena.⁴⁹

24.11.1930 päätettiin rakennuskomitean kokouksessa lähettää lopulliset piirustukset valtuuston hyväksyttäväksi.⁵⁰

Rakennuslupaa haettiin alkuvuodesta 1931.⁵¹

45 SPR Arkisto Hla:1, työvaliokunnan pöytäkirja 10.6.1930, KA.

46 SPR Arkisto Hla:1, työvaliokunnan pöytäkirja 17.6.1930, KA.

47 SPR Arkisto Hla:1, sairaalarakennustoimikunnan pöytäkirja 26.6.1930, KA.

48 SPR Arkisto Hla:1, 1.10.1930 Rakennuskomitean pöytäkirja, KA.

49 SPR Arkisto Hla:1, 23.10.1930 sairaalarakennusvaliokunnan pöytäkirja, KA.

50 SPR Arkisto Hla:1, 24.11.1930 rakennuskomitean pöytäkirja, KA.

51 Rak.valv.ark. piirustukset (ei lupatunnusta, päätöspäivänmäärä ei ole tiedossa, julkisivukuvia vahvistettu 7.5.1931)

Kohteen rakentaminen

Sairaalaan alettiin rakentaa keväällä 1931.

Sairaalan rakennusaikana Suomen Punainen Risti anoi Helsingin kaupunginvaltuustolta, että se varaisi sairaalatontin vieressä olevan myymättömän tontin Topeliuksenkatu 3B:n Suomen Punaisen Ristin sairaala-alueen laajentamiseksi. Sairaalatontin pinta-ala oli 8 400m² ja viereisen tontin pinta-ala 1300m².

Samalla Suomen Punainen Risti anoi Helsingin kaupunginhallitukselta, että Töölönkadun vielä rakentamatta oleva kadun osa rakennetaan valmiiksi ennen lokakuuta 1932, jolloin sairaala valmistui, koska Turuntieltä päin tullessa Töölönkatu on luonnollisin tie sairaalaan.⁵²

Helsingin kaupungin sairaalahallitus valvoi suunnittelua ja rakentamista.⁵³

Lokakuun 28. päivä oli rakennuksen harjannostajaiset ja elokuussa 1932 rakennus oli valmis. Sairaalarakennuksen lopputarkastus suoritettiin 25.5.1934.⁵⁴

Urakoitsijat ja tavarantoimittajat

Pääurakoitsijana toimi Oy Constructor Ab⁵⁵

Vesi- ja lämpöjohtotyöt sekä saniteettikalusteiden asennukset suoritti Ay Johto Ab.

Oy Parkettityö Ab valmisti sairaalan kiinteän sisustuksen.

Turun Kaakelitehdas Oy toimitti Pukkila-tehtaan valmisteena lattia- ja seinälaatat.

Suomen Gummitehdas Osakeyhtiö Nokia toimitti kumilattiat.

Helsingin Takomo Oy valmisti rst-pesupöydät.⁵⁶

Oy Taito Ab suunnitteli ja toteutti ruumishuoneen lampetit⁵⁷ sekä muita valaisimia ja myös Idman Osakeyhtiö toimitti valaisimia.

52 Helsingin kaupunginhallitukselle 17.10.1931. SPR Arkisto Hla:1, SPR:n sairaala 1931, KA.

53 SPR Arkisto Hla:2, kirje 3.6.1932, KA.

54 SPR Arkisto Hla:3, kirje 22.8.1934, KA.

55 Brofeldt 1934; SPR Arkisto Hla:1, SPR:n sairaala, rakentamiskustannukset 1931, KA.

56 Brofeldt 1934, mainokset.

57 SPR Arkisto Hla:2, kirje 3.9.1932, KA.

Kellon koneistoinen toimitti Sähkö Osakeyhtiö AEG.⁵⁸

Maalaustyöt suoritti Maalausliike Carl Slotte.⁵⁹

AB Boman OY valmisti sairaalan puiset huonekalut.

J. Merivaara toimitti metallisia sairaalakalusteita, kuten potilashuoneiden kalusteita ja leikkauspöytiä.

Helsingin Markiisitehdas toimitti pimennysverhoja

Oy Santasalo-Sohlberg Ab toimitti sairaala- ja laboratoriokojeita.

Ab Christian Nissen Oy toimitti leikkauspöytiä, leikkaussalivalaisimia ja muita kirurgisia instrumenttivarusteita.

Optillinen Aitta Oy toimitti röntgenlaitoksen ja diatermiakoneet sekä valohoitolamput ja mekaanoterapeuttiset laitteet.

Ins. G. W. Berg toimitti Georg E. Mathiasenin valmistamat koneet sairaalaan pesulaan.

Oy Arabia Ab toimitti pesualtaat.

Alusastiassterilisaattorit ja termostaatit valmisti Oy Sohlberg.

Kone Osakeyhtiö toimitti kaikki sairaalan 8 hissiä.⁶⁰

Tampereen Puuvillateollisuus O/Y

Tampereen Pellava ja Rautateollisuus O/Y

Yhtyneet Villatehtaat O/Y

Vesijohtoliike Huber O/Y

Finlayson & Co O/Y

Helsingin kaupungin Naisten Työtupa

Vaasan Puuvilla O/Y

Sähkö O/Y Siemens

Weilandin koneliike toimitti keittiölaitteet.

Raajarikkoisten huoltolaitos

Osk. Linndroos⁶¹

58 SPR Arkisto Hla:2, kirje 27.7.1932, KA.

59 SPR Arkisto Hla:2, kirje 20.7.1932, KA.

60 Brofeldt 1934, mainokset.

61 SPR Arkisto Hla:1, SPR:n sairaala, rakentamiskustannukset 1931, KA.

Vastavalmistunut sairaala. Pihatyöt ovat vielä kesken. TSA.

Rakennuksen alkuperäisen asun luonnehdinta

Eri toiminnot oli eroteltu massoitteeltaan erilaisiin osiin, jotka oli yhdistetty toisiinsa nivelillä, joissa olivat käytävät ja makuuhallit eteläpuolella. Keskimmaisessa, nelikerroksisessa osassa olivat varsinaiset sairaalan tilat leikkaussaleineen ja poliklinikoineen. Potilashuoneet oli sijoitettu lähes kolme metriä leveään käytävän eteläpuolelle auringon valon saannin turvaamiseksi ja muut tilat pohjoispuolelle.

Sairaalaosan itäpuolella olevassa, myös nelikerroksisessa osassa, sijaitsivat taloustilat pesuloihin, keittiöineen ja taloushenkilökunnan asuntoineen. Läntinen, yhdeksänkerroksinen osa oli asuntolatorni, jonka tilat olivat tarkoitettu sairaanhoitohenkilökunnan asunnoiksi ja oppilaskodiksi.⁶² Talous- ja sairaalarakennuksessa oli täysikokoinen kellarikerros ja asuinrakennuksessa osittainen kellari.⁶³

Sairaala oli valmistuessaan yksi Euroopan uudenaikaisimmista. Tietävästi siinä oli valmistuessaan maailmassa ainoana kaasutiivis väestönsuoja ja täydelliset kaasusuojauslaitteet.⁶⁴ Tilat oli rakennettu siten, että mahdollisena sota-aikana sieltä voitiin järjestää paikat kaksinkertaiselle potilasmäärälle ja sen poliklinikat ja leikkaussalit pystyivät laajentamaan toimintaansa huomattavasti.

Rakennuksen kuutiotilavuus oli 42 000 m³, josta noin puolet oli sairaalaosaa, noin 11 000 m³ tornirakennusta ja 9 000 m³ talousrakennusta.⁶⁵

Kahden hengen potilashuone. TSA.

62 SPR Arkisto Hla:2, SPR:n sairaala, vihkiäiset 24.9.1932, Brofeldtin puhe, KA.

63 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 1.

64 Rosen 1977, 318.

65 Brofeldt 1934, 27.

Tilat ja arkkitehtuuri

Sairaala jakaantui kolmeen pääosaan: Keskeiseen oli sijoitettu varsinaiseen sairaanhoitoon tarvittavat huonetilat. Itäiseen siipeen oli sijoitettu taloustilat ja läntiseen siipeen hoitajattarien ja lääkäreiden asunnot. Eri osat oli yhdistetty toisiinsa käytävien avulla. Yhdyskäytävien eteläpuolelle oli sijoitettu ”aurinkohallit” eli potilaille tarkoitetut makuu-parvekkeet.⁶⁶

Keskeinen eli varsinainen sairaalaosa, oli nelikerroksinen ja siinä oli myös kellarikerros. Kellarissa oli 400m² suuruinen SPR:n kenttäsairaala-varasto, potilaiden sisäänottokylpylä pukuhuoneineen sekä potilaiden vaatesäilytys huone, desinfektiohuone, taloudenhoitajan keskusvarastot, apteekki, rohdosvarasto, työpajat, eläintalli, ruumiinavaus- ja säilytys huone, kappeli sekä varasto ja varatiloja.⁶⁷ Ns. pilarisali oli tarkoitettu liikekannallepanoa varten olevien varusteiden varastoksi.⁶⁸

Ensimmäisessä kerroksessa oli kaikki ambulatorista sairaanhoitoa vaativien potilaiden tilat. Lisäksi siellä oli poliklinikkatilat, vastaanottotilat, leikkaus- ja hoito-osastot. Siellä sijaitsivat myös fysiatrien osasto, valo- ja diabetriahoitotiloineen. Myös taloudenhoitajan konttori, röntgenosasto, laboratoriohuoneen, luentosali ja hoitajattarien ja lääkäreiden ruokasalit sijaitsivat ensimmäisessä kerroksessa.

Toisessa ja kolmannessa kerroksessa olivat yleiset potilasosastot, kussakin kerroksessa kaksi osastoa – toinen mies- ja toinen naispotilaita varten. Osastoilla oli kolme kahdeksan hengen huonetta, yksi kolmen hengen huone, kolme kahden ja yksi yhden hengen huone. Osastoilla oli päivähuone, osastokeittiö, hoito-, puhdistus-, kylpy-, pesu-, liinavaate- ja wc-tilat.

Läntisen siiven neljänteen kerrokseen oli sijoitettu yksityishuoneiden osasto, jossa myös oli edellä mainitut aputilat. Osaston 11 potilashuonetta olivat yhden ja kahden hengen huoneita, joissa oli omat eteiset, vaate- ja pesukomerot sekä kahdelle huoneelle yhteinen wc.

Itäisessä siivessä oli ylimmässä kerroksessa leikkausosasto. Se oli jaettu valmistavaan osastoon ja varsinaiseen leikkausosastoon. Valmistavassa osastossa olivat lääkärinkanslia, pukuhuone, potilaiden odotushuone, hoitajattarien työskentelyhuone ja koko sairaalan sterilisaatiokeskus. Varsinaisessa leikkausosastossa olivat kaksi leikkaussalia odotus- ja pesuhuoneineen sekä instrumenttien sterilointihuone. Molemmat leikkaussalit olivat niin tilavia, että tarpeen vaatiessa niissä voitiin leikata kahdella pöydällä samaan aikaan. Valmistelavan osaston ja leikkausosaston välissä olivat koje- ja aparaattihuone sekä liinavaatevarasto.

Sairaalaosan ullakolle oli sijoitettu kaasusuojalaitteiden ilmanpuhdistuslaitteet moottoreineen.

Läntiseen, tornimaiseen, yhdeksänkerroksiseen siipeen oli sijoitettu neljän lääkärin ja ylihoitajattaren asunnot, kanslia, neljä amanuenssien asuinhuonetta, taloudenhoitajan asunto, 10 osastonhoitajattaren asuntoa, 15 asuntoa kolmeakymmentä apulaishoitajattarta varten, hoitajattarien seurustelu huone sekä kahvi- ja silitystilat ja kylpyhuoneet. Siiven pohjakerroksessa olivat neljä autotallia, konemestarin ja renkien asunnot sekä virkailijoiden pesutupa ja säilytystilat.⁶⁹

Hoitajattaria varten oli tornirakennuksesta varattu 3.-5. kerros. Osastonhoitajattarille oli omat huoneet, apulaishoitajattaria asui kaksi samassa huoneessa. Huoneiden koko oli noin 15m² ja niissä oli pukukomerot ja pesualtaat. Kylpyhuoneet, wc-tilat, puhelinkoppi, teekeittiö ja siivoustilat olivat yhteisiä tiloja.⁷⁰

66 Brofeldt 1934, 10.

67 Brofeldt 1934, 11

68 SPR Arkisto Hla:2, SPR:n sairaala, vihkiäiset 24.9.1932, Mannerheimin (?) puhe, KA.

69 Brofeldt 1934, 11-13,16.

70 Brofeldt 1934, 20-21.

Itäisessä nelikerroksisessa siipirakennuksessa sijaitsivat talouktilat. Kellarikerroksessa oli leipomo sekä varastokellari jäähdytysluoneineen. Pihamaan alle oli sijoitettu polttoainevarasto ja kattilahuone. Ensimmäisessä kerroksessa olivat pesula- ja mankelointitilat sekä liinavaatteiden paikkaustilat varastohuoneineen. Toisessa kerroksessa oli keittiö, joka oli hissiyhteydessä kellarivarastojen sekä potilas-osastojen kanssa. Talusrakennuksen kahdessa ylimmässä kerroksessa olivat palveluskunnan asunnot ruokailu- ja seurusteluhuoneineen.⁷¹

Eri osiin sijoitetut toiminnot mahdollistivat erilaiset huonekorkeudet käyttötarkoitusten mukaan: Asuinhuoneissa huonekorkeus oli 3 metriä, potilashuoneissa 3,4 metriä, poliklinikkakerroksessa 3,5 metriä ja pesulassa 3,8 metriä ja keittiössä 4 metriä. Eri osia yhdistävien käytävien lattiatpinnat ovat kaltevia eri huonekorkeuksien vuoksi.⁷²

Sairaalan tiloissa ja osastolla tilat oli sijoitettu 2,8 metriä leveään keskikäytävän varrelle. Rakennuksen molemmat sivuosat oli vedetty sairaalaosasta hieman etelään. Näin sen käytävien päihin oli saatu suuret ikkunat.⁷³

Poliklinikka oli tarkoitettu ensiaputoimintaa ja polikliinistä vastaanottoa varten. Odotusaula oli suunniteltu noin 70 hengelle. Odotushuoneen keskellä oli rekisteröimispöydät ja korttijärjestelmien säilytyspaikka.⁷⁴

Sairaalan keittiö suunniteltiin niin tilavaksi, että se sota-aikana voisi valmistaa ruokaa noin 600 hengelle. Keittiön keskellä oli suuri sali, jonka korkeus oli neljä metriä. Sivuhuoneena oli perkaushuone, jonne voitiin hissin avulla nostaa tavarat kellarista.⁷⁵

Osaston käytävä. Sairaalaosan käytävät olivat lähes 3 metriä leveät. Käytävillä oli shakkiruutuiset kumimatot. Ovet oli maalattu tummiksi. TSA.

71 Brofeldt 1934, 12–13.

72 Brofeldt 1934, 10–11.

73 Brofeldt 1934, 9, 11.

74 Brofeldt 1934, 17.

75 Brofeldt 1934, 22.

Pesulan silitys- ja mankelihuone, TSA.

Liinavaatevarasto, TSA.

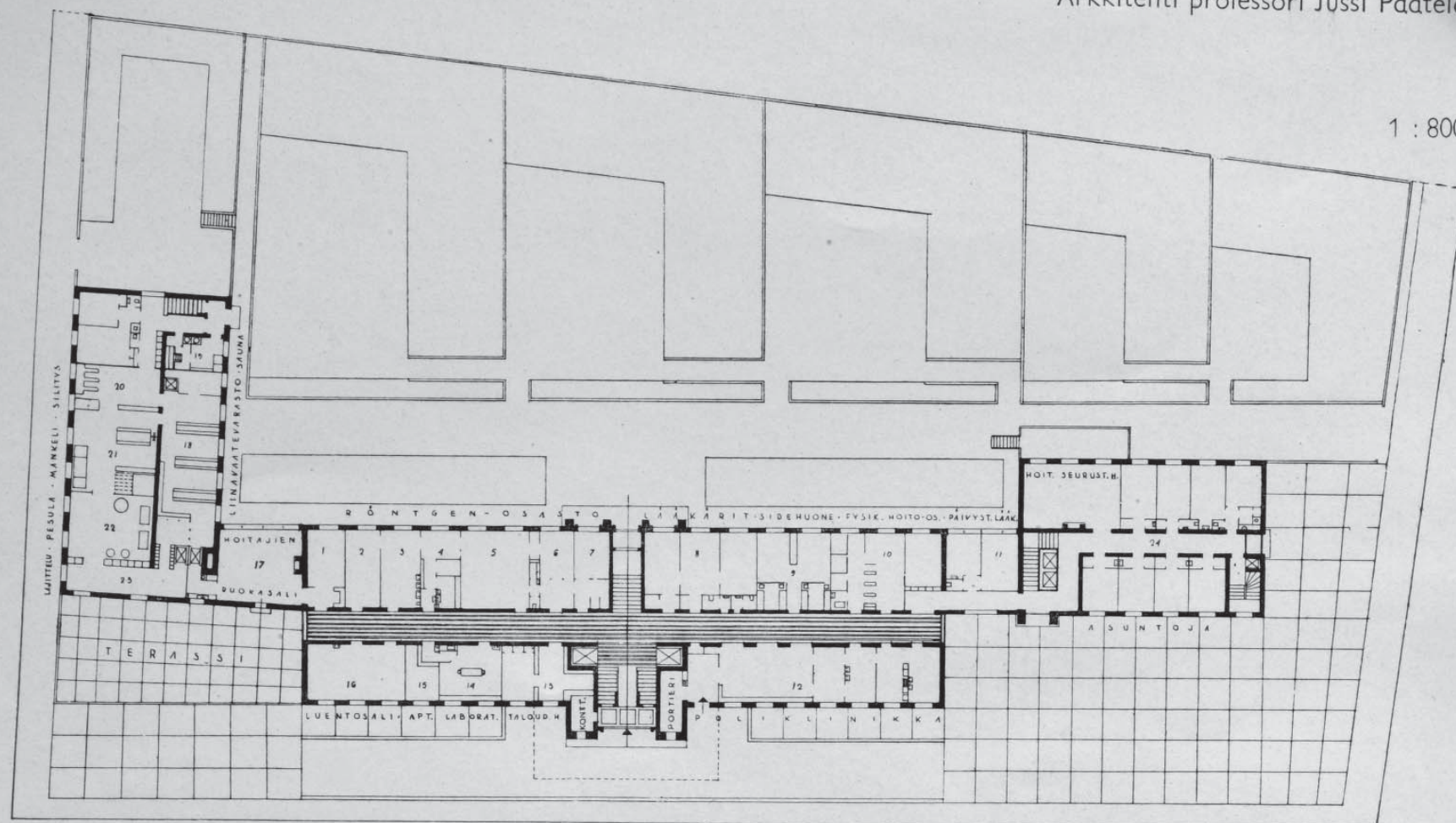
Keittiö, emännän työhuoneesta kuvattuna. TSA.

SUOMEN PUNAISEN RISTIN SAIRAALA HELSINGISSÄ

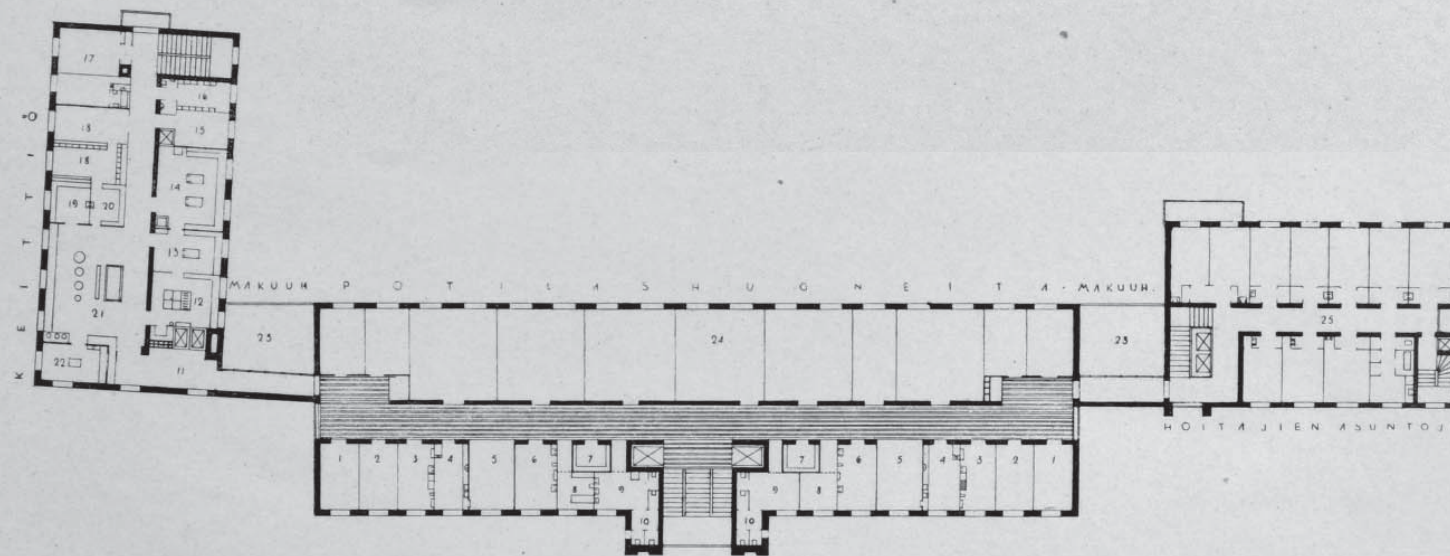
Arkkitehti professori Jussi Paatela

1 : 800

I KERROS

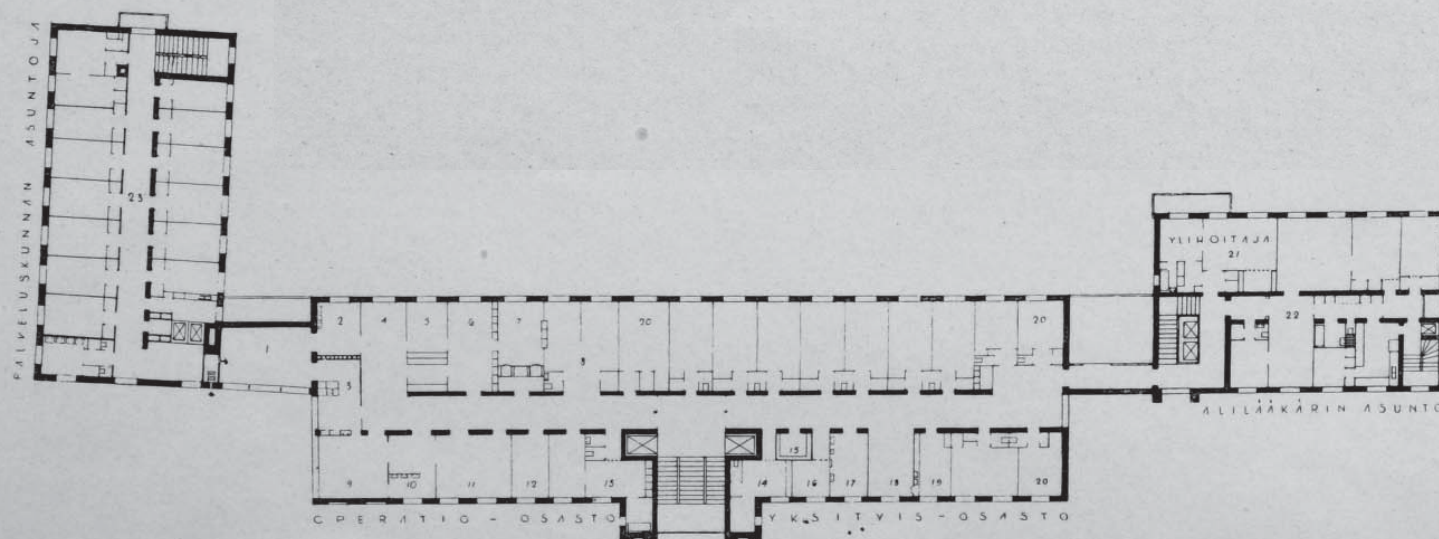
1 Lääkärien ruokasali — 2 Röntgen (lääkäri) — 3 Röntgen (operatio) — 4 Sääto ym. huoneet — 5 Röntgen (diagnost.) — 6 Odotushuone — 7 Röntgen (terapia) — 8 Lääkäri — 9 Sidehuone — 10 Fysiatriinen käsittely — 11 Lääkärin päivystysh. — 12 Poliklinikka — 13 Taloudenhoitaja — 14 Laboratorio — 15 Apteekki — 16 Luentosali — 17 Hoitajattarien ruokasali — 18 Liinavaatevarasto — 19 Sauna ja pesutupa — 20 Silityshuone — 21 Mankeli — 22 Pesulaitos — 23 Lajitteluhuone — 24 Asuinhuoneita.

II KERROS

1, 2 Potilashuoneita — 3 Sidehuone — 4 Keittiö — 5 Päivähuone — 6 Puhdistushuone — 7 Liina-
vaatevarasto — 8 Kylpyhuone — 9 Pesuhuone — 10 Mukavuudet — 11 Tarjoilu — 12 Astiain
pesu — 13 Ruoanlaitto — 14 Perkaushuone — 15 Henkilök. ruokasali — 16 Pukuhuone —
17 Emännöitsijän asunto — 18 Varasto — 19 Leikkelehuone — 20 Kontrolli — 21 Keittiö —
22 Dietikeittiö — 23 Makuuhalli — 24 Potilaita — 25 Asuinhuoneita.

Kolmas kerros samanlainen kuin toinen kerros, paitsi kerroksen itäsiipi joka sisältää henkilö-
kunnan asuntoja.

IV KERROS

1 Aseptinen leikkaussali — 2 Pesuhuone — 3 Sterilis.huone — 4 Nukutushuone — 5—6 Varastoja — 7 Sidetarpeiden sterilisoimishuone — 8 Potilaiden odotushuone — 9 Septinen leikkaussali — 10 Pesuhuone — 11 Kipsihuone — 12 Hoitajatar — 13 Lääkäri — 14 Pesuhuone — 15 Liina-vaatevarasto — 16 Kylpyhuone — 17 Sidehuone — 18 Päivähuone — 19 Keittiö — 20 Yksityisiä potilashuoneita — 21 Ylihoitajattaren asunto — 22 Alilääkärin asunto — 23 Henkilökunnan asuntoja.

Julkisivujen sommittelu

Rakennuksen kivijalka oli Kalvolan graniittia⁷⁶ ja seinämuurit oli muurattu ja rapattu vaaleiksi. Ikkuna-aukotus muodostui säännöllisistä aukoista, joihin vaihtelua toivat porraskäytävien pystysuuntaiset ikkuna-aiheet ja parvekkeet.

Rakennus edusti varhaista funktionalismia, vaikka se sisälsikin vielä piirteitä klassismista. Klassismin symmetrisiä piirteitä oli rikottu ja vertikaaliset ikkunat sekä parvekkeet olivat funktionalismille tyypillisiä. Eteläpuolen sairaalaosan julkisivu oli hyvin klassistinen symmetrisine aukoituksineen ja keskellä olevine sisäänkäynteineen, jossa oli pilasteriaihe. Klassismia oli myös maantasokerroksen sekä ensimmäisen kerroksen ikkunoiden korostaminen sairaalaosassa.

Eniten funktionalistisia piirteitä oli asuintornissa, jonka kadun puolelle oli ylimpään kerrokseen sijoitettu muuten symmetristä julkisivua rikkoivat yllilääkärin asunnon kaksi ikkunaa, ”Brofeldtin silmät”, kuten niitä nimitettiin.⁷⁷

Asuintornissa on eniten funktionalistisia piirteitä, kuten umpiparvekkeet putkikaiteineen. TSA.

⁷⁶ Brofeldt 1934, 13.

⁷⁷ Postikorttinäyttely

Sairaalaosan ja taloussiiven piirteet ovat enemmän klassistisia, vaikka myös funktionalismin piirteitä on näkyvissä. TSA.

Kaakkoisjulkisivu taloussiiven ikkunasta kuvattuna. TSA.

Yläkuva oikealla. Pääsisäänkäynti ajoramppeineen oli luoteisjulkisivulla. Heikki Pihan yksityiskokoelma.

Alakuva oikealla. Potilashuoneet sekä makuuterassit olivat sijoitettu aurinkoiselle puolelle ja niistä avautui näkymä puistoon. Heikki Pihan yksityiskokoelma.

Liikenteen järjestelyt

Pohjoispuolelle, Punaisen Ristin kujan varteen, oli sijoitettu sairaalaan ja poliklinikkaan johtavat pääsisäänkäytävät sekä niille johtava, ensimmäisen kerroksen korkeudelle nouseva ajoramppi, jonka avulla potilaat saatiin siirretyksi paareilla sisään ensimmäiseen kerrokseen, johon oli sijoitettu kaikki ambulatorista sairaanhoitoa vaativien potilaiden tilat. Potilaiden siirron säänsuojaksi pääoven yläpuolelle oli tehty laaja katos.

Poliklinikalla oli oma sisäänkäyntinsä, jolloin sen liikenne ei häirinnyt sairaalan muille osastoille suunnattua liikennettä. Heti pääovesta oli myös kulku taloudenhoitajan konttoriin. Ovenvartijan huone oli sijoitettu poliklinikoiden ja ensiavun sisäänkäyntien väliin. Ovenvartijan huoneessa sijaitsi myös puhelinkeskus.⁷⁸

Rakennuksen pohjoispuolella oli käynti henkilökunnan rakennukseen sekä autovajoihin ja SPR:n kenttäsairaalavarusteiden varastoon, jonne voitiin ajaa kuorma-autoilla keskuskäytävää pitkin. Taloudenhoitajan varastoon oli yhteys suoraan ajoneuvoista.⁷⁹

Kellarista voitiin nostaa hissillä avulla ruokatavarat ylempänä olevaan keittiön perkaushuoneeseen.⁸⁰

Hisseillä kuljetettiin myös osastoilta tuleva likapyykki pesulan lajittelu-huoneeseen.⁸¹

Ajorampin päällä oli katos, jonka suojissa ambulanssipotilaat voitiin siirtää ensi-apuun. TSA.

78 Brofeldt 1934, 9.

79 Brofeldt 1934, 9.

80 Brofeldt 1934, 22.

81 Brofeldt 1934, 24.

Piha-alueen järjestelyt

Jo rakentamisvaiheessa tiedettiin, että tontin pinta-ala on pieni. Topeliuksenkadun ja Punaisen Ristin kujan kulmauksessa olevan rakennustontin koko oli 8377m². Potilasta kohden laskettuna pinta-alaksi tuli silloin 60m², mikä alitti ne normit, joita sairaala-aluetta suunniteltaessa oli tapana käyttää. Aiemmin oli tapana laskea 150-200m² potilasta kohden, mutta oli myös tyydytty jopa 75m² potilasta kohden, kun rakennus oli monikerroksinen.

Rakennus sijoitettiin tontin kapean muodon vuoksi sen pohjoispuolelle. Tontin itäpäässä oli muusta piha-alueesta erotettu talouspihamaa, josta oli sisäänkäynnit hiilivarastoon ja talouskellareihin. Puutarha-alue oli jaettu neljään osaan: Potilas-, hoitajatar- ja palveluskunnan puutarhaan sekä tenniskenttään. Piha-alueet olivat rauhoitetut kaikelta liikenteeltä. Nämä kaikki olivat eri tasoilla ja pihojen väleissä oli pengermät.⁸²

Potilaspuutarha oli sijoitettu keskusrakennuksen eteen ja se oli suunnitteen rakennuksen levyinen. Puutarhan keskellä oli ruusupenkkien keskellä suihkukaivo. Siellä kasvoi myös vaahteroita ja Cotoneaste raitoja. Taustalla, aita vasten oli havupuita: Abies, Picea, Pseudotsuga ja Thuja lajikkeita sekä ikivihreitä pensaita kuten Rhododendron, Andromeda, Berberis ja Buxus. Tenniskentän reunoille oli istutettu Amalenchia pensaita. Hoitajattarien puutarha oli tornirakennuksen vieressä, noin metrin alemmalla tasolla kuin viereinen puutarha-alue. Sen keskellä oli suora-kaiteen muotoinen ”säästeliäästi pensailla koristettu nurmikenttä”. Monivuotiset kukkaryhmät, pensasistutukset sekä köynnöstävät kaprifoliat reunustivat puutarhaa.

Tenniskenttä oli sijoitettu hiilivaraston päälle. Talousrakennuksen edessä, pari metriä alempana kuin tenniskenttä oli palveluskunnalle tarkoitettu pieni puutarha istumapaikkoineen, puineen ja pensaineen.⁸³

Topeliuksenkadun puoleinen jalkakäytävä päällystettiin Höganäsin klinkkerilaatoilla ja Topeliuksenkadun ja Punaisen Ristin kujan kulmaan rakennettiin tukimuuri.⁸⁴

Pääsisäänkäynnin editse kulki Punaisen Ristin kuja ja kadun toisella puolelle, sairaalaa vastapäätä oli vanha Talbackan sairaala. TSA.

82 Brofeldt 1934, 9-10, 26.

83 Brofeldt 1934, 9,26.

84 SPR Arkisto Hla:2, kirje 24.8.1932, KA.

Sairaalan puisto oli rakennettu terassoituna. Puistossa oli huolellisesti hoidetut istutukset, kivettyt tiet, penkkejä ja suihkulähde. Aukeaman kuvat TSA.

Käytetyt rakennejärjestelmät ja materiaalit

Työselityksen mukaan rakennus perustettiin kalliolle. Perustukset varustettiin salaojilla; routarajan alapuolen salaojat tehtiin poltetusta saves- ta tehdyillä saviputkilla, jotka asennettiin sepelikerrokseen. Routarajan yläpuolen salaojitus tehtiin pelkällä sepelillä. Salaojat johdettiin perus- vesikaivoihin ja sieltä kaupungin viemäriin.⁸⁵

Perusmuurit valettiin säästöbetonista. Kellari- ja pohjakerroksen beto- niperusmuurit verhottiin 1/2-1 kiven tiilimuurauksella. Rakennusten ja ajoluiskien jalustat sekä pihanpuoleiset terassit tehtiin puolihienoksi hakatusta kivistä, jossa kivien lepopinnat hakattiin vähintään 50 mm:n mitalta tasaisiksi ja niin hienoiksi, että saumat saatiin 10 mm:n paksuisik- si. Kiven muuraus tehtiin sementtilaastilla ja saumaus värjätyllä kalkki- laastilla. Pihanpuolen terassien alaosat tehtiin louhitusta kivistä ja sau- mattiin. Ajoluiskien kaiteet valettiin betonista ja luiska katettiin hienoksi hakatuilla kivillä. Ulkopuolen porrasaskelmat tasoineen ja pielikivineen sekä ulko-ovien kynnyskivet tehtiin hienoksi hakatusta jalustan värisestä kivistä.⁸⁶ Rakennuksen kivijalka oli Kalvolan graniittia.⁸⁷

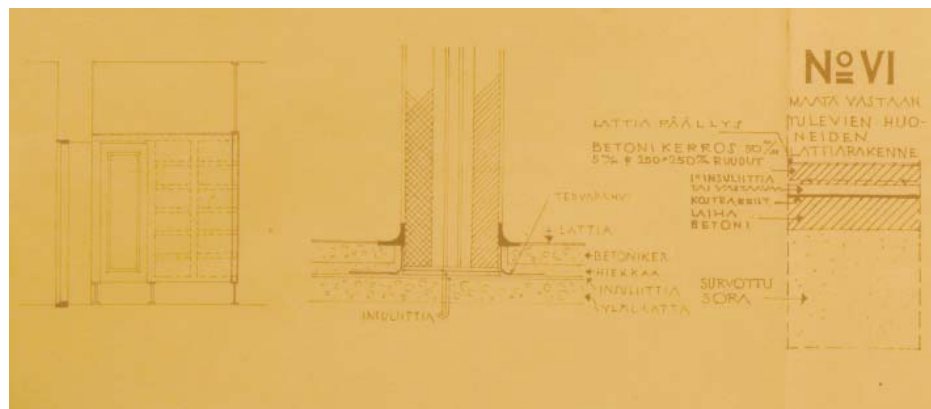
Tiili- ja kivipintojen väliset vesieristykset tehtiin asfalttieristyksellä. Maa- ta vasten tulevat lattiat eristettiin semptaliinihuovalla ja kaksinkertaisel- la asfalttisivelyllä. Näitä eristeitä käytettiin myös muualla kosteuseristei- nä. Kovalla kulutuksella olevien märkätilojen vesieristyksenä käytettiin lattioissa kaksinkertaista bitumihuopaa ja kolminkertaista bitumisivelyä. Tiloissa, joissa käytettiin vähemmän vettä sekä makuuhallien ja parvek- keiden lattiaan käytettiin yksinkertaista bitumihuopaa ja kaksinkertaista bitumisivelyä.⁸⁸

Maanvaraiset lattiat rakennettiin ”veden kanssa hyvin survotulle sora- alustalle”. Sorauksen päälle valettiin noin 60mm:n raudoittamaton alus- betoni ja sen päälle tehtiin vesieristys (ks. edellä) sen päälle tehtiin rau- doitettu 50 mm:n laatta. Sementtilattiat hierrettiin sileiksi ja varustettiin sementtijalkalistoin ja osa (mm. parvekkeet) laattajalkalistoin. Osa lat- tioiden pinnoista tehtiin massalattioina 20 mm:n vahvuisesta Fama- tai

Kimmo-massasta, marmoreerattuine jalkalistoineen ja lattia jaettiin osiin messinkilistoin.⁸⁹

Tiet ja tasot tehtiin raudoitettulle betonialustalle asfalttibetonista kuten ajoluiskakin. Terassitasot sorattiin.⁹⁰

Ulkoseinät muurattiin kotimaisista punaisista tiilistä.⁹¹ Muuraukseen käy- tetyn laastin tuli olla työselityksen mukaan: ”valmistettua hyvästä, puh- taasta, huolellisesti sammutetusta kalkista sekä puhtaasta, teräväsär- mäisestä hiekasta suhteessa 1:3–1:4 ja lisätään siihen 1/2 sen tilavuudesta sementtilaastia seossuhteessa 1:3.” ”Kovasti rasitetut kohdat muurataan valikoiduista tiilistä vahvempaa sementinsekaista laastia käyttäen.”

Alapohja- ja väliseinädetaljit. SPR arkisto Hla:1, KA.

85 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 2-3.

86 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 3-4, 8.

87 Brofeldt 1934, 13.

88 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 5-7.

89 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 20.

90 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 5.

Ikkuna- ja oviaukkojen pieliin muurattiin ”kuivasta puusta tehtyjä, tervattuja puutiiliä”, joihin kehykset kiinnitettiin. ”Kehysten muurinpuoleiset sivut tervataan ja ympärökset rivetään huolellisesti prima tervariveillä.” ”Ikkuna- ja oviaukot holvataan kahdella tiilikaarella, joiden väliin valetaan rautabetonipalkki.”

Lämpöpattereita varten jätettiin muureihin syvennys ikkunan alle ja ohennettu muuri eristettiin 1/2” insuliitilla tai vastaavalla muulla eristysaineella, joka suojattiin 1/2 tiilen muurauksella.”⁹²

Välikatot olivat rautabetonisia ylä- ja alalaattapalkistoja. Henkilökunnan asunnoissa välikatot olivat alalaattajärjestelmää.

Äänieristyksen vuoksi kaksilaattaisten välikattojen välitilat olivat yleensä eristetyt 50 mm:n hiekkakerroksella ja potilashuoneissa oli lisäksi 12mm insuliittilevyt. Yöhoitajattarien huoneiden lattioissa ja katoissa oli äänieristyksen parantamiseksi kaksinkertainen insuliittilevy.⁹³

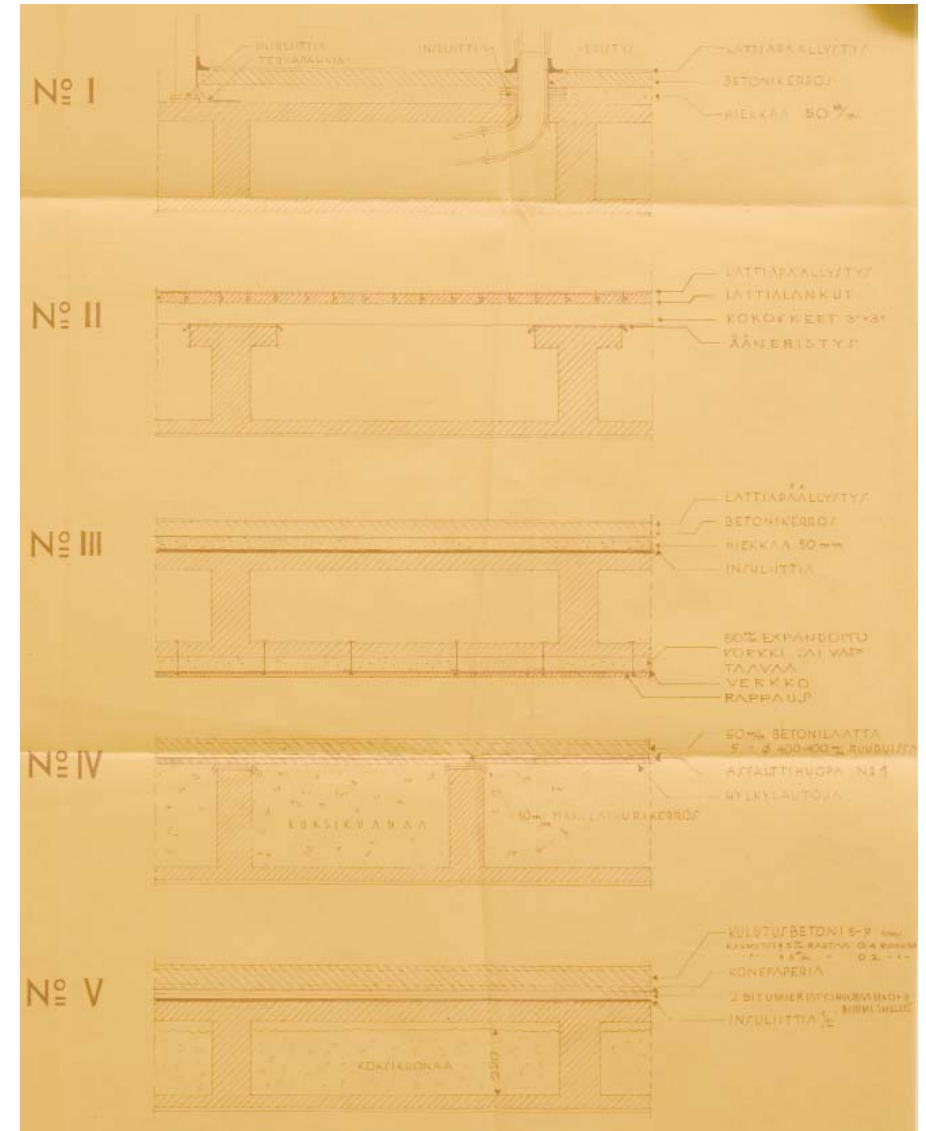
Väliseinät muurattiin ”punaisista tiilistä”. Ohuimmat väliseinät voitiin tehdä lugano-massata, syrjätiiliä käyttämällä tai betoniväliseinä.⁹⁴ Kevyet väliseinät olivat osaksi luginoseiniä ja osaksi WF-levyrakennetta. Kosteissa tiloissa väliseinät olivat syrjätiilestä muurattuja. Kevytrakenteinen seinä oli eristetty kaksinkertaisella tervahuovalla betonilaatasta. Potilashuoneiden väliseinissä äänieristyksenä oli yleensä 50 mm:n ilmakerros ja kaksinkertainen aaltopahvi. Muutamissa huoneissa seinäeristyksenä oli käytetty kahta insuliittilevyä ja kolmea ilmakerrosta.

91 Brofeldt 1934, 13.

92 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 7-8.

93 Brofeldt 1934, 13.

94 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 16.

Välipohjadetaljeja, SPR arkisto Hla:1, KA.

Ilmakanavat olivat kipsilevyistä rakennettuja ja ne olivat äänieristettyjä samoin kuin putket välikaton läpivientien kohdilla.

Lämmöneristysten ohennetuissa tiilimuureissa käytettiin piettyä insuliittia. Jäähdytyshuoneiden seinät, katot ja lattiat eristettiin 100 mm:n vahvuisella pietyllä korkilla, pesulan ja kellariosaston välikatto 50 mm:n vahvuisella korkilla.

Vesihöyryä sisältävät ilmanvaihtokanavat eristettiin kosteutta vastaan bitumihuovalla ja vaativimmat kanavat muurattiin lasitetuista tiiliputksista.

Ikkunat olivat pääsoin puurakenteisia ja sisäänpäin aukeavia. Osa ikkunoista oli ns. terveysikkunoita, joissa oli sisään-ulos aukeavat puitteet. Isot käytävän ja porrasten ikkunat olivat raudasta ja kaksinkertaista rakennetta ja kotimaista valmistetta. Ovet olivat sileitä vaneriovia ja useimmat niistä olivat kynnyksettä.⁹⁵

Kylpy-, suihku-, pesu-, wc-, ja siivoustilojen lattiat tehtiin Mettlacher-lattialaatoilla ja 150mm korkeilla kourulaattajalkalistoilla.⁹⁶

Lattianpäällysteenä oli pääportaassa ja käytävässä 4mm:n kumi ja potilashuoneissa 2,4 mm:n linoleumi. Kosteissa tiloissa oli Metlachin laatat ja parvekkeissa Riihimäen tehtaan klinkkeri.⁹⁷

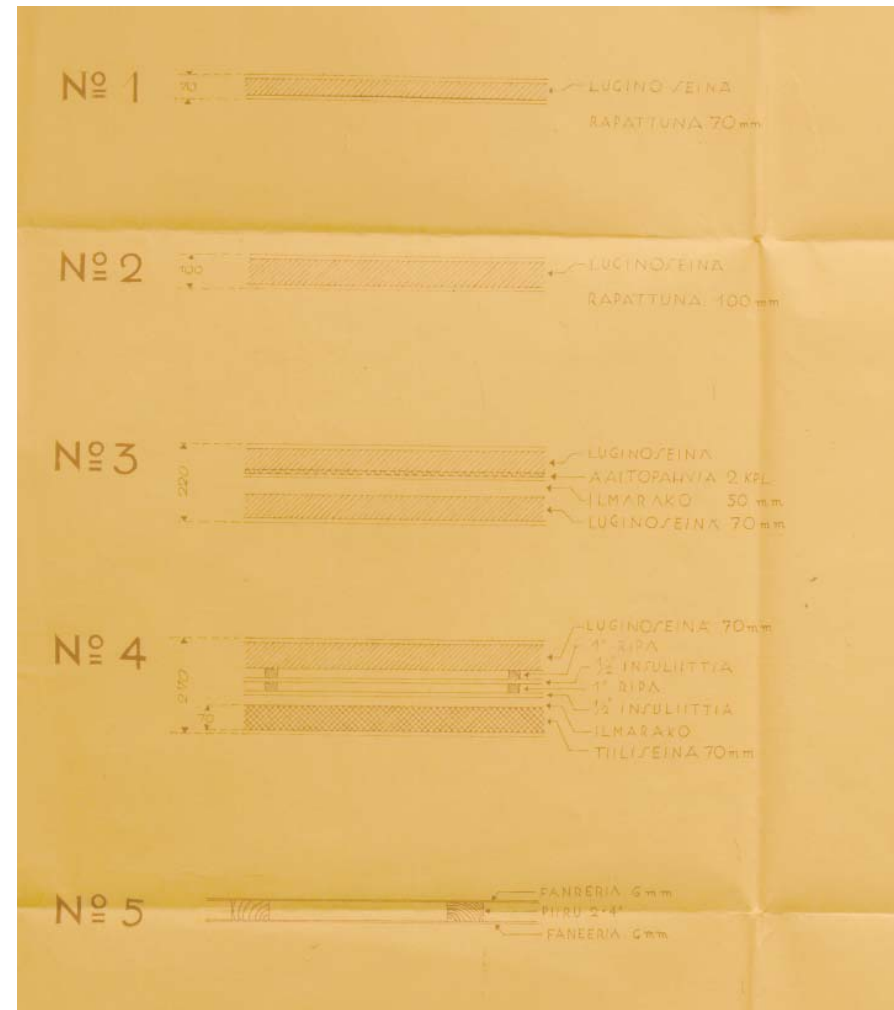
Parkettilattiat tehtiin ”hyvästä tammesta ruutuparkettina - - jalkalistat ja kynnykset myös tammea.”

Kumilattiat tehtiin 500x500 mm:n kokoisista laatoista.⁹⁸

Korkkiparkettilattiaa käytettiin II-IV kerrosten potilassosastojen käytävissä ja sen tuli olla ”merkkiä Espanco tai vastaava”.

Makuuhallien lattiat tehtiin uurretuista klinkkeri tai Mettlacher-laatoista.

Puulattiat tehtiin ”1/2” x 3,4” ensiluokkaisista, uunikuivatuista petäjäpönttilankuista huonetta kiertävine reunuslankkuineen.”

Väliseinädetaljeja, SPR arkisto Hla:1, KA.

95 Brofeldt 1934, 13.

96 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 20.

97 Brofeldt 1934, 13.

98 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 21.

Mm. potilasosastojen huoneissa käytettiin linoleumlattioita sekä kaksinkertaista puujalkalistaa, ”joista pienempi lattiaan sattuva on tammea ja jää maalaamatta.”⁹⁹

Sementti- ja betonitöissä työselostuksessa määritettiin käytettävän ”ainoastaan ensiluokkaista, kotimaista Portland sementtiä”.¹⁰⁰

Sisäportaiden askelmat ja massiiviset kaiteet sekä lepotasot valettiin raudoitetusta betonista osittain itsensä kantavina ja osittain alhaalta tuettuina. Askelmat ja lepotaso päällystettiin marmorimosaikilla tärkeimmissä tiloissa. B-porras tehtiin väritetyllä marmorimosaikilla, kahta koristeväriä käyttäen (mosaikkiväri kolmas väri).¹⁰¹

Parvekkeet tehtiin rautabetonisina ja varustettiin massiivibetonikaiteilla ja osa tehtiin ”rautapuikoista kaasuputkikädensijalla.”¹⁰²

Vesikaton kannatusrakenteet tehtiin puusta. Työselostuksessa määritettiin, että: ”Katonkannatusrakenteisiin käytetään 4”x5” osaksi 6”x6” terveitä, sahattuja tai veistettyjä mänty- tai kuusipiiruja”. Harjakatot ja muut katon pellitykset ja julkisivulistojen suojalevyt tehtiin 4.5 kg galvanoidulla Apollo-levyllä kaksinkertaista saumausta käyttäen. Katon vedet johdettiin ”riippuränneihin”.¹⁰³

Julkisivut ja tilliväliseinät rapattiin kalkkilaastilla. Työselostuksen mukaan ”rappaukseen käytetyn kalkin tulee olla hyvin sammutettua, seulottua ja vähintään 2 viikkoa seisonutta. Kosteuden alaiset kohdat rapataan Ceresitin sekaisella laastilla - - tarvittavissa kohdissa käytetään sementinsekaista laastia - - Terastirappausta käytetään julkisivupiirustusten osoittamissa kohdissa”.¹⁰⁴

Seinälaatoituksiin työselostuksessa määritettiin käytettäväksi ”alkuperäisiä Mettlacher-laattoja ensimmäistä valintaa esimerkiksi Willeroy & Boch merkkiä tai vastaavan arvoista valmistetta”. Pesualtaiden taustat laatoitettiin.

Puiset ikkunat ja ovet määritettiin tehtävän puuaineksesta, jonka ”tulee olla talvella kaadettua, täysikasvuista, suoraa ja tervettä honkapuuta (osittain tammea) Siinä ei saa olla sinistymiä, pihkatiehyitä, halkeamia eikä yhtään mustaa, eikä irtonaista oksaa. Ikkunanpuitteisiin valitaan täydellisesti oksatonta puuainesta.” ”Kaikki valmiit ikkuna- ja ovirakenteet ovat tekopaikalla ennen rakennukselle kuljettamista öljyttävä ensiluokkaisella, sekoittamattomalla vernissalla.”¹⁰⁵

Ulkoikkunat tehtiin kakinkertaisina ja pääasiassa sisään avautuvina. Ulakon ikkunat tehtiin yksinkertaisina. ”Ventus-mallisia tai samanarvoista muuta rakennetta olevia terveysikkunoita järjestetään 250 ikkunaan.”¹⁰⁶

”Kellarikerroksen ja pohjakerroksessa olevien asuntojen ovet tehdään tavallista peiliovirakennetta. Kaikki muut puuovet ovat ”ylifalssattuja, 6mm:n ristiinliimatulla koivufaneerilla ja listoilla verhottuja ovia, joiden kehykset tehdään kolmesta osasta yhteenliimaten noin 200mm välein tai kokonaan täysinäiset pienistä osista kokoon liimatut.” Palo-ovet karmeineen päällystettiin asbestilla sekä 4 1/2 kg galvanoidulla levyllä. Äänieristetyt ovet tehtiin naulaamalla vanerin alle, molemmin puolin ovea insuliittikerros. Ulko-ovista 6 kpl tehtiin tammisina ja osassa niistä oli 6-8 mm:n hiottu fasetoitu peililasi.”¹⁰⁷

99 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 21.

100 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 10.

101 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 13.

102 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 14.

103 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 14-15.

104 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 17-18.

105 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 23.

106 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 24.

107 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 25.

Tekniset järjestelmät

Rakennukseen rakennettiin seitsemän hissiä. Niistä hissit I-II olivat henkilö- ja paarihissejä. Hissi III-IV olivat henkilöhisseejä, hissi V-VII tavara- ja henkilöhisseejä.¹⁰⁸

Lämmitys- ja höyrykeskus oli rakennettu pihamaan alle. Kattilalaitoksessa oli valurautaiset liitekattilat lämmitystä ja matalapainehöyryä varten. Korkeapaineista höyryä tuotti takorautainen tuliputkikattila. Polttoainoiden kuljetus kattiloihin tapahtui mekaanisten laitteiden välityksellä. Keskulämmityslaite oli rakennettu vesilämmitykselle ja mekaaniselle kierrolle. Radiaattorit olivat valurautaisia ja seinäkannattajille asennettuja. Leikkaussaleissa, käytävien katoissa ja seinissä oli valurautaisia ja sileitä Rayrad-säteilypattereita.¹⁰⁹

Vesijohdot tehtiin vesimittarista rakennuksen kellariin 40mm:n asfaltoidusta valurautaputkesta. Nousulinjat tehtiin galvanoiduista takorautaputkista ja ne varustettiin messinkisin sulkuventtiilein ja tyhjennyslaittein. Lämminvesijohdot tehtiin 13 mm:n kupariputkista¹¹⁰

Savu- ja ilmanvaihtokanavat muurattiin tiilestä. Laboratorioiden veto-kaappien imujohdot tehtiin ”poltetuista ja lasitetuista ruukktorvista vesikaton yläpuolelle saakka”.¹¹¹ Ullakolle sijoitettiin 7 kpl tuulettajia, jotka voitiin käynnistää asianomaisista huoneista, kuten pesulasta ja keittiöstä.¹¹²

Sairaalan läntisille osastoille ja varastokellariin järjestettiin joukkokaasusuojelulaitteet. Kaikki ikkunat jo ovet olivat näissä suojissa peitettävissä impregnoitulla kankaalla ja sisääntuloaukoissa oli kaksinkertaiset sulkuovet. Näihin tiloihin johdettiin ullakolta ilmanakanavat, joita myöten ullakoilta olevien puuhiilisuodattimien läpi puhdistettu ilma moottoreilla puristettiin. Näin saatiin huoneisiin lievä ylipaine, minkä tarkoitus oli estää mahdollisessa kaasuhyökkäyksessä myrkytetyn ilman sisälle pääsy. Tämä laitteisto oli ilmeisesti valmistuessaan ensimmäinen koko maailmassa.¹¹³

Rakennukseen asennettiin 1296 valopistettä sekä niiden lisäksi hätävalaistus- ja merkkilamput. Kolmivaiheisia 220 voltin voimajohtoja tarvittiin mm. hissejä, sentrifugeja, pesukoneita, mankeleita, keittiölaitteita, tuulettajia, jäähdytyskoneita, röntgenlaitteita, valohoitolaitteita ja sterilisaattoreita varten. Porraskäytävät varustettiin valaistusautomaatein. Leikkaussalien päävalaistukset järjestettiin omiin ryhmiin ja varustettiin akkumulaattorein.

Käytäviin, portaisiin ja muutamiin tärkeimpiin tiloihin järjestettiin yhteensä 33 kruunuvalopistettä, joiden toinen lamppu oli tarkoitettu hätävalaistusverkkoon yhdistettäväksi. Ulosjohtaviin oviin ja käytävien mutkiin asennettiin 24 punaista merkkilamppua, jotka saivat virtansa hätävalaistuspattereista ja voitiin sytyttää kaikki yhdessä ovenvartijan huoneesta.

Sairaalaan sijoitettiin automaattinen puhelinkeskus, joka itsetoimivasti välitti sisäpuhelut ja ulos menevät puhelut. Keskuksenhoitaja yhdisti tulevat puhelut haluttuihin puhelinkojeisiin. Keskuskoneisto sijoitettiin pohjakerrokseen. Aluksi vedettiin johdot 29 puhelinkonetta varten, mutta järjestelmässä oli laajennusvaraus myöhempiä lisätarpeita varten.

Rakennus varustettiin normaalikellolaitoksella, jossa pääkello sijoitettiin ovenvartijan huoneeseen ja 16 kpl 30 cm kokoista sivukelloa eri kerrosten käytäviin, leikkaussaleihin, odotushuoneeseen, luentosaliin, hoitajien ruokasaliin, keittiöön sekä silitys- ja mankelihuoneeseen. Ulkoseinälle asennettiin vielä erillinen kello, jossa oli halkaisijaltaan metrin kokoinen numerotaulu.

¹⁰⁸ Työ- ja aineselitys 1931, KA, 29–30.

¹⁰⁹ Brofeldt 1934, 13–14.

¹¹⁰ Työselitys ja aineluettelo vesi- ja viemärijohtojen rakentamiseksi... HLA:1, KA

¹¹¹ Työ- ja aineselitys 1931, KA, 9.

¹¹² Hankintaohjelma Suomen Punaisen Ristin Sairaalan sähköasennustöille. HLA:1, KA.

¹¹³ Brofeldt 1934, 25–26.

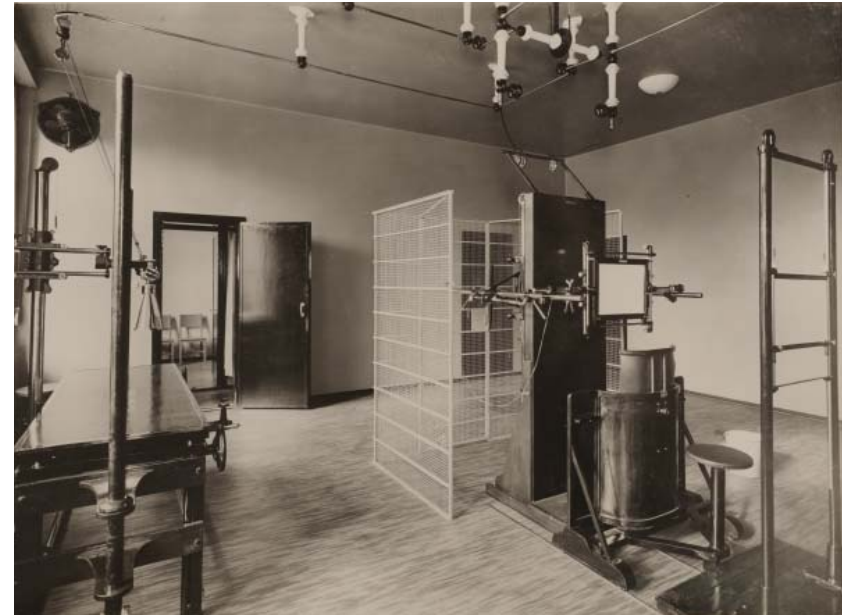
Sairasosastoihin sijoitettiin merkinantolaitteistot. Osasta potilashuoneita voitiin tehdä hälytys, jolloin kyseisen huoneen oven yläpuolelle sekä osaston hoituhuoneeseen syttyivät lamput. Lamput sammuiivat, kun hoitajatar painoi oven pieleen asennettua nappia siinä huoneessa, missä merkki oli annettu. Hoituhuoneeseen oli valon lisäksi mahdollista kytkeä myös äänimerkki valomerkin lisäksi. Huoneissa olevien sammutusnappien yhteydessä oli koskettimet, joihin hoitajatar saattoi asentaa mukana kuljetettavan laitteen, joka ilmaisi muista huoneista annetut hälytykset.

Rakennuksessa oli myös palohälytyslaitos. Rakennuksen keskiosan kumpankin käytävään asennettiin painonapit I-IV kerroksiin sekä osaan sivurakennusten käytävistä ja ovenvartijan huoneeseen. Napit olivat lasilevyn alla. Kun lasi rikottiin ja mitä tahansa nappia painettiin, alkoivat kaikki palohälytyslaitoksen kellot soida ja samalla meni hälytys myös paloasemalle. Virta hälytyslaitokseen otettiin hätävalaistuspattereista.¹¹⁴ Rakennus varustettiin myös palomääräysten mukaisin paloposteihin. Ulkopalopostit olivat jäätymiseltä suojattuja ja sisäpaloposteissa oli 30 metrin letkut.¹¹⁵

Sairaalassa oli keskusradioverkosto, joka ulotettiin kaikkiin potilashuoneisiin sekä osaan asuntohuoneista.¹¹⁶

Keittiön varusteita, TSA.

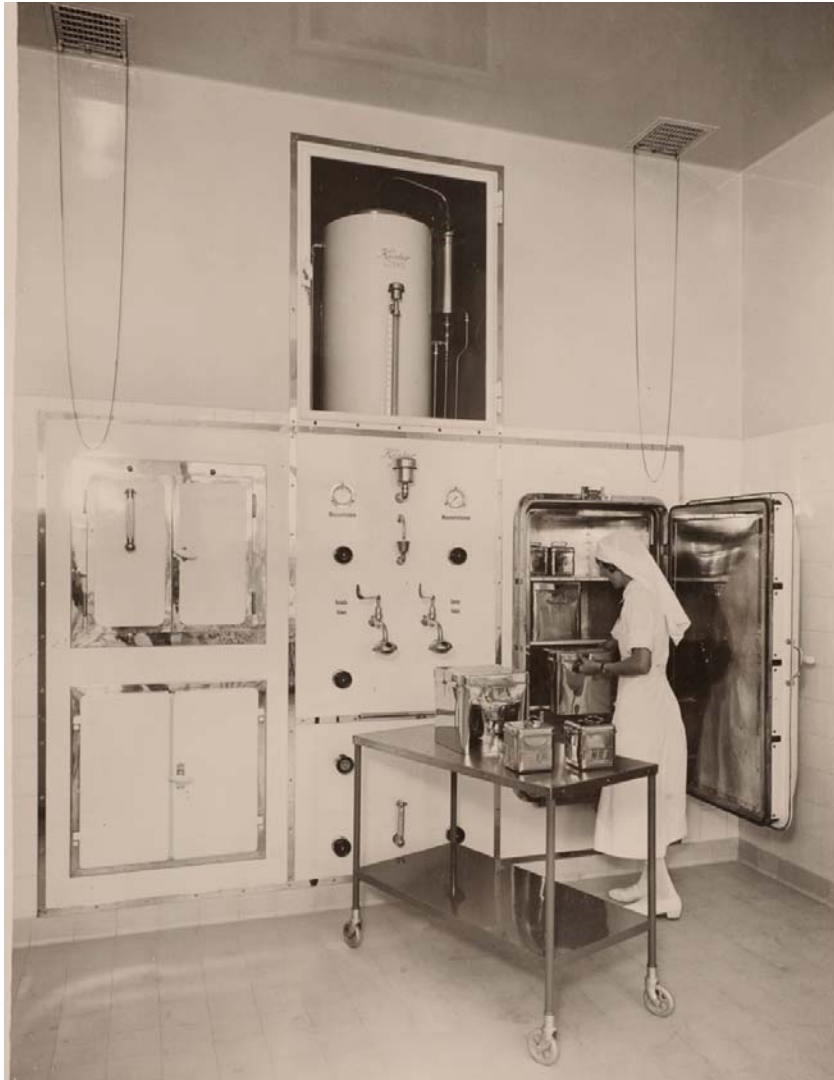

Röntgenhuone, röntgenlaitteineen ja säteilysuojauksineen, TSA.

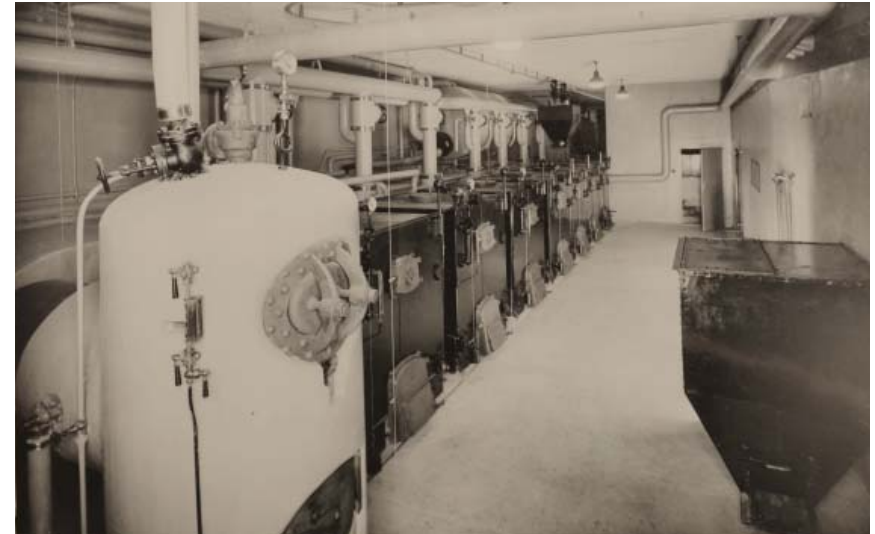
114 Hankintaohjelma Suomen Punaisen Ristin Sairaalan sähköasennustöille. HLA:i, KA.

115 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 27.

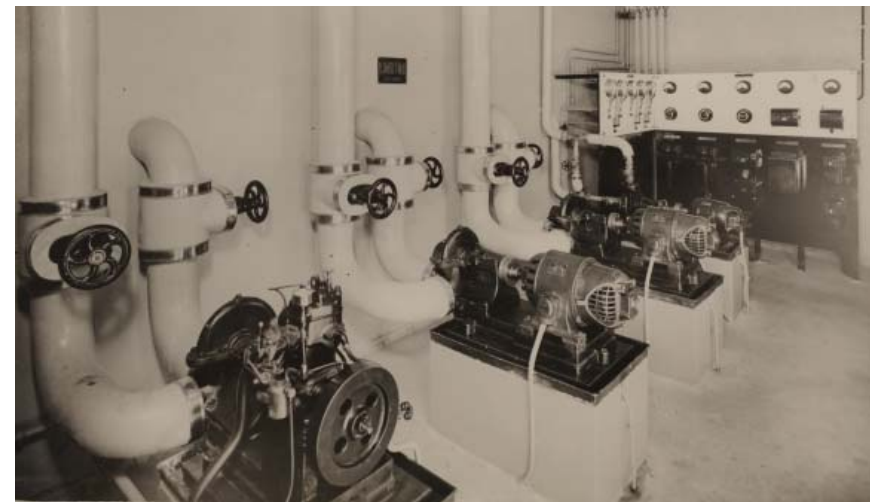
116 Hankintaohjelma Suomen Punaisen Ristin Sairaalan sähköasennustöille. HLA:i, KA.

Kuva välinehuollosta. Ylhäällä on tislatus veden säiliö. Oikealla autoklaavi, vasemmalla ylhäällä lämpökaappi, ja alhaalla säilytyskaappi. Keskellä on hanoja, joista saa tislattua vettä. Kuva TSA, tiedot Sauli Yli-Halkola.

Kuva pannuhuoneesta. Edessä valurautainen höyrykattila korkeapainaisen höyryn tuottamiseen. Sen takana rivissä höyrykattiloita. Suppilo on tarkoitettu poltettavien leikkausjätteiden syöttämiseen. Kuva TSA, tiedot Sauli Yli-Halkola.

Syöttövesipumppuja höyry/lämmityskattiloille. Vasemmanpuoleinen kastarofitilannetta varten. Kuva TSA, tiedot Sauli Yli-Halkola.

Rakennuksessa käytetyt koristelut ja värit

Brofeldtin mukaan Mannerheim vaikutti rakennuksen sisustukseen: ”Hän kannatti sisämaalauksessa hillittyjä, vaaleahkoja värejä. Ovi ja ikkunakaiteet oli pidettävä tummissa väreissä ja sen mukaan lattiaväritkin oli valittava neutraaleissa soinnuissa. Tätä makusuuntaa oli meidän nuorempien, jotka olimme funkis-suunnan kirkkaiden, vaaleiden väriyhdistelmien kannattajia, aluksi vaikea ymmärtää. Mutta vuosien vieressä olemme sen hyvinkin käsittäneet ja ymmärtäneet Mannerheimin kannattamien hillittyjen värien edun ja kestävyysmuutisuunnista ja kulumisesta riippumattomina.”¹¹⁷

Seinät maalattiin öljyvärein, liimavärein, kalkkimaalauksella ja sementtimaalauksella.¹¹⁸ Käytävän ja apuhuoneiden seinät olivat II luokan öljymaalattuja, potilashuoneet olivat kalkkiväreillä siveltyjä.¹¹⁹

”Kalkkimaalaus suoritetaan maassa hapatettua kalkkia käyttäen. Maalaukseen käytetään väriseoksen pinnalle noussutta, ohutta kalkkimaitoa. Kalkin sideaineena käytettävä cerasiittiä. I lk. kalkkimaalaukseen kuuluu vähintään 3 á 4 kertainen kalkkivärikäsittely vähintään. Kaksi viimeistä käsittelyä suoritetaan eri värein töpäten. II lk. kalkkimaalaukseen kuuluu vähintään 2-kertainen, yhdellä värillä suoritettu kalkkivärikäsittely.” Sementtimaalauksessa käytettiin ”Bondex”-sementtiväriä.

”Työselostuksessa määritettiin että ”Johtavan arkkitehdin lähemmin osoittamiin kohtiin teettää urakoitsija arkkitehdin hyväksymän koristeiteilijan suorittamaa koristemaalausta 80 000 markan arvosta.”¹²⁰

Leikkaussalit ja hoito- ja käsittelyhuoneet olivat maalattu tavallisella himmeällä öljyvärillä vihreänharmaiksi.¹²¹

Työselostuksen mukaan: ”Kattoruusukkeita, lähemmin hyväksyttävää mallia, sovitetaan kaikkiin asuinhuoneisiin”.¹²²

Hoitajattarien seurusteluhuoneen eli nykyisen Mannerheim-salin pinnat, takka ja kalustus olivat muotokieleltään ja väriykseltään melko vanhanaikaisia. Niissä näkyi Mannerheimin vaikutus.

117 Brofeldt 1942, 5-6.

118 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 33-34.

119 Brofeldt 1934, 18.

120 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 34.

121 Brofeldt 1934, 16.

122 Työ- ja aineselitys 1931, KA, 19.

Kalusteet ja sisustus

Sairaalan rautakalusteet toimitti Helsingin Uusi Rautasänkytehdas eli Merivaara. Heidän vakiotuotteisiin tehtiin paljon muutoksia ja lisäksi sairaalaa varten suunniteltiin ja valmistettiin kokonaan uusia malleja, joita aiemmin oli saatu vain ulkomaalaisena tuotantona.

Brofeldt kuvailee sairaalakalustoa: ”Potilassängyissä, joiden korkeus, leveys ja pituus on 70 x 80 x 190 cm, on joustinpohjat, nostettava selkätuki ja pyyheliinateline. Yksityisosastoilla on n.s. ihannejousipatjat. Likavaatteiden kuljetusteline on uutta valmistetta. Keittosuolapullote-lineet ovat uutta rakennetta sähköllä lämmitettävine pullopohjineen. Ruoankuljetusvaunut ovat umpinaista mallia, niissä on sähkölämmitys. Rullatuoleissa on jalkalauta molemmille jaloille erikseen kohotettava. Makuuhallituolit on valmistettu teräsputkesta ja pohja punottu halais-tusta rottingista. Potilastuolit ovat teräsputkesta ja selusta ja istuin fa-neeria. Potilaspöytiin on yhdistetty levy, joka voidaan kääntää vuoteen yli ja kääntyy, silloin kun sitä ei tarvita, potilaspöydän taakse. Potilaspöy-dän ja tarjoilulevyn päällys on linoleumia ja kehykset ruostumattomasta teräksestä. Spriipesutelineessä on mekaaniset avaus- ja sulkemisventtiilit. Ruumiinavauspöytä on tehty ruostumattomasta teräksestä, ja siihen on asennettu kylmä- ja lämminvesihanat.”¹²³

Sairaalakalusteet olivat uudenaikaisia, funkistyyllisiä ja vaaleita putkikalusteita. Niiden rinnalla oli vanhanaikaisempia tummia puukalusteita.

Alakuvan yksityishuoneessa oli mukavampi ”ihannejousipatja”, kun taas tavallisissa potilashuoneissa (yläkuvassa) patjat olivat ohuempia. TSA.

¹²³ Brofeldt 1934, 21.

Brofeldtin mukaan Mannerheim vaikutti myös sairaalan huonekalujen valintaan: ”Niissäkin jäätin kauniisiin, klassillisiin, muodoissaan hyväksytyihin malleihin. Niidenkin värityksessä käytettiin tummia, hillittyjä värejä - - Mannerheim valitsi myös tarkoin sairaanhoitajattarien seurusteluhuoneen sisustuksen lahjoittaen siihen sisarensa suuren kauniin maton sekä radiolaitteet.”¹²⁴

Puiset kalusteet valmisti ja suunnitteli Oy Boman Ab. Brofeldtin mukaan malleina käytettiin ”jossakin määrin klassillisia tyylejä, jättämällä niistä pois yksityiskohdat ja koristelut ja muodostamalla niistä nykyajan vaatimuksia vastaavia huonekaluja. Hoitajattarien seurusteluhuoneessa lähentelee tyyli englantilaista renessanssia ja nojatuolit Ludvig XVI tyyliä. Osastojen käytävissä, päivähuoneissa ja potilashuoneissa on perusmallina käytetty lähinnä Biedermeier tyyliä. Maalattuja huonekaluja on koetettu välttää, sen sijaan on käytetty veden kestäviä käsittelymenetelmiä (Becco menetelmä).”¹²⁵

Mannerheimin täyttäessä 70 vuotta, sairaalan eteishalliin kiinnitettiin kaksi marmorista muistotaulua, joihin on upotettu Mannerheimin korkokuva ja teksti: ”Suomen Punaisen Ristin sairaala, joka rakennettiin vuonna 1932, on sotamarsalkka Mannerheimin perustama ja hänen lahjansa Suomen kansalle, sen avuksi niin rauhan kuin sodan aikana”.¹²⁶

”Mannerheim valitsi myös tarkoin sairaanhoitajattarien seurusteluhuoneen sisustuksen lahjoittaen siihen sisarensa suuren kauniin maton sekä radiolaitteet.” Asuinsiipi oli ulkopuolelta hyvin funktionalistinen, mutta hoitajattarien huone taas oli kuin vanhemmasta rakennuksesta. Kalusteet, seinäpintojen jako vyöhykeisiin sekä pyrkimys symmetriaan olivat enemmän klassismia, kuin funktionalismia. Takana oikealla puolella oleva ovi toteutettiin valeovena. Sen takana oli portaikko. Ovi tehtiin ulkonäköisistä, jotta takana molemmilla puolin saatiin ovet symmetrisesti. Idea oli todennäköisesti Mannerheimin, koska valeovea ei ole piirretty esim. lupakuviin. TSA.

¹²⁴ Brofeldt 1942, 6.

¹²⁵ Brofeldt 1934, 22.

¹²⁶ Brofeldt 1943, 8.

Sairaanhoitajattarien seurusteluhuone eli nykyinen Mannerheim-sali ennen ja nyt.

Ylihoitajattaren työtilat ja oikealla kirjasto ja takkasyvennys. TSA.

Hoitajattarien ruokailutila. TSA.

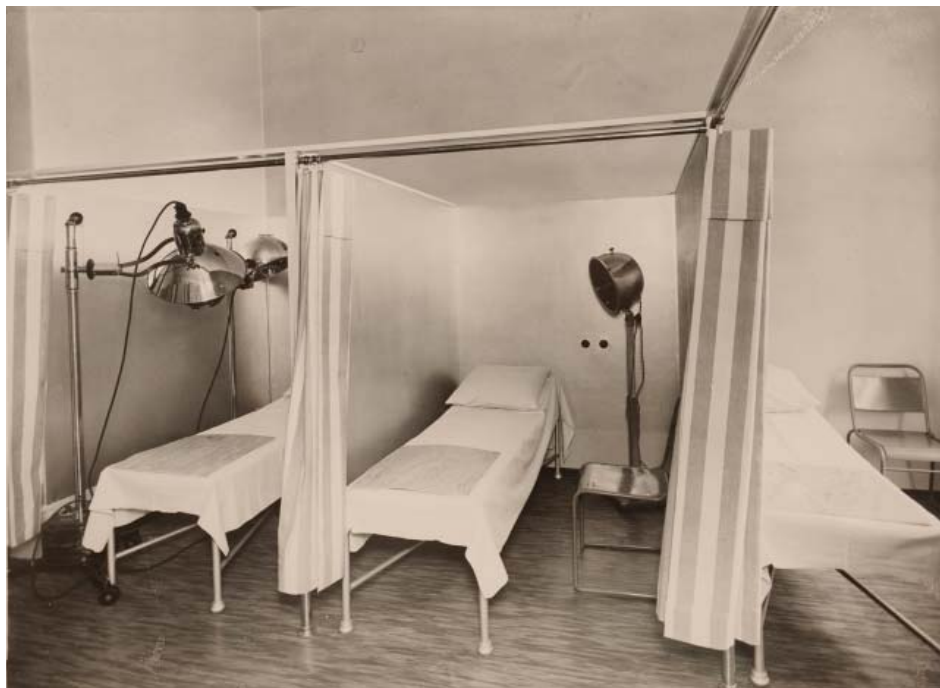
Odotustila, TSA.

Kappeli, TSA.

Hoitajattaren asuinhuone. TSA.

Toimenpide- ja tutkimustila, TSA.

Siteidenvaihtuhuone, TSA.

Siteidenvarastuhuone, TSA.

Laboratorio, TSA.

Odotustila, TSA.

Kaavallinen tarkastelu

Töölön sairaala sijaitsee Taka-Töölössä. Taka-Töölö sijaitsee Kallion ja Alppiharjun länsipuolella ja Meilahden eteläpuolella. Lännessä Taka-Töölö jatkuu Rajasaareen Humallahteen. Taka-Töölön eteläpuolella on Etu-Töölö. Taka- ja Etu-Töölöstä muodostettiin vuonna 1906 Helsingin 14. kaupunginosa.

Töölön kaavoittaminen aloitettiin 1880-luvulla, jolloin tutkittiin Helsingin asemakaavoitetun alueen laajentamista pohjoiseen. Ensimmäistä Otto Ehrströmin vuonna 1883 laatimaa suunnitelmaa ei kuitenkaan koskaan vahvistettu kaupunginvaltuustossa.¹²⁷

Helsingin kaupungin kaavoitustoiminta 1800-luvun loppupuolella oli lähinnä maa-alueiden jakamista eri käyttötarkoituksia varten. 1870–80-luvuilla Töölön rakennusryhmien sijoittelu noudatteli huvilatonttijakoa, joka syntyi Helsinkiin kaupungininsinööri Gylénin vuonna 1842 laatiman vuokra-alueiden jakosuunnitelman mukaisesti. Tontteja kutsuttiin ”villoiksi” ja niitä oli kahdenlaisia, teollisuudelle tarkoitettuja ”teollisuusvilloja” ja asumiselle tarkoitettuja ”asuntovilloja”. Teollisuusvilloja oli lähinnä kaupungin itäisillä alueilla, jossa teollisuus kasvoi voimakkaasti 1800-luvun lopulle tultaessa soveltuvamman maaperän ja parempien liikenneyhteyksien vuoksi.¹²⁸

Töölön kahta kaupunginosaa kokonaisuudessaan käsittävän asemakaavan valmistumisessa oli kolme keskeistä tyylillistä ja suunnitteluteknistä

vaihetta. Vuonna 1898–1900 järjestettiin kaksivaiheinen asemakaavakilpailu, jonka molemmissa osissa menestyneet tekijät työstivät ehdotuksen jatkotoimeksiantona vuonna 1902 asemakaavaksi, joka vahvistettiin vuonna 1906.

Asemakaava oli Suomen oloissa harvinainen jugend-kaava. Asemakaava-arkkitehti Bertel Jung teki toisessa vaiheessa kaupungin asemakaavan muutospiirustuksen selitysosineen, joka hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa vuonna 1917 ja Senaatissa seuraavana vuonna. Jungin muutokset olivat suuria ja jugend-kaava muuttui pohjoismaiselle 1910–20 -lukujen klassismille tyypilliseksi suurpihakortteleineen ja suurkaupunkimaisine katutiloineen. Asemakaavan kolmannessa vaiheessa 1930-luvulla siihen tehtiin muutoksia, jotka liittyivät funktionalistisen kaupunkisuunnittelun periaatteisiin. Kortteleita uudistettiin avoimemmiksi ja talojen runkosyvyyksiä kavennettiin.¹²⁹

Töölön runsas sairaalarakentaminen alkoi 1780-luvun lopulla armeijan sairaalan ja varaston rakentamisesta Turuntien varteen nykyisten Hotel Scandic Park Helsingin (ent. Hotel Intercontinental) ja Hotelli Crowne

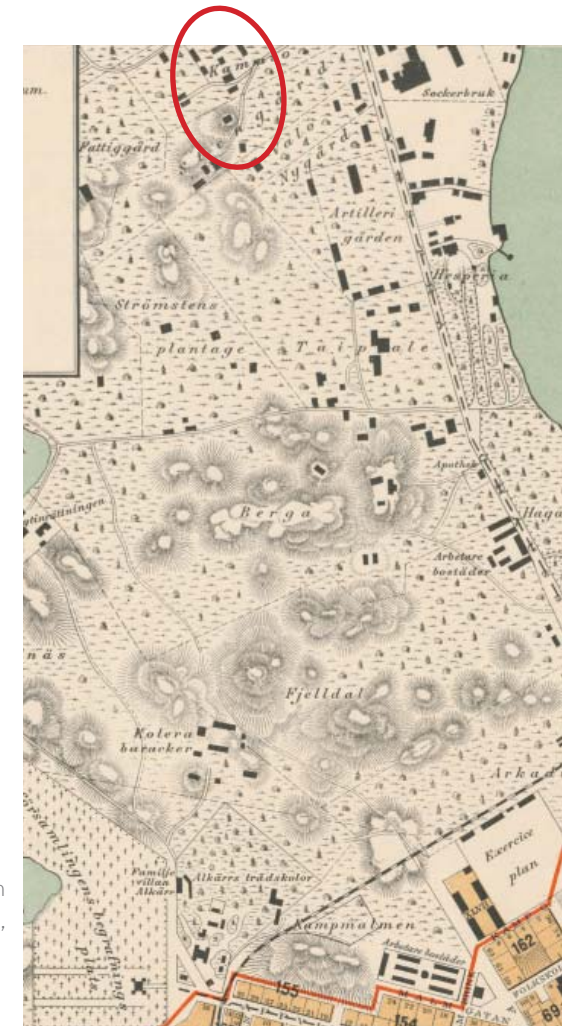
¹²⁷ Lindh 2002, 33.

¹²⁸ Lindh 2002, 30–31, 34–44.

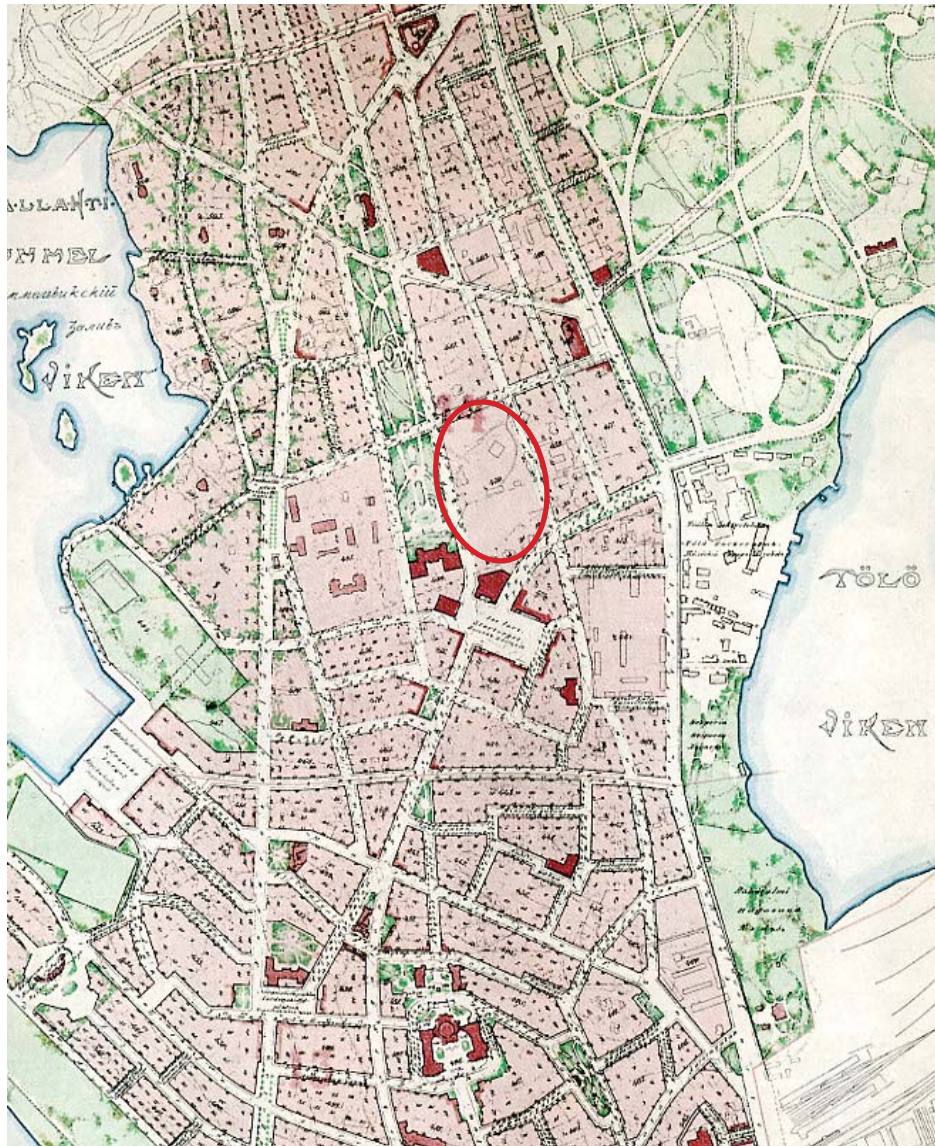
¹²⁹ Lindh 2002, 33, 41.

Teollisuus- ja sairaalarakentamisesta huolimatta Taka-Töölö oli kuitenkin ennen kaikkea asuinalue sen käytön alusta alkaen. Työväestöä, porvaristoa ja jopa säätyläisiä asui tontista riippuen samoilla alueilla. 1930-luvun alussa Taka-Töölön asuntorakentaminen jatkui lamasta huolimatta Pohjoisen Hesperiankadun ja Töölöntorin ympäristössä. 1930-luvulla raken-

Asemapiirros vuodelta 1893,
Töölön sairaalan alue merkit-
ty punaisella ympyrällä, Doria.

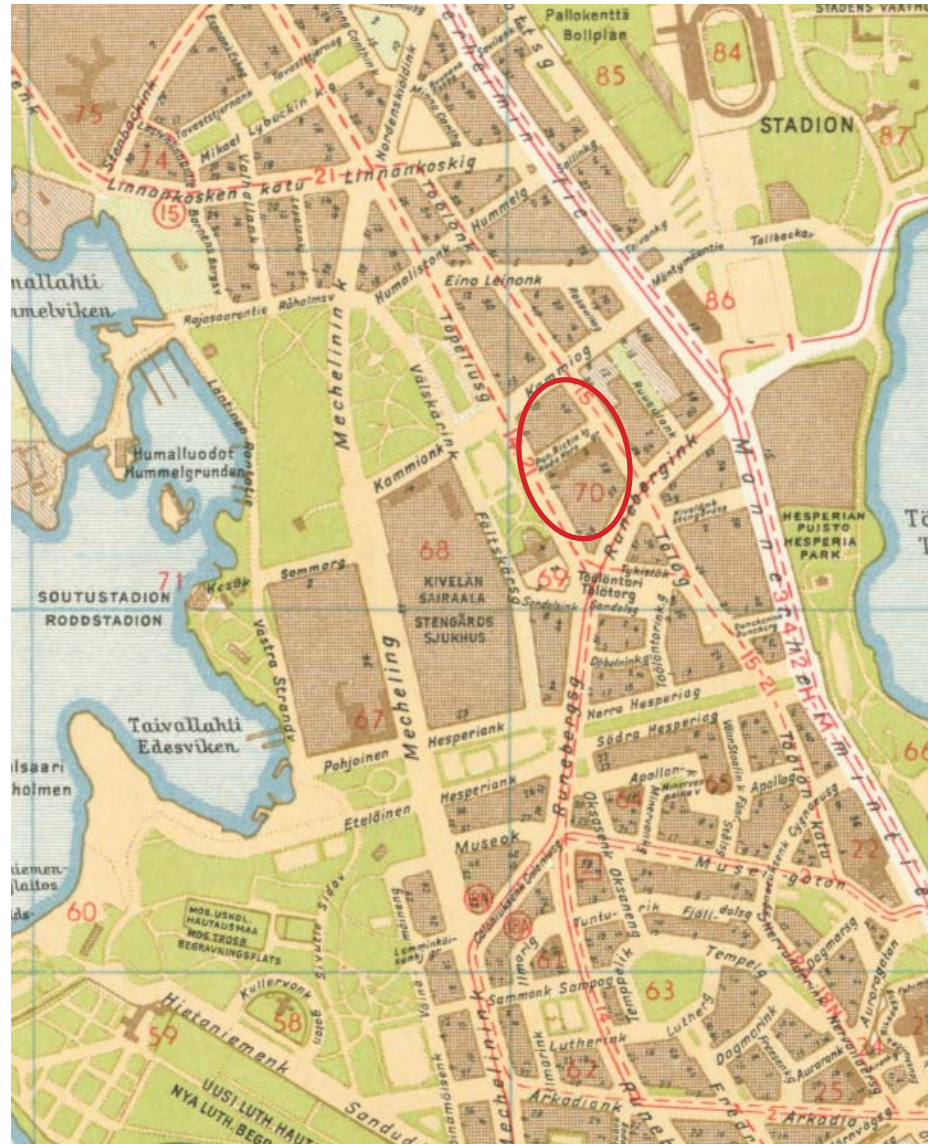
133 Lindh 2002, 32, 52.

Suomen ensimmäisen asemakaavakilpailun tuloksena vahvistettiin vuonna 1906 nuorten arkkitehtien Gustaf Nyströmin ja Lars Sonckin laatima kaava.

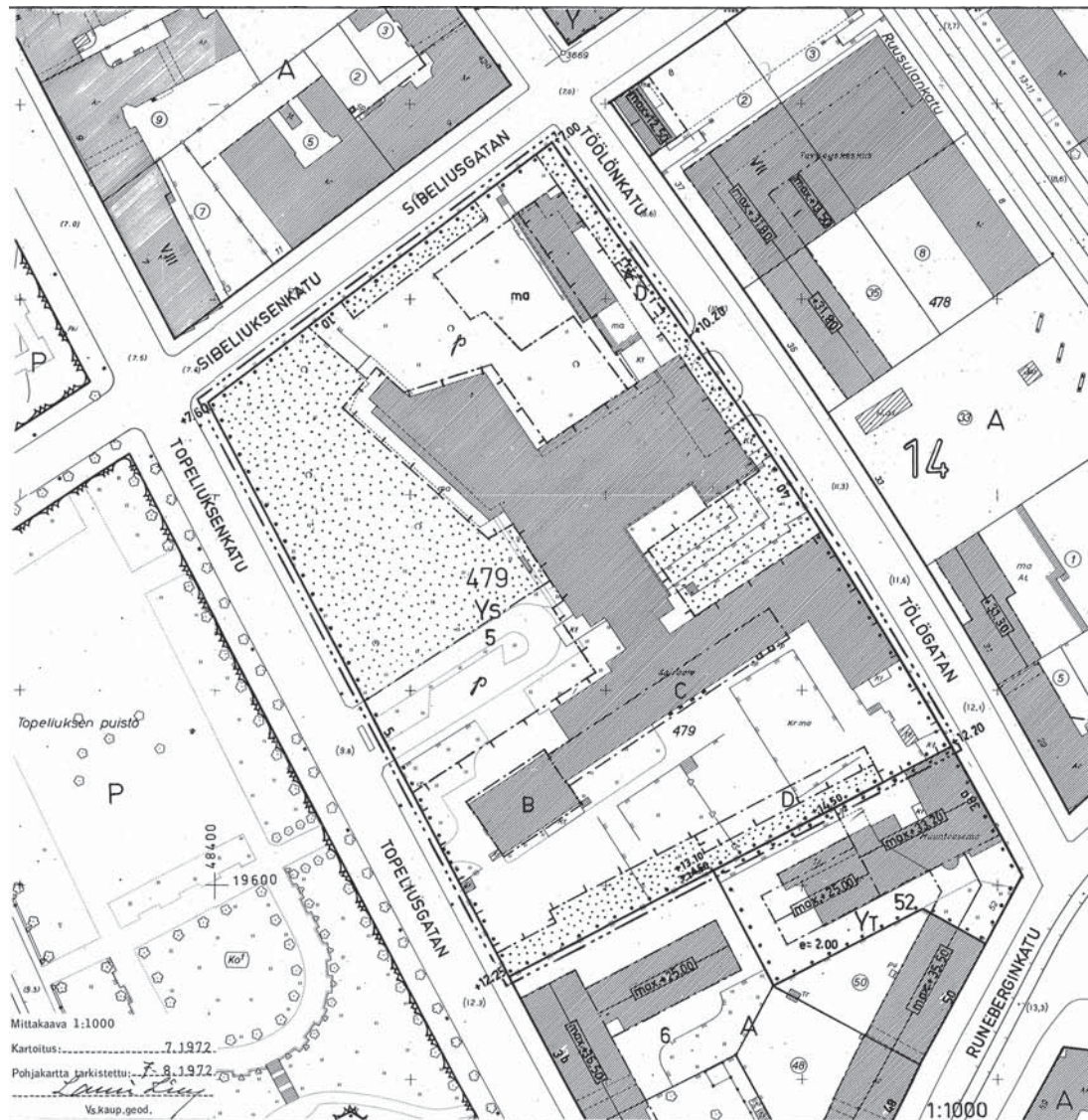
Opaskartta vuodelta 1916, <https://mycourses.aalto.fi/mod/folder/view.php?id=43131>.

Opaskartta vuodelta 1949, <https://mycourses.aalto.fi/mod/folder/view.php?id=43131>.

Helsingin ortokuva 1964. Helsinki Region Infoshare-palvelu.

HELSINKI

14. KAUPUNGINOSA
TAKA-TÖÖLÖ
KORTTELI 479 TONTTI 5
ASEMAKAAVAN MUUTOS

SELITYKSIÄ:

- 2 M SEN ASEMAKAAVA-ALUEEN ULKOPUOLELLA OLEVA VIIVA, JOTA VAHVISTAMINEN KOSKEE
- KORTTELIN JA KORTTELINOSAN RAJA
- ERI ASEMAKAAVAMÄÄRÄYSTEN ALAISTEN ALUEEN OSIEN VÄLINEN RAJA
- YLEISTEN RAKENNUSTEN KORTTELIALUE
- ASUNTO- TAI LIIKERAKENNUSTEN KORTTELIALUE
- PUISTOALUE
- RISTI MERKINNÄN PÄÄLLÄ ÖSÖITTÄÄ MERKINNÄN POISTAMISTA
- LIKIMÄÄRÄINEN KORKEUSASEMA
- ASEMAKAAVAMÄÄRÄYKSIÄ:
- SAIRAALOIDEN JA MUIDEN SOSIAALISTA TOIMINTAA PALVELEVIEN RAKENNUSTEN KORTTELIALUE
- YS-KORTTELIALUEELLE SAADAAN SIIJOITTAA ASUNTOJA VAIN SAIRAALAN VARSINAISTA HENKILÖKUNTAA JA ENINTÄÄN NELJÄÄ LÄÄKÄRIÄ VARTEN
- RAKENNUSKORKEUS SAA OLLA ENINTÄÄN 21 M PAITSI D-LLA MERKITYLLÄ TONTINOSALLA, JOSSA KORKEUS SAA OLLA VAIN 10 M JA B-LLA MERKITYLLÄ TONTINOSALLA, JOSSA KORKEUS SAA OLLA 33 M. RAKENNUSTEN MAANPÄÄLLINEN KUUTIOILAVUUS SAA OLLA YHTEENSÄ ENINTÄÄN 117000 M³
- C-LLA MERKITYLLE TONTINOSALLE SAADAAN RAKENNUSKORKEUS YLIMÄÄN KERROKSEEN SI-SUSTAA ASUINKUONEITA, JOIDEN KESKIKORKEUS ON 2,5 M
- ISTUTETTAVAT TONTINOSAT, JOISSA ON OLTAVA MYÖS PUITA
- RAKENNUSALA
- TONTIN OSA, JONKA ALLE SAADAAN RAKENTAA
- PYSÄKÖIMISPAIKKA
- TONTILLE ON SIIJOITETTAVA VÄHINTÄÄN 81 AUTOPAIKKAA

HELSINGFORS

14. STADSDELEN
BORTRE TÖLÖ
KVARTER 479 TOMT 5
STADSPLANEÄNDRING

FÖRKLARINGAR:

- LINJE 2 M UTANFÖR DET STADSPLANEOMRÅDE FASTSTÄLLESEN AVSER
- GRÄNS FÖR KVARTER OCH DEL AV KVARTER
- GRÄNS MELLAN DELAR AV OMÅDE FÖR VILKA OLIKA STADSPLANEBESTÄMMELSER ÄR GÄLLANDE
- KVARTERSOMRÅDE FÖR ALLMÄNNA BYGGNADER
- KVARTERSOMRÅDE FÖR BOSTADS- ELLER AFFÄRS-BYGGNADER
- PARKOMRÅDE
- ÖVERKORSNING AV BETECKNING ÄNGER ATT BETECKNINGEN ÄVLÄGNSATS
- APPROXIMATIVT HÖJDLÄGE
- STADSPLANEBESTÄMMELSER:
- KVARTERSOMRÅDE FÖR SJUKHUS OCH BYGGNADER FÖR ANNAN SOCIAL VERKSAMHET
- PÅ YS-KVARTERSOMRÅDE FÅR BOSTÄDER FÖR LÄGGAS BARA FÖR SJUKHUSETS EGENTLIGA PERSONAL OCH FÖR HÖGST FYRA LÄKARE
- BYGGNADSHÖJDEN FÅR VARA HÖGST 21 M UTOM INOM DEN MED D BETECKNADE TOMTDELEN, DÄR HÖJDEN FÅR VARA ENDAST 10 M OCH INOM DEN MED B BETECKNADE TOMTDELEN, DÄR HÖJDEN FÅR VARA 33 M. BYGGNADERNAS KUBIKINNEHÅLL OVANFÖR MARKNIVÅ FÅR VARA SAMMANLAGT HÖGST 117000 M³
- PÅ DEN MED C BETECKNADE TOMTDELEN FÅR I BYGGNADENS ÖVERSTA VÄNING INREDAS BOSTADSRUM MED EN MEDELHÖJD AV 2,5 M
- TOMTDELAR SOM BÖR PLANTERAS OCH DÄR DET OCKSÅ BÖR FINNAS TRÄD
- BYGGNADSYTA
- TOMTDEL, UNDER VILKEN FÅR BYGGAS
- PARKERINGSPLATS
- PÅ TOMTEN BÖR PLACERAS MINST 81 BILPLATSER

HELSINGIN KAUPUNGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTO ASEMAKAAVAOJASTO

HELSINGFORS STADS STADSPLANERINGSKONTOR STADSPLANEÄNDRINGEN

31.8.1972. LAATINUT: K.V. UPPÖRÖRD AV: J.K. PIRUSTUS: N:o 6882. PÄRITTÄ: RITAD AV: J.K.

SISÄSÄIÄN-MIN. VÄHV. 10.5.1973

Voimassa oleva asemakaava on vahvistettu vuonna 1973. Helsingin kaupungin karttapalvelu.

Kohteen esikuvat ja merkitys myöhemmälle suunnittelulle

Punaisen Ristin sairaalan suunnittelun juuret olivat kansallisen Punaisen Ristin Liiton päämäärissä. Suuri merkitys oli myös Richard Faltinin kokemuksista ja havainnoista Kreikan ja Turkin välisen sodasta ja haavoittuneiden hoidosta vuonna 1897 ja Venäjän ja Japanin sodasta vuonna 1904. Faltin ajoi malli- ja koulutussairaalan rakentamista Suomeen vuosikymmenten ajan. Kesällä 1914 alkanut ensimmäinen maailmansota selkiytti Suomen Punaisen Ristin toiminnan merkitystä.¹³⁴

Jussi Paatela oli kokenut sairaalasuunnittelija, joka oli suunnitellut jo useita sairaalarakennuksia Suomeen. Keski-Suomen parantolan kutsukilpailun eli Kinkomaan parantola oli valmistunut kutsukilpailun voiton perusteella vuonna 1930. Naistenklinikan suunnittelun hän oli aloittanut vuonna 1929 samoin kuin Hämeenlinnan Ahveniston parantolan.¹³⁵ Näissä kaikissa on nähtävissä yhtäläisyyksiä Punaisen Ristin sairaalan kanssa.

Vuonna 1962 Acta Orthopédica Scandinavica julkaisi Töölön sairaalasta kertovan artikkelin "Accident services in a university hospital"¹³⁶

¹³⁴ Rosen 1977, 313-317.

¹³⁵ Henttonen 2009, 344.

¹³⁶ K.E. Kallio, Accident services in a university hospital, Acta Orthopédica Scandinavica Vol XXXII. Fasc 3-4 1962, Töölön sairaalan arkisto.

Rakennuksen käytön historia

Toiminta vastavalmistuneessa talossa

Sairaala vihittiin käyttöön 24.9.1932. Juhlatilaisuuteen saapui 400 kutsuvierasta, kunniavieraina mm. tasavallan presidentti ja rouva Svinhufvud, arkkipiispa Lauri Ingman, eduskunnan puhemies Kyösti Kallio sekä maan hallituksen jäseniä, maanpuolustuksen ja keskusvirastojen edustajia sekä Pohjolan ja Baltian maiden sisarjärjestöjen edustajia.¹³⁸

Valmistuneessa sairaalassa oli sairaansijoja 150, joista 100 vakituista ja 15 ylimääräistä paikkaa oli varattu Helsingin kaupungin käyttöön. Loput paikoista olivat SPR:n hallinnassa. Tämä perustui Helsingin kaupungin ja SPR:n väliseen sopimukseen. Sairaala aloitti toimintansa 1.10.1932.¹³⁹

Sairaalan ensimmäiseksi ylilääkäriksi nimettiin dos. Simo Brofeldt, alilääkäreiksi LKT A. Snellman ja myöhemmin LL S. Rehnberg ja LKT A. Korhonen.¹⁴⁰ Ylihoitajattareksi valittiin sairaanhoitajatar Berit Kihlman.¹⁴¹

Vuoden 1933 aikana sairaala otti vastaan 11 299 potilasta, joista noin kolmannes oli tapaturmien uhreja. Vuoteen 1936 mennessä poliklinikalla hoidettujen potilaiden määrät olivat kaksinkertaistuneet 22 443:een. Poliklinikkakäyntien kokonaismäärä oli tuolloin 50 664. Osastoilla hoidettuja potilaita oli 3 601.¹⁴²

¹³⁸ SPR Arkisto Hla:2, SPR:n sairaala, vihkiäiset 24.9.1932, Mannerheimin puhe, KA. Rosen 1977,317.

Sairaalan vihkiäiset ”pilarisalissa”, joka oli tarkoitettu liikekannallepanoa varten olevien varusteiden varastoksi. TSA.

¹³⁹ Kymmenvuotiskatsaus 1932–1942, 17–18. Koskinen & Nyström 1975, 78.

¹⁴⁰ Koskinen & Nyström 1975, 78.

¹⁴¹ Rosen 1977, 317.

¹⁴² Koskinen & Nyström 1975, 78.

Vuonna 1934 sairaalaa laajennettiin 14 paikalla rakentamalla potilasparvekkeita sairashuoneiksi. Tämän järjestelyn myötä paikkaluku nousi 164:ään.

Vuonna 1935 Helsingin Yliopiston kanssa tehdyllä sopimuksella järjestettiin osa yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan kirurgian opetusta tapahtuvaksi SPR:n sairaalassa. Yliopistoklinikoiden opetusklinikkana toimimisella oli suuri merkitys sairaalan kehittymiselle. Sopimuksen mukaan käytössä olleista paikoista varattiin 20 paikkaa valtion yleisiksi paikoiksi. Sairaalan 164 sairaansijasta 125 oli Helsingin kaupungin käytävissä.¹⁴³

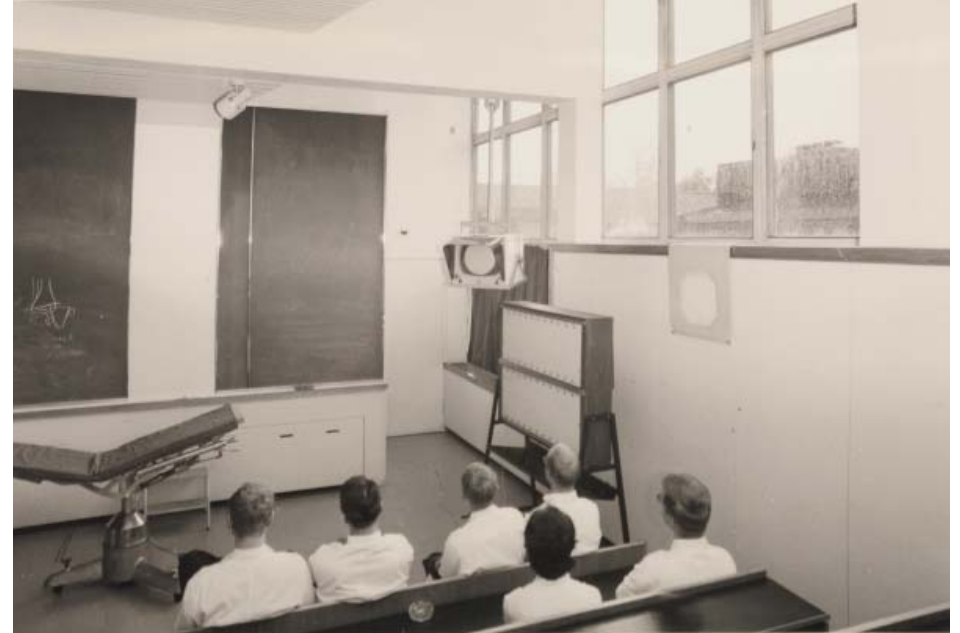
Leikkaus- ja tutkimustoiminta kohdistui erityisesti eri vammatyyppeihin, nikamasairauksiin ja ”valeniveliin” eli keinooniveliin. Jo sairaalan perustamisesta saakka siellä syvennyttiin erityisesti kallo-aivovammoihin ja vuodesta 1935 alettiin vakavasti tutkia mahdollisuuksia suorittaa neurokirurgisia toimenpiteitä SPR:n sairaalassa.¹⁴⁴

Töölön sairaalaa voidaan pitää suomalaisen neurokirurgian kehtona, ja se oli edelläkävijä myös anestesiologiassa ja tehohoidossa. Ensimmäinen aivoleikkaus tehtiin jo vuonna 1935, ja vuonna 1936 aloitti toimintansa maamme ensimmäinen neurokirurginen osasto. Röntgenosasto aloitti uusien kuvantamismenetelmien käytön maassamme, erityisesti neurokirurgian tarpeisiin.¹⁴⁵

Vuonna 1936 partiojärjestöjen ”Veriliitto” tarjoutui järjestämään verenluovuttajat, mikäli sairaalaan perustetaan erityinen keskus verenantajien tutkimista, välittämistä ja verensiirtojen tarkkailuja varten.¹⁴⁶ Saman vuoden lokakuussa perustettiin SPR:n veripalvelukeskus, jonka kautta välitettiin verensiirtoja. Aluksi keskuksen luovuttajiin kuului 50 partiolaista. Verikeskus toimi sairaalan tiloissa vuoteen 1972 saakka. Veripalvelun kehittäjänä ja organisoijana toimi professori H.R. Nevanlinna.¹⁴⁷

Vuonna 1938 Helsingin kaupungin kanssa tehdyllä uudella sopimuksella lisättiin kaupungin käyttöön varattuja ylimääräisiä paikkoja 10:llä, jolloin

kaupungin käytettäväksi tuli 100 vakituista ja 25 ylimääräistä sairauspaikkaa. Loput paikoista oli SPR:n käytössä, lukuun ottamatta 20 valtion yleistä paikkaa.¹⁴⁸

Vuodesta 1935 sairaala toimi yliopistoklinikoiden opetussairaalana. TSA.

¹⁴³ Kymmenvuotiskatsaus 1932–1942, 17–18; Koskinen & Nyström 1975, 78.

¹⁴⁴ Koskinen & Nyström 1975, 78.

¹⁴⁵ Postikorttinäyttely

¹⁴⁶ SPR Sairaala vuosikertomus 1936, 56.

¹⁴⁷ Koskinen & Nyström 1975, 78; SPR Sairaala vuosikertomus 1936, 56.

¹⁴⁸ Kymmenvuotiskatsaus 1932–1942, 17–18.

Sotasairaalan

Kun talvisota vuonna 1939 alkoi, otettiin osa sairaalan paikoista puolustuslaitoksen käyttöön. Sen lisäksi perustettiin apusairaala Helsingin Munkkiniemessä olevaan Kalastajatorppaan. Helmikuun alusta 1940 muodostettiin Punaisen Ristin sairaalasta itsenäinen sotasairaala, P. R. SotaS. Yhdessä siihen liitettyjen sairaalaosastojen, Meilahteen valmistuneen ja syyskuussa 1940 sotasairaalaan käyttöön otetun sairaanhoitajaopiston tilojen sekä maaseudun toipilaskotien kanssa sotasairaalan paikkaluku oli 600–1000 paikkaa.

Sotasairaala oli tarkoitettu vaikeasti haavoittuneille sotilaille, jotka jäivät pysyvästi invalideiksi. Sairaalaan alettiin kutsua Invalidisairaala¹⁴⁹. Invalidisairaalaan sijaitsivat erikoisosastot raajakirurgiaa, leuakirurgiaa ja fysikaalista hoitoa varten sekä ortopedinen työpaja raajaproteesien valmistamiseksi. SPR:n sairaalarakennukseen eli P.R. SotaS. os. I:een keskitettiin aivo-, selkäydin- ja hermovammat.¹⁵⁰

Sairaalan vuoden 1939 vuosikertomuksessa kerrotaan:

”Sodan puhjetessa 30. p. marraskuuta Suomen ja Neuvosto-Venäjän välillä sairaala oli ajoissa varustautunut sodanaikaiseen tehtäväänsä. Jo n.s. ylimääräisen harjoituksen aikana osa sairaalasta oli siirretty Hämeenlinnaan voidakseen käskyn tullessa tarjota siellä 1000 hoitopaikkaa puolustuslaitoksen käytettäväksi, sairaalan perusosan toimiessa yhtenä Helsingin väestönsuojelun sairaala-asemana. Tässä ominaisuudessa sairaala joutui Helsingin ensimmäisen ilmapommituksen aikana 30. p. marraskuuta huoltamaan 127 pommituksen uhria. Joulukuun 1. p. vastaisena yönä sairaalan tukisairaala¹⁵¹ otettiin Munkkiniemessä oleva Kalastajatorpan ravintolarakennus, jossa 150 hoitopaikkaa oli ottamassa vastaan seuraavan pommituspäivän uhrit. Kalastajatorpan tukisairaala toimi vuoden vaihteeseen, jolloin Suomen Punaisen Ristin sairaalan sodanaikainen toiminta siirtyi uuteen vaiheeseen.”¹⁵¹

Talvisodan päättyessä alettiin rakentaa väestönsuojatiloja, joihin sijoitettiin varasairaalan tilat. TSA.

149 E.V.S. Koskinen & S.H.M. Nyström 1975, 79; SPR toimintakertomus 1940, 12.

150 SPR Sairaala vuosikertomus 1940, 4.

151 SPR Sairaala vuosikertomus 1939, 4.

Sotasairaalan johdossa toimi alussa professori A. Saxén, myöhemmin ylilääkäriksi nimitettiin professori S.A. Brofeldt ja alilääkäreinä toimivat LKT A. Snellman, LL S. Rehnberg, LKT A. Korhonen ja LL T. Kotilainen. Punaisen Ristin Sotilassairaalaan keskitettiin mm. aivo-, selkäydin- ja hermovammojen hoito. Siellä hoidettiin myös vaikeita raajavammoja, märkiviä murtumia, keino niveliä sekä amputoituja. Leuka- ja kasvovammoja varten oli sairaalassa oma osastonsa.

Koska sairaalan henkilökuntaa oli sodan aikana komennettuina puolustuslaitoksen tehtäviin, Punaisen Ristin sotasairaala sai avuksi vapaaehtoisena työskenteleviä ulkomaalaisia lääkäreitä ja hoitajia. Lääkäreitä tuli Ruotsista, Norjasta, Tanskasta, Sveitsistä ja Hollannista.

Sairaala toimi myös Helsingin väestönsuojelun sairaala-asemana, sillä siellä oli pomminkestävä ensiapuasema ja leikkaussali.¹⁵²

Vuonna 1940 Suomen Punaisen Ristin sairaalan potilasmäärä oli 3 811 ja potilaskäyntejä oli 36 293.¹⁵³

Välirauhan jälkeen jatkosodan alettua vuonna 1941 P. R. SotaS:sta tuli SotaS 54. Johtavina kirurgeina olivat LKT A. Snellman ja LKT A. Korhonen. Lisätiloja järjestettiin hankkimalla jaostosairaaloita kahteen kouluun ja toipilaskoteja Helsingin lähistölle. Koko sairaalan paikkaluku kasvoi noin 1500:aan.

Sairaalassa järjestettiin koulutustoimintaa henkilökunnalle ja ensiapukursseja väestönsuojelumuodostelmille ja yleisölle. Vuonna 1941 perustettiin marsalkka Mannerheimin kehotuksesta SPR:n apusisarjärjestö ja aloitettiin apusisarien koulutus. Sairaalan hoitajat osallistuivat aktiivisesti apusisarten koulutukseen.

Sairaalassa sota-aikana hoidettujen sotilaiden kallovammojen suuri määrä edesauttoi neurokirurgian kehittymistä. Sen rinnalla kehittyi myös neuroradiologia. Sairaalan yhteyteen perustettiin myös SPR:n invalidihuollon keskustoimisto, joka toimi siellä aina vuoden 1946 loppuun saakka.¹⁵⁴

Varasairaalan tiloja. TSA.

Vuonna 1943 sairaalassa oli 4 995 potilasta ja potilaskäyntien kokonaismäärä oli 61 411.¹⁵⁵

Vuoden 1944 SPR:n toimintakertomuksessa sanotaan: ”Helmikuun pommitusten ajalta mainittakoon tässä yhteydessä, että sairaalan pommivarma ensiapuasema oli ahkerasti käytännössä”.¹⁵⁶

¹⁵² E.V.S. Koskinen & S.H.M. Nyström 1975, 79.

¹⁵³ SPR Toimintakertomus 1940, 14.

¹⁵⁴ E.V.S. Koskinen & S.H.M. Nyström 1975, 80–81.

¹⁵⁵ SPR Toimintakertomus 1943, 39.

¹⁵⁶ SPR Toimintakertomus 1944, 42.

Sairaalassa tehtiin myös sosiaalista huoltotyötä. Sosiaalihoitajatar oli potilaiden apuna heidän saavuttua sairaalaan ja auttoi heitä kotiolojen järjestelyissä potilaiden sairaalassaoloaikana.¹⁵⁷ Sairaalassa oli myös potilaskirjasto.¹⁵⁸

Suomen Punaisen Ristin Sotasairaalassa hoidettiin pääasiassa erikoishoitoa tarvitsevia haavoittuneita ja sotainvalideja. Huomattava osa potilaista oli aivokallovammaisia tai periferisiä hermovammoja potevia. Näitä tapauksia hoidettiin osastoilla, joiden toiminnasta vastasi lääkintämajuri Snellman. Pahoja ruhjevammoja saaneita hoidettiin erikoisosastoilla lääkintämajuri Rehnbergin valvonnassa. Lääkintäeversti Faltinin johdolla hoidettiin erikoisosastoilla leuka- ja kasvovammaisia potilaita.

Tärkeänä osana hoitoa oli myös fysikaalinen hoito. Vuonna 1943 lääkintävoimistelijoita, sairasvoimistelijoita sekä voimistelunopettajia oli 22. Fysikaaliseen hoitoon liittynyt voimistelu sovellettiin potilaan vammojen mukaan.¹⁵⁹

Jo sotainvalidin sairaalassaoloaikana alettiin suunnitella hänen tulevaisuuttaan. Selvitettiin voiko hän jatkokoulutuksen avulla jatkaa entisessä ammatissaan, vai onko hänen opittava uusi, vammaansa paremmin sopiva ammatti. Jo sotasairaalassa annettiin askartelu- ja työhuoltoa valmennuksena tuleviin ammattiopintoihin.¹⁶⁰

Molempien sotien aikana sairaala osallistui Helsingin väestönsuojelun lääkintähuoltoon toimien mm. yhtenä kaupungin pomminkestävänä väestönsuojelusairaalana.¹⁶¹

Sota-aikana verenantajakeskuksen toiminta oli vähäisempää ja keskuksen apua käytti lähinnä oma sairaala, koska useimmat sairaalat toimivat sotasairaaloina ja käyttivät hyväkseen puolustusvoimien Veriliittoa.¹⁶²

Talvisodasta saakka Suomen Punaisen Ristin sairaala oli maamme suurin erikoissairaalaryhmä sotainvalideja varten. Siellä kehitettiin uudet sotainvalidien hoito- ja huoltomuodot, joita olivat mm. fysikaaliset hoidot voimistelun, urheilun ja leikin muodossa sekä askarteluhoito. Sairaalassa harjoitettiin myös ammattikurssitoimintaa.¹⁶³

Osastolta toiselle kiertävä kirjasto. TSA.

157 SPR Toimintakertomus 1943, 40.

158 SPR Toimintakertomus 1943, 40.

159 SPR Toimintakertomus 1943, 53–54.

160 SPR Toimintakertomus 1943, 56.

161 Kymmenvuotiskatsaus 1932–1942, 28.

162 SPR Toimintakertomus 1943, 39.

163 Brofeldt 1942, 13.

Sodan jälkeinen aika

Vuoden 1945 alusta lähtien sairaala pystyi jälleen toimimaan täysin rauhanaikaisessa laajuudessa. Samalla se kuitenkin palveli edelleen sotavammaisten hoitopaikkana. Sairaalan alaisuuteen oli sijoitettu keskushermostovammaisten sotavammapotilaiden erikoishoito-osasto, joka toimi vuoteen 1947 saakka.¹⁶⁴

1940-luvun lopulla tilanahtaus alkoi vaivata, erityisesti tämä näkyi poliklinikalla. Helsingin kasvaessa poliklinikkatapausten määrä lisääntyi. Vuonna 1949 tehtiin sen vuoksi laajoja korjaustöitä osastoittain.¹⁶⁵

Sairaalassa avattiin vuonna 1948 pieni neurofysiologinen osasto. Sinne oli saatu lahjoituksena Tanskasta Suomen ensimmäinen EEG-koje eli elektroenkefalografi. Tämä uudenaikainen aivotutkimuksen tärkeä apuväline sijoitettiin sairaalan pohjakerrokseen.¹⁶⁶ SPR:n sairaalassa sijaitsi maamme ainoa neurokirurginen osasto.¹⁶⁷

Vuonna 1950 potilaskäyntejä oli SPR:n poliklinikalla 62 035 ja osastolla hoidettiin 4 038 potilasta, joista puolet oli yleiskirurgisia ja puolet neurologisia. Sairaansijoja oli 170.

1950-luvulla sairaalan toiminnan painopisteeksi muodostuivat yhä selkeämmin kirurgiset toimenpiteet. Autojen yleistymisen myötä liikennetapaturmat lisääntyivät muihin tapaturmiin verrattuna. 1950-luvun puolivälissä poliklinikkakäyntejä oli yli 100 000 vuodessa.¹⁶⁸

Veripalvelun keskustoimisto sijaitsi Suomen Punaisen Ristin sairaalan tiloissa ja sen yhteydessä sijaitsi myös Helsingin veripalvelutoimisto. Veripalvelun keskustoimisto huolehti erikoismateriaalin toimittamisesta eri veripalvelutoimistoihin, henkilökunnan palkkauksesta, koulutuksesta sekä yhtenäisten menetelmien soveltamisesta eri veripalvelutoimistoisissa.¹⁶⁹

SPR huolehti apusisarten koulutuksesta. Apusisaret suorittivat työharjoittelunsa Helsingissä joko SPR:n sairaalassa tai Tilkassa. Apusisartointi päättyi vuonna 1951.¹⁷⁰

1950-luvulle tultaessa potilasmäärät ja poliklinikkakäynnit lisääntyivät ja tilat alkoivat käydä ahtaiksi. SPR Toimintakertomus 1951.

164 SPR Toimintakertomus 1945, 43. SPR Sairaala vuosikertomus 1947, 5.

165 SPR Toimintakertomus 1949, 55–57.

166 E.V.S. Koskinen & S.H.M. Nyström 1975, 81; SPR Toimintakertomus 1948, 46..

167 SPR Toimintakertomus 1948, 46.

168 E.V.S. Koskinen & S.H.M. Nyström 1975, 82.

169 SPR Toimintakertomus 1949, 63; 1952, 65.

170 SPR Toimintakertomus 1951, 65.

Töölön sairaala osaksi HYKS:iä

Helsingin yliopistollinen keskussairaala perustettiin maaliskuussa 1958 ja sen myötä HYKS osti koko SPR:n sairaalan. Kirurgisessa sairaalassa olevat tilat olivat HYKS:n tarpeisiin riittämättömät ja HYKS:n ortopedian ja traumatologian klinikka eli entinen I kirurgian klinikka siirtyi SPR:n sairaalan tiloihin. Sairaala muuttui Töölön sairaalaksi, jossa olivat HYKS:n ortopedian ja traumatologian klinikka eli entinen I kirurgian klinikka ja HYKS:n neurokirurgian klinikka eli V kirurgian klinikka. Kesäkuussa HYKS:n liittohallitus määräsi Töölön sairaalan huolehtimaan kaikista Helsingin kaupungin ja Uudenmaan kuntien tapaturmatapauksista. Lisäksi sairaalassa oli yliopistollisia paikkoja koko maan erikoishoitoa vaativia potilaita varten.

Kun sairaala muuttui osaksi HYKS:iä, ortopedian ja traumatologian klinikka laajeni 194 paikkaiseksi ison poliklinikan ja tapaturma-aseman käsittäväksi erikoisklinikaksi. Ortopedian ja traumatologian klinikan työskentely alkoi Töölön sairaalassa 1.6.1960. Samalla perustettiin myös alan oppituoli, ja tehtäväkenttä yliopistollisena sairaalana laajeni entisestään käsittäen sairaalatoiminnan, opetuksen ja tieteellisen tutkimustyön.¹⁷¹ Vuonna 1965 klinikkaan perustettiin myös apulaisprofessorin virka.

Koko sairaalan käytössä oli myös hyvin varustettu röntgenosasto, laboratorio, fysiatrinen osasto kuntoutussaleineen, välinehuolto-osasto, apteekki, keskusvarasto, koneosasto ja keittiö ruokasaleineen.¹⁷²

1960-luvulla kehittyi erityisesti vaikeiden tapaturmien leikkaushoito. Vuonna 1960 perustettiin neurokirurgian klinikkaan maan ensimmäinen tehosteisen valvonnan osasto.¹⁷³ Sairaalaan muodostettiin oma käsikirurginen osasto vuonna 1963. Maamme ensimmäinen tapaturmapotilaiden hoitoon keskittynyt teho-osasto perustettiin Töölöön 1966. Ortopediasa huomio kiinnittyi nivelrikon hoitoon. Vuonna 1968 otettiin käyttöön lonkan tekonivelkirurgia ja perustettiin luupankki luutuumorikirurgian kehittämiseksi. Vuonna 1967 valmistunut tutkimuslaboratorio on antanut hyvät puitteet klinikan kokeelliselle tutkimus- ja leikkaustoiminnalle.¹⁷⁴

Edelleen lisääntyneen liikenteen aiheuttamien monivammapotilaiden luku kasvoi jyrkästi. Uusia hoitomenetelmiä otettiin käyttöön potilaiden kuntouttamisen nopeuttamiseksi ja paremman lopputuloksen aikaansaamiseksi. Vanha hoitolinja luuvetoiin ja pitkine makuuaukoiin väistyi ja uudenaikaisemmat osteosynteesimenetelmien käyttö lisääntyi.

Vuonna 1966 entisiin hallintotiloihin perustettiin teho-osasto, mikä toi ratkaisevaa parannusta vaikeasti loukkaantuneiden potilaiden hoidolle.

Leikkaussaliin hankittiin TV-röntgenlaitteet, joita voitiin käyttää myös opetustarkoituksiin, kun kuva saatiin monitoroitua luentosaliin. Tämä mahdollisti myös luukirurgisten toimenpiteiden suorittamisen TV-kontrollissa.¹⁷⁵

Vuonna 1968 klinikkaan perustettiin luupankki, kun ryhdyttiin käyttämään matalassa lämpötilassa säilytettyjä kuolleilta henkilöiltä otettuja luun ja nivelten osia.

1970-luvulle tultaessa yhä enemmän otettiin käyttöön leikkausmenetelmiä, jotka sallivat varhaisen mobilisaation ja kuntoutuksen.¹⁷⁶ Muun muassa liikenteen aiheuttamien vakavien vammojen lisääntyminen johti siihen, että Töölön sairaala kävi ahtaaksi. Tämän seurauksena osa tapaturmakirurgiasta siirrettiin Kirurgiseen sairaalaan vuonna 1973.¹⁷⁷

1980-90-lukujen vaihteessa osasto 1:n remontin aikana, toiminta siirrettiin väistötiloihin varasairaalan tiloihin. Samalla testattiin tilojen toimivuutta katastrofin varalta.¹⁷⁸

171 Koskinen & Nyström 1975, 83–84.

172 Koskinen & Nyström 1975, 84, 88.

173 Koskinen & Nyström 1975, 90.

174 Postikorttinäyttely

175 Koskinen & Nyström 1975, 85–86.

176 Koskinen & Nyström 1975, 88–89.

177 Postikorttinäyttely

178 Sulander haastattelutieto

Katastrofivalmiutta on kehitetty sairaalan sisällä ja alueellisesti ja klinika on toiminut siinä myös valtakunnallisena esimerkkinä.¹⁷⁹

2000-luvulla Hyksin ja Helsingin kaupungin erikoissairaanhoidon yhdistyessä Töölön sairaalasta tuli yksi Euroopan suurimmista traumakeskuksista. HUS-alueen mahdollisissa suuronnettomuustilanteissa se toimii koordinoivana sairaalana. Ympäri vuorokauden toimiva tapaturma-asema on sairaalan erikoisalojen yhteisyksikkö ja palvelee koko HUS:n 1,6 miljoonaa asukasta sen merkittävimpänä onnettomuuspotilaiden vastaanottopisteenä.

Terveystieteiden tutkimuskeskus astuttua voimaan vuonna 2010 Sosiaali- ja terveysministeriö nimitti HUS:n valtakunnalliseksi toimijaksi suuronnettomuustilanteissa. Tässä Töölön sairaalan rooli on keskeinen.

Töölön sairaalan valtakunnallisella vastuulla oli aikuisten vaikeiden palovammapotilaiden hoito, kunnes palovammakeskus muutti ahtaiksi käyneistä tiloistaan Jorvin sairaalan yhteyteen vuoden 2016 alkupuolella, kun sinne valmistui uusi päivystyslisärakennus.

HUS:ssa on vuonna 2015 järjestetty arkkitehtuurikilpailu uuden traumasäilytyskeskuksen rakentamiseksi Meilahden sairaala-alueelle. Töölön sairaalan toiminnot siirtyvät vuonna 2020 valmistuvaan uudisrakennukseen, ja HUS suunnittelee luopuvansa kiinteistöstä.¹⁸⁰

	kertaa — gånger
Moottoriajoneuvo — Motorfordon	408
Juna — Tåg	14
Raitiovaunu — Spårvagn	75
Hevosajoneuvo — Hästfordon	20
Polkupyörä — Cykel	235
Liikennevammoja yhteensä — Trafikskador inalles...	1473

Moottoriajoneuvot — Motorfordon	1,087
Juna — Tåg	8
Raitiovaunu — Spårvagn	59
Hevosajoneuvot — Hästfordon	14
Polkupyörä — Cykel	634
Muut liikennevamat (kompastuminen, liukastuminen y.m.). — Övriga trafikskador (snavat, halkat el.dyl.) ...	4,687
Yhteensä — Summa	6,489

Moottoriajoneuvojen myötä liikennevammojen osuus kasvoi jatkuvasti. Ylhäällä tilasto vuodelta 1935 ja alhaalla tilasto vuodelta 1952. Moottoriajoneuvojen aiheuttamat vammat kasvoivat sinä aikana yli 2,5 kertaisiksi. SPR:n sairaalan vuosikertomukset.

179 Koskinen & Nyström 1975, 89.

180 Postikorttinäyttely

Sairaanhoitajien koulutus

Sairaalan yhtenä tarkoituksena oli Punaisen Ristin sääntöjen mukaan ”kouluttaa henkilökuntaa sodan varalle”. Punaisen Ristin Sairaalalla ei kuitenkaan ollut omaa sairaanhoitajatarkoulua. Sairaalassa työskennelleet hoitajattaret olivat käyneet valtion ja Helsingin kaupungin hoitajatarkurssin ja hoitajattaret saivat monipuolisen kirurgisen erikoiskoulutuksen, johon usein liittyi opetusta poliklinikalla, leikkaussaleissa ja röntgenosastolla. Professori Brofeldt sekä sairaalan muut lääkärit pitivät sairaanhoitohenkilökunnalle säännöllisesti luentoja.

Ylimääräisten kertausharjoitusten aikana järjestettiin sairaalassa ensiapukursseja sekä väestönsuojelumuodostelmille että yleisölle. Kurssien opettajina toimivat sairaalan hoitajattaret ja niiden osanottajamäärä oli yli 5000 henkeä. Sodan aikana noin 80 % hoitajista oli komennettuna erimittaisiksi ajoiksi muualle sairaanhoitotehtäviin.

Kesäkuussa 1941 perustettiin Marsalkka Mannerheimin kehotuksesta Suomen Punaisen Ristin Apusisarjärjestö. Järjestön kanslia sijoitettiin Suomen Punaisen Ristin sairaalaan ja järjestön hallituksen ensimmäisenä puheenjohtajana toimi professori Brofeldt. Opetusta antoivat sairaalan hoitajattaret. Vuoden 1942 lopussa apusisaria oli koulutettu jo 2000 ja he olivat komennettuina eri kenttä- ja sotilassairaaloihin.¹⁸¹

Apusisarjärjestön johdossa oli keskustoimikunta ja työn käytännön toimista huolehti apusisartoimisto, joka sijaitsi Tallbackan huvilassa Helsingissä, Töölönkatu 40:ssä.¹⁸²

Apusisar taittelee sidetaitoksia. Apusisarten asuun kuului tummansininen työpuku, valkea esiliina ja punaisella ristillä koristettu pääliina. Heillä oli valkea käsivarsinauha, jossa olevaa punaista ristiä ympäröi neliö. Neliön väristä näkyi millaisen koulutuksen apusisar oli saanut. Kuva TSA, tiedot lehtileike skannatut kuvat, TSA.

181 Kymmenvuotiskatsaus 1932–1942, 19.

182 SPR Toimintakertomus 1945, 45.

Muutosvaiheet ennen laajennusosan rakentamista

Rakennukseen kohdistuneet muutokset 1930–50-luvuilla

Vuonna 1934 sairaalaa laajennettiin 14 paikalla rakentamalla sairashuoneiksi neljä eteläsivulla olevaa potilasparveketta ja samalla rakennettiin katolle suuri terassi potilaita varten. Tämän järjestelyn myötä paikkaluku nousi 164:ään.

Kymmenvuotiskatsauksessa mainitaan, että sotavuosina 1939–40 lisäpaikkoja saatiin puolustuslaitoksen käyttöön kunnostamalla potilashuoneiksi tiloja, jotka aiemmin oli varattu muuhun tarkoitukseen.¹⁸³ Tarkemmin ei kuitenkaan ole tietoa, mitä tiloja muutettiin potilashuoneiksi ja kuinka pysyviä muutokset olivat.

Vuonna 1940 Helsingin kaupunki rakensi osumankestävän väestönsuojan sairaalan tontin alueelle Suomen Punaisen Ristin sairaalan hallituksen luvalla. Helsingin kaupunki luovutti kalliosuojan Suomen Punaisen Ristin sairaalalle ja Suomen Punainen Risti osti kalliosuojan laitteet kaupungilta kesällä 1947.¹⁸⁴

Vuonna 1941 uusittiin röntgenosaston diagnostiikkakoneisto. Silloin alkuperäisen ja vanhentuneen tilalle hankittiin uudenaikainen Siemensin valmistama koneisto Tele-Pantoskop tutkimuspöydällä varustettuna.¹⁸⁵

Väestönsuojan rakennustyöt talvisodan päättyessä, TSA.

¹⁸³ Kymmenvuotiskatsaus 1932–1942, 17–18.

¹⁸⁴ SPR Hla:3 Helsingin kaupunginhallituksen kirjelmä 10.4.1940; sairaalan johtokunnan pöytäkirja, KA. Helsingin kaupunginhallituksen pöytäkirja 12.6.1947.

¹⁸⁵ Kymmenvuotiskatsaus 1932–1942, 27.

Maaliskuussa 1943 sairaalan johtokunta myönsi määrärahan ylikuormitetun puhelinkeskuksen laajennustöihin sekä kahden potilashissin automaattiseen tarkkuussäätäjän asentamiseen.¹⁸⁶

Elokuussa 1945 sairaalan johtokunta myönsi määrärahan leikkaussalin muutostöihin sekä perunakellarin rakentamiseen.¹⁸⁷

Vuonna 1945 sairaalassa suoritettiin pieniä korjaus- ja maalaustöitä. Leikkausosastoa laajennettiin suorittamalla muutoksia ja uudelleenjärjestelyitä.¹⁸⁸

Vuonna 1948 SPR sai lahjaksi Tanskan Punaiselta Ristiltä elektroenkefalografian. Tämä uudenaikainen aivotutkimuksen tärkeä apuväline sijoitettiin sairaalan pohjakerroksen huoneeseen, jonka seinät tätä tarkoitusta varten eristettiin ulkopuolisilta sähkö- ym. häiriöiltä. Laite otettiin käyttöön elokuun alussa.¹⁸⁹

Vuonna 1948 rakennettiin kellarikerrokseen Veripalveluosaston tilat arkitehti Erkki Linnasalmen piirustusten mukaan.¹⁹⁰

Vuoden 1948 alussa 54 Sotavammassairaan potilaat, joita sairaalassa oli hoidettu, siirtyivät Tuusulaan. Sen myötä Osasto VI muutettiin asuinhuoneiksi, sillä Tallbackan asuinrakennus, jossa apusisaret olivat asuneet, purettiin. Osasto IV:n pinta-alasta 75,8m² muutettiin Veripalvelun käyttöön.¹⁹¹ Lisäksi henkilökunnan siivestä muutettiin asuntoja siten, että sinne saatiin kaksi huonetta lisää.¹⁹²

Vuonna 1948 Rakennusliike Otto Wuorio suoritti pohjakerroksessa muutostöitä.¹⁹³

Vuonna 1949 tehtiin tilanahtauden helpottamiseksi laajoja korjaustöitä osastoittain.¹⁹⁴

Vuonna 1950 haettiin lupaa sairaalaosan korotukselle, jossa kattoterassille rakennettiin asuntolakerros apuhoitajia varten. Asunnot 34 hoitajalle valmistuivat seuraavana vuonna.¹⁹⁵

Kattoterassi puutarhan puoleisella katon lappeella rakennettiin asunnoiksi vuonna 1951. TSA.

186 SPR Hla:3 pöytäkirja 22.3.1943, KA.

187 SPR Hla:3 pöytäkirja 24.8.1945, KA.

188 SPR Toimintakertomus 1945, 43.

189 SPR Toimintakertomus 1948, 46.

190 Rak.valv.ark. lupakuva 1948.

191 SPR Arkisto Hla:3, Pöytäkirja 9.1.1948, KA.

192 SPR Arkisto Hla:3, kirje Suomen Punaisen Ristin Kesushallitukselle 19.11.1948, KA.

193 SPR Arkisto Hla:3, Pöytäkirja 25.4.1948, KA.

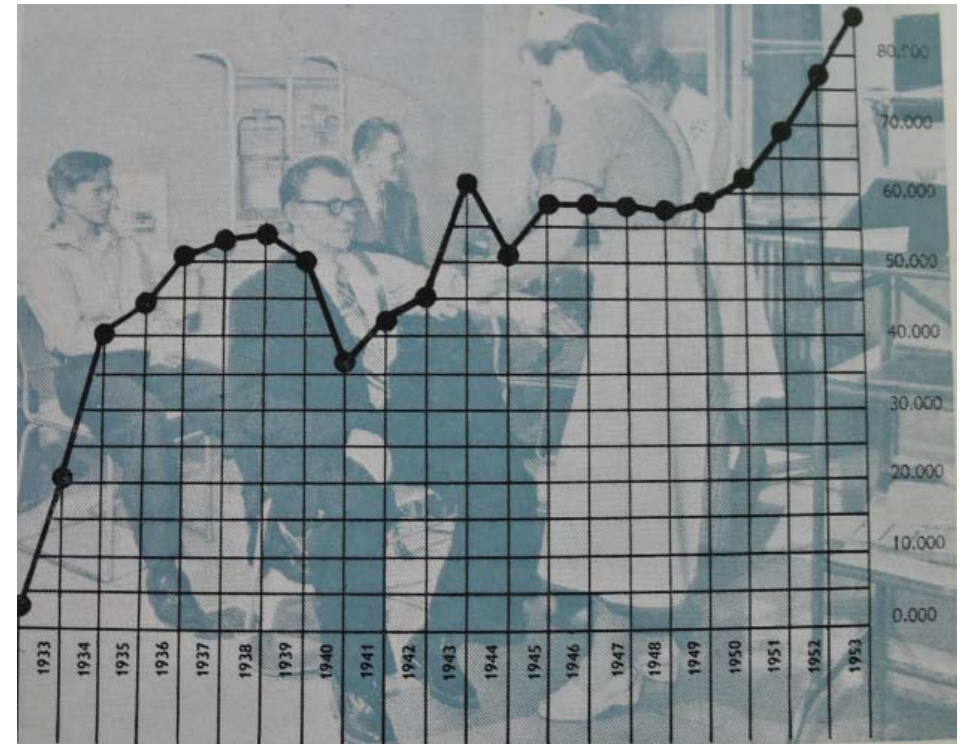
194 SPR Toimintakertomus 1949, 55-57.

195 SPR Toimintakertomus 1951, 47; Lupa 141-50-C, Rak.valv.ark

Vuonna 1951 järjestettiin lisätiloja poliklinikalle siirtämällä poliklinikka-kerroksessa aiemmin sijainnut fysiatrien osasto kerrosta alemmas.¹⁹⁶

Vuonna 1952 jatkettiin sairaalan korjaus- ja maalaustöitä ja suoritettiin sairaalarakennuksen ulkomaalaus.¹⁹⁷

Vuonna 1953 maalaustöitä jatkettiin. Kaikkien hoitaja-asuntojen täyskorjaus valmistui. Sairaalarakennuksen katto maalattiin ja suurin osa ikkunoista maalattiin. Lämpökeskukseen asennettiin uusi 28m²:n matalapaine kattila. Pommisuojaan johdettiin lämpökeskuksesta putkea pitkin hukkalämpöä, mikä pienensi polttoainekulutusta. Kaikille osastoille ja asuntoihin hankittiin jääkaapit. Osastoilla pystytettiin sen jälkeen itse valmistamaan siellä tarvittava jää. Sairaalaan asennettiin uusi sisäinen puhelinjärjestelmä. Poliklinikan ja röntgenosaston käytäviin asennettiin uudet muovimatot.¹⁹⁸

Poliklinikan potilasmäärien kasvu vuosina 1933–53, SPR toimintakertomus 1953, 21.

196 SPR Toimintakertomus 1951, 47.

197 SPR Toimintakertomus 1952, 57.

198 SPR Hla:4 Kertomus tilivuodelta 1953, KA.

Reumasairaalasuunnitelmat

Jo ennen sotia oli periaatteellisesti päätetty sairaalan laajentamisesta uudella lisärakennuksella. Vuonna 1937 Suomen Punainen Risti anoi kaupunkia luovuttamaan Punaisen Ristin sairaalan käyttöön Kammiokadun varrella olevat tontit N:o 8-10, jotka olivat Tallbackan sairaalan omistajan tohtori Sigrud af Björksténin vuokraamat. Tarvetta perusteltiin tuolloin sillä, että sairaalan piha-alue oli liian pieni ja sillä, että sairaala tarvitsi lisätiloja. Uuteen osastoon oli tarkoitus keskittää reumaattisten tautien hoito.¹⁹⁹ Vuonna 1941 Helsingin kaupunki lupasi luovuttaa tietyin ehdoin sairaalarakennuksen pohjoispuolelta ns. Tallbackan tontin SPR:lle sairaalan laajennusta varten.²⁰⁰

Sota viivästytti hanketta ja sodan jälkeen vuonna 1943 hanke tuli taas viireille, kun marsalkka Mannerheim teki aloitteen reumatautien vastustamistyön ottamiseksi yhdistyksen toimintaohjelmaan. Hänen toimeksiantonsaan järjestettiin neuvottelukokous, jossa olivat edustettuina SPR:n lisäksi Helsingin kaupungin, lääkintähallituksen, Helsingin yliopiston ja kansaneläkelaitoksen johtohenkilöitä. Kokouksessa todettiin, että reumataudit muodostavat lähes yhtä suuren tautiryhmän kuin kansantaudit tuberkuloosi ja mielitaudit, mutta reumatautien hoitoa ei kuitenkaan ollut tarkoituksenmukaisesti järjestetty. Neuvottelukokouksen toivomuksesta SPR ryhtyi selvittämään miten reumatautien sairaala olisi mahdollista järjestää. Vuoden 1944 aikana valmistui alustava rakennussuunnitelma reumasairaalasta.²⁰¹

Tonttiasia eteni maaliskuussa 1945, kun kaupunginvaltuusto päätti myydä Tallbackan tontin yhdistykselle ja suostua siihen, että se saataisiin yhdistää Suomen Punaisen Ristin sairaalan tonttiin.²⁰²

Keväällä 1945 julistettiin reumasairaan rakennuspiirustuskilpailu, johon määräajassa eli lokakuun 15. päivään mennessä, jätettiin 25 ehdotusta. Palkintolautakunta, joka koostui SPR:n ja Arkkitehtiliiton edustajista, piti kilpailua tuloksiltaan onnistuneena ja päätti jakaa yhden I palkinnon ja kolme II palkintoa. I palkinnon saivat professori Jussi Paatela ja arkkiteh-

ti Veli Paatela. II palkinnon saivat sekä arkkitehdit Jonas Cedercreutz ja Helge Railo sekä arkkitehti Aarne Ervi, avustajaan arkkitehti yo. Aarne Ehjoki sekä arkkitehdit Inkeri ja Erkki Linnasalmi avustajanaan arkkitehti Mika Erno.²⁰³

Sairaalan tarkemmat suunnitelmat laati professori Jussi Paatela yhdessä poikansa arkkitehti Veli Paatelan kanssa. Suunnitelmat valmistuivat vuoden 1949 helmikuussa.²⁰⁴ Reumasairaala ajateltiin rakentaa Suomen Punaisen Ristin sairaalan välittömään läheisyyteen ja sinne ajateltiin sijoitettavan 260 sairaansijaa, reumapoliklinikka ja fysikaaliset hoito-osastot. Sairaalan suunniteltiin myös poliklinikka ja ensiapu-asema, jotka vie-
reisessä Punaisen Ristin sairaalassa olivat aivan ylikuormitetut. Lisäksi sinne ajateltiin sijoittaa SPR:n veripalvelun keskustoimisto ja Helsingin veripalvelutoimisto. Suunnitelmissa oli myös sairaalan yhteyteen rakennettava hoitohenkilökunnan asuntorakennus.²⁰⁵

Vuonna 1948 Tallbackan tontilla aloitettiin louhintatyöt²⁰⁶ ja seuraavana vuonna aloitettiin myös reumasairaan perustustyöt. Rakennustyöt hoiti Rakennusliike Oskari Vilamo ja perustukset valmistuivat helmikuussa 1949.²⁰⁷

199 SPR Toimintakertomus 1949, 60-61; PR Arkisto Hla:3, Kirje Helsingin Kaupunginhallitukselle 10.9.1937, KA.

200 SPR Toimintakertomus 1949, 60-61.

201 SPR Toimintakertomus 1945, 45.

202 SPR Toimintakertomus 1945, 45-46.

203 SPR Toimintakertomus 1945, 45-46.

204 SPR Toimintakertomus 1949, 60-61.

205 SPR Toimintakertomus 1949, 52-53, 60-61.

206 SPR Toimintakertomus 1948, 51.

207 SPR Toimintakertomus 1949, 60-61.

Reumasairaalan rakennuspiirustukset vahvistettiin vuoden 1950 alku-puolella ja perustustöiden loppukatselmus suoritettiin 10. maaliskuuta 1950. Rahoitusvaikeuksien vuoksi työ oli kuitenkin keskeytettävä.²⁰⁸

SPR oli myöhässä reumasairaala-hankkeen kanssa, sillä Lomaliiton ja Kansaneläkelaitoksen toimesta oli vuonna 1946 perustettu Reumasäätiö, jossa jäsenenä oli edellä mainittujen tahojen lisäksi valtio, invalidi- ja työmarkkinajärjestöt sekä osuustoiminnalliset keskusjärjestöt. He ajoivat Lomaliiton pienen Heinolassa sijaitsevan reumaparantolan laajentamista reumasairaalaksi.²⁰⁹

Vuonna 1953 Suomen Punainen Risti totesi, että ”reumasairaalan hankkeen toteuttaminen alkuperäisen rakennussuunnitelman mukaisena on sille nykyoloissa taloudellisesti ylivoimainen tehtävä. Tästä syystä on tämä suunnitelma louhinta- ja perustustöiden tultua tehdyksi ollut muutaman vuoden ajan lepotilassa. Koska suunnitelman perustelut – lähinnä reumatauteja sairastavien hoitopaikkojen tarve – ovat edelleenkin olemassa, on Suomen Punainen Risti ryhtynyt tutkimaan olisiko mahdollista ratkaista rakennuskysymys vaatimattomammissa mittapuissa. Tässä tarkoituksessa on käännytty uudelleen professori Jussi Paatelan ja arkkitehti Veli Paatelan puoleen luonnoksen aikaansaamiseksi tältä pohjalta. Tuloksena on rakennussuunnitelma jonka kuutiotilavuus on noin 40 000 m³, ja joka sisältää 120 hoitopaikkaa käsittävän reumasairaalaan, erikoishoito-osastot, poliklinikan, laboratorion sekä administraatio- ja tutkimustilat. - - Suunnitelmaluonnokseen on otettu lisäksi 4 500 m³ käsittävä neurokirurginen klinikka, jossa olisi 40 hoitopaikkaa ja leikkausosasto. - - Mainittuun rakennussuunnitelmaan aikoiisi Suomen Punainen Risti lisäksi liittää veripalvelua varten siipirakennuksen omalla kustannuksellaan.”²¹⁰

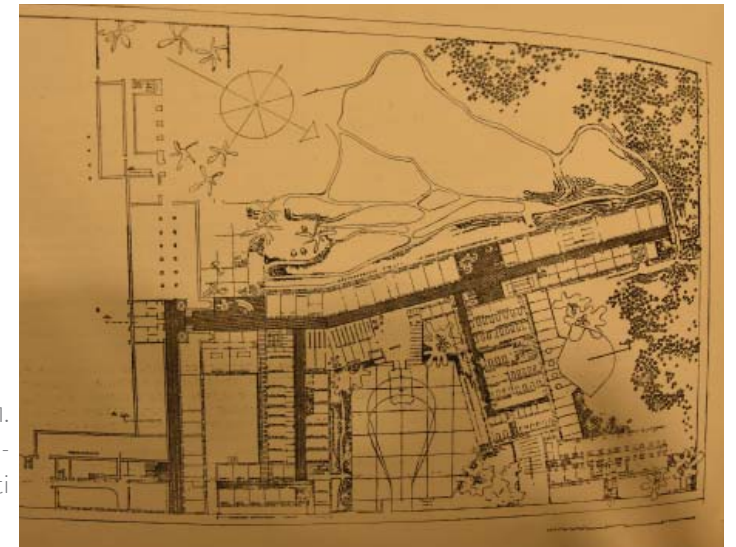
208 SPR Toimintakertomus 1950, 42; Rosen 1977, 425–426.

209 Rosen 1977, 425–426.

210 SPR Hla:4 12.3.1953, KA.

Reumasairaalan pienoismalli, Töölön sairaalan museo.

Reumasairaalan 1. kerroksen pohjapiirros, Arkkitehti 9-10 1945.

Reumasairaalaa varten rakennetut perustukset seisoivat vuosikausia paikalla ilman, että rakennustyö eteni. Vuonna 1956 maistraatti puuttui asiaan ja valvontainsinööri kävi tarkastamassa tilanteen paikalla. Hän totesi että : "...Tontilla on aloitettu rakennustyöt hyväksytyn rakennusluvan Ke-565-B-56 mukaisesti, tällöin on valettu rakennuksen perustus ja 1-kerroksen välipohja, tässä vaiheessa on työt keskeytyneet ja rakennelman suojaksi on rakennettu katos vanhoista rakennustarvikkeista. Rakennussuunnitelmaa on sittemmin muutettu ja vahvistettu kokonaan uudet piirustukset Ke 1354-B-63, rakennustöitä ei kuitenkaan ole aloitettu uudelleen."²¹¹

Reumasairaalaa varten rakennetut perustukset seisoivat vuosikausia paikalla ilman, että rakennustyö eteni. TSA.

211 15.1.1966 päivätty kirje rakennustarkastajalle, rak.valv.ark.

Laajennusosa

Suunnitteluvaiheet

Poliklinikkaa oli pitkään jo vaivannut tilanahtaus. Punaisen Ristin poliklinikka oli 1940-luvun lopulla potilaskäyntien määrään nähden maan ja jopa Pohjoismaiden suurin. Sen käytössä olevat tilat olivat jo pitkään olleet riittämättömät. Poliklinikan tiloja oli ajateltu laajennettavan uuteen reumasairaalaan, jonka rakennustyöt olivat kuitenkin rahoitusvaikeuksien vuoksi keskeytyneet.²¹²

Reumasairaalaan varten tehdyt luonnokset muutettiin ”reuma-neurokirurgiseksi sairaalaksi”. Luonnoksesta nro 2, 3.6.1953 Veli Paatela kirjoittaa: ”Reuma-neurokirurgisen sairaalan ratkaisu perustuu samaan pääperiaatteen kuin luonnos 15.11.1952. Koska kuitenkin e.m. luonnoksen kuutiomäärä on liian suuri tällä kertaa toteutettavaksi, on luonnoksessa n:o 2 asteittain rakentamisen periaate viety vielä pitemmälle, jättämällä pois ”neurokirurginen siipi” ja keskittämällä sen tilat poliklinikka- ja potilassiipeen sekä osittain supistamalla kokonaisuohjelmaa.”²¹³

Reumasairaalan osuus laajennuksessa pieneni niin ratkaisevasti, että sen ei enää katsottu palvelevan tutkimusta ja lääkäreiden koulutusta. SPR oli kuitenkin kerännyt varoja juuri reumatautien vastustamista varten. Kompromissiksi Ruotsissa reumasairauksien hoitoa opiskellut tohtori Pekka Somer esitti, että laajennuksessa hoidettaisiin niitä reumapotilaita, jotka vaativat ortopedisiä hoitotoimenpiteitä.²¹⁴

Pitkään vaivanneen tilanahtauden vuoksi alettiin suunnitella sairaalan laajennusta. Suunnitelmia laadittiin vuonna 1955 ja vuoden lopussa oli pääpiirustukset valmiit. Niiden mukaan lisärakennukseen sijoitettiin kaksi hermostokirurgista osastoa, jotka käsittivät 60 potilaspaiikkaa, hermostokirurgiset leikkaussalit, koko sairaalan röntgenosasto, poliklinikka, erillinen tapaturmapoliklinikka, poliklinikan leikkausosasto, sähkötutkimusosasto, fysikaalinen osasto, obduktio-osasto, sekä tilat veripalvelukeskusta varten. Lisäksi sinne sijoitettiin hoitoteknillinen keskus, sekä varasto, arkisto ja henkilökunnan tiloja.²¹⁵

SPR/ Reumasairaala, Veli Paatelan selostus 16.1.1953 liittyen luonnospääpiirustuksiin päivältä 15.11.1952. ”V. 1948 suunnitellun SPR:n Reumasairaalaprojektin ratkaisun yhtenä pääperiaatteena oli koettaa aikaansaada nykyisen kirurgisen sairaalan ja uuden Reumasairaalan välille mahdollisimman kiinteä kontakti. Tällöin kuitenkin oleellisesti vaikeutuu uuden sairaalan toteuttaminen vaiheittain, samalla kun nykyisen sairaalan puolella sekä osittain sen alla joudutaan suorittamaan louhinta- ja huomattavia muutoksia ja korjaustöitä.

212 SPR Toimintakertomus 1948, 52–53.

213 SPR Hla:4, Kirje Suomen Punaisen Ristin keskushallitukselle 20.4.1954, KA

214 SPR Hla:4, SPR/Reuma-neurologinen sairaala, luonnos 2. 3.6.1953, KA; Rosen 1977, 425.

215 SPR Toimintakertomus 1955, 16.

Uuden laajennuksen suunnittelussa on päämotiivina ollut kokonaisratkaisun löytäminen, joka, samalla kun se käyttää tontin hyväkseen mahdollisimman tehokkaasti, kuitenkin on helpoimmin toteutettavissa vaiheittain. Niinpä tässä ratkaisussa paitsi yksityisosastoja, verstaas- ja asuntolamellia, on mahdollista rakentaa vaiheittain myös poliklinikkasiipi ja reumaosastot sekä lisälamelli, johon laboratorio ja administratiotilojen lisäksi on sijoitettu neurokirurgiset osastot.

Toisena pääperiaatteena on ollut käyttää hyväksi uudessa ratkaisussa edellisen ehdotuksen mukaan jo rakennetut perustukset ja tunnelit. Tämä tosin oleellisesti rajoittaa ratkaisun vapautta, mutta edustaa kuitenkin ekonomisesti huomattavaa säästöä. Siihen on pyritty myös ohjelmaa supistamalla sekä suunnittelemalla pohjakerros niin, ettei se aiheuta nykyisen sairaalan puolella louhinta- ja muutostöitä.”²¹⁶

Laajennuksen suunnittelijat

Laajennushankkeen rakennustoimikuntaan keskushallitus valitsin 13.1.1955 pitämässään kokouksessa pj. Salovaara, Heinonen, Lassenius, Railo Rehnberg, Saarenheimo, Serlachius, Snellman ja Taucher sekä myöhemmin valittiin lisäjäseniksi Järvi (arkkitehti) ja Nevanlinna.

Työvaliokunnan jäseniksi valittiin rakennustoimikunnan kokouksessa 2.2.1955 pj. Salovaara, Heinonen, Snellman, Rehnberg ja Paatela.²¹⁷

Lääketieteellisenä neuvovana asiantuntijana toimi professori Aarno Snellmann.²¹⁸

Suunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Kaija ja Veli Paatela. Rakennuksen pääsuunnittelijana oli arkkitehti Veli Paatela, pääavustajana arkkitehti Jukka Similä ja avustajina arkkitehti Toivi Louhimo ja arkkitehtiylioppilaat Jukka Salokari ja Asko Halme ja sisustussuunnittelijana toimi Eero Paatela.²¹⁹

Rakennusinsinöörinä diplomi-insinööri Martti Hagman.

Meilahden hallinto- ja materiaalikeskus oli Veli ja Jaakko Paatelan ensimmäisiä yhteisen toimiston töitä.

LVI-suunnittelusta vastasi Insinööritoimisto Helge Leander & Co.²²⁰ Neuvottelevana asiantuntijana oli diplomi-insinööri Torsten Kranck.²²¹

Sähkötyöt suunnitteli ja valvoi Insinööritoimisto Eino Ranta-Aho.²²²

Akustisena asiantuntijana oli diplomi-insinööri Paavo Aarni.²²³

216 SPR Hla:5, SPR/ Reumasairaala, selostus 16.1.1953 liittyen luonnospiirustuksiin päivältä 15.11.1952, KA.

217 SPR Hla:5, rakennustoimikunnan pk 4.5.1955.

218 Arkkitehti 7-8 1962, 160.

219 Arkkitehti 7-8 1962, 160.

220 SPR Hla:5, Työselitys Suomen Punaisen Ristin sairaalarakennuksen laajennusta varten, maaliskuu 1956, KA.

221 Arkkitehti 7-8 1962, 160.

222 SPR Hla:5, Työselitys Suomen Punaisen Ristin sairaalarakennuksen laajennusta varten, maaliskuu 1956, KA.

223 Arkkitehti 7-8 1962, 160.

Pääsuunnittelija Veli Paatela

Jussi Paatelan poika Veli Paatela (1919–2005) opiskeli myös arkkitehdiksi. Jussi Paatela vei kesällä 1939 perheensä kahden kuukauden mittaiselle automatkalle Keski-Eurooppaan, juuri ennen toisen maailmansodan puhkeamista. Perheen yhteinen matka oli ammatillisesti merkittävä Jussi Paatelan arkkitehdeiksi opiskeleville lapsille, sillä sodan alettua matkustaminen oli vaikeaa usean vuoden ajan.

Veli opiskeli Tukholmassa Kungliga Högskolanissa vuosina 1940–41. Sotaaikana tieto uusimmista arkkitehtuurin suuntauksista välittyi paremmin Ruotsiin kuin Suomeen. Veli Paatela valmistui arkkitehdiksi sotavuosien aikana. Valmistuttuaan hän työskenteli isänsä toimistossa ja myös Alvar Aallon toimistossa vuodesta 1945.

Veli Paatela osallistui yhdessä isänsä kanssa Suomen Punaisen Ristin reumasairaalasta järjestettyyn kilpailuun, jonka he voittivat ehdotuksellaan ”Lumbago”. Reumasairaalaa ei kuitenkaan rakennettu, vaan sen tilalle Veli Paatela suunnitteli reumasairaan suunnitelmien pohjalta neurokirurgian klinikan.

Kesällä 1945 Veli sai vaativan tehtävän vastata Alvar Aallon assistenttina Yhdysvalloissa, Bostonissa, MIT:n opiskelija-asuntolan suunnittelusta. Bostoniin muutti myös Velin arkkitehtiyläoppilasvaimo Kaija Paatela, joka hänkin työskenteli Alvar Aallolle.

Vuonna 1948 Veli palasi Suomeen ja työskentelemään isänsä toimistoon. Seuraavana vuonna hän voitti Helsingin yliopiston Viikin maataloustieteellisen laitoksen suunnittelusta järjestetyn kilpailun ja Viikin alueen rakennusten suunnittelu tuli työllistämään hänen omaa toimistoaan pitkään.

1950-luvun alussa Veli Paatela siirtyi vähitellen työskentelemään isänsä toimistolta vaimon kanssa perustettuun toimistoon, Arkkitehtitoimisto Kaija ja Veli Paatelaan. Viikin rakennusten ja neurokirurgian klinikan li-

säksi toimistoa työllistivät eri sairaaloiden laajennukset ja toimenpidetilojen kunnostukset.

Veli Paatela toimi Suomen rakennustaiteen museon johtajana vuosina 1959–61 sekä Arkkitehtiliiton puheenjohtajana vuosina 1968–69.

Vuonna 1960 Veli Paatela ja veljensä Jaakko Paatela perustivat omien toimistojensa rinnalle yhteisen toimiston Arkkitehtitoimisto Veli ja Jaakko Paatela. Ensimmäisiä yhteisiä projekteja olivat Kotkan keskussairaalan suunnittelu sekä Meilahden sairaala-alueen hallinto- ja talousrakennuksen suunnittelu. Vuonna 1975 valmistui Naistenklinikan leikkaussalirakennus. 1980-luvulla valmistui mm. Siilaisten terveyskeskus Joensuuhun, Hämeenlinnan keskusvankilan vankisairaala ja Vaasan pääterveysasema.

1980-luvulla myös Veli ja hänen poikansa Arno (Mikael) Paatela perustivat yhteisen toimiston Arkkitehtitoimisto Veli ja Arno Paatelan. Sen töitä 1980-luvulla olivat mm. Töölön sairaalan leikkaussalirakennus, TYKS:n U-sairaalan osasaneeraukset, Hyksin Kirurgisen sairaalan keskiosan saneeraus ja Kansanterveyslaitoksen lääke- ja rokotelaboratoriot.

Veli Paatela vetäytyi toimitusjohtajan paikalta vuonna 1984 ja vuonna 1986 Paatelan suvun pääasiallinen arkkitehtitoiminta yhdistettiin hallinnollisesti yhden toimiston, arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co Oy:n alaisuuteen. Uuden toimiston pääosakkaiksi tulivat Veli, Jaakko ja Mikael Paatela.²²⁴

224 Havu 2001, 20, 24–52, 70–74.

Laajennuksen rakennusvaiheet

Vuonna 1955 laajennuksen rakentamiseen varauduttiin tekemällä vanhan sairaalan lämpökeskuksessa muutostöitä, jotta se pystyisi lämmittämään myös lisärakennuksen.

SPR:n sairaalan laajennuksen rakentamistyöt aloitettiin juhannuksen tienoilla 1956. Alkuperäisen reumasairaalasuunnitelman mukaan rakennettu betoniperustus tutkittiin ja sen todettiin olevan vähäisten korjausten jälkeen kelvollinen laajennusosalle.²²⁵

Laajennus saatiin rakennettua vesikattoon saakka vuoden 1956 loppuun mennessä, jolloin työhön oli käytetty 200 miljoonaa markkaa. Tässä vaiheessa rakennustyö kuitenkin keskeytyi, koska valtion vuoden 1957 talousarvioon otettua 100 miljoonan mk:n ehdollista määrärahaa ei hyväksytty. Rahoitusongelman ratkaisemiseksi SPR:n neuvosto teki keväällä 1957 periaatepäätöksen sairaalan luovuttamisesta valtion välityksellä Helsingin yliopistolliselle keskussairaalaliitolle. Luovutusasiakirjat allekirjoitettiin 28.2.1958. Sairaalan nimi säilyi luovutuksen jälkeen ennallaan, vaikka sen jälkeen SPR:n toiminta sairaalassa rajoittui vain Veripalveluun, joka toimi sairaalan uudisrakennuksessa keskussairaalaliiton sille vuokraamissa tiloissa.²²⁶

Laajennustyön yhteydessä myös vanhaan osaan tehtiin muutoksia. Vanhan sairaalarakennuksen ensimmäisen kerroksen matalaa osaa korotettiin yhdellä kerroksella. Sinne sijoitettiin henkilökunnan ruokasalit ja vanha ruokalatala otettiin uuden rakennuksen vaatimien yhteistilojen käyttöön. Laboratoriota laajennettiin. Sille saatiin lisätiloja, kun röntgenosasto, poliklinikka ja ruokasalit siirtyivät uudisosaan. Kellarista poistui kappeli, fysikaalinen osasto, ja veripalvelu laajennusosaan ja niiden tilalle sijoitettiin verstaat varastoineen, henkilökunnan pukuhuoneet, taloustoimisto, vastaanottokylpy, potilasvaatevarasto, patjahuoltokeskus ja verstashenkilökunnan asuntoja.²²⁷

Laajennuksen myötä henkilökuntaa tarvittiin lisää ja sen myötä myös mietittiin missä henkilökunta voisi asua. Osa henkilökunnasta oli sellaista, jonka tuli asua lähellä sairaalaa. Henkilökunnan majoitusta varten pohdittiin mm. osakehuoneistojen hankintaa, alivuokralaisasuntojen hankintaa sekä asuntolan rakentamista nykyiselle sairaala-alueelle Töölönkadun ja Kammiokadun kulmaan, Töölönkadun varteen rakennettavan eläin- ja autotallirakennuksen päälle. Arkkitehti Paatela laati asuntolasta luonnoksen.²²⁸ Asuntola oli esitetty 6.3.1957 päivätyissä lupapii- rustuksissa. Niissä oli esitetty 7-kerroksinen asuntolarakennus, johon oli suunniteltu sijoitettavan 42 asuinhuonetta, 5 keittokomeroa, 6 keittiötä, kylpy- ja pesuhuoneet sekä lasten päiväkotia, 3 autotallia sekä eläintalli- ja varastotilaa.²²⁹

Vuonna 1959 haettiin lupaa tontin aitaamiselle ja ajoportin rakentamiselle. Sairaalatontti aidattiin pohjoispuolella tiiliaidalla, länsipuolella putki- aidalla ja itäpuolella väliaikaisella lauta-aidalla.²³⁰

Vuonna 1963 haettiin uudestaan rakennuslupaa sairaalan tontille rakennettavaan hoitajatarasuntolaan. Sen pääsuunnittelijoina toimi Kaija ja Veli Paatela. Rakennuksen pohjakerrokseen sijoitettiin tilat eläinko- keelliselle laboratoriolle. Osa kellarirakenteista oli toteutettu jo vuonna 1957 haetun luvan mukaisina. Asuntolarakennus valmistui vuoden 1967 lopulla.²³¹

225 Rosen 1977, 426; SPR Toimintakertomus 1955, 16; SPR Toimintakertomus 1956, 19. SPR Toimintakertomus 1957, 16; SPR Toimintakertomus 1958, 19.

226 Rosen 1977, 426; SPR Toimintakertomus 1956, 19. SPR Toimintakertomus 1957, 16; SPR Toimintakertomus 1958, 19.

227 SPR Hla:5, kirje Lääkintöhallitukselle 24.5.1955, KA.

228 Hla:5, Kirje Suomen Punaisen Ristin Keskushallitukselle 12.12.1956.

229 Ke-429-57-B, Hki, rAK.VALV.ark.

230 Ke-1625-59-C, Rak.valv.ark.

231 Rak. Valv. Ark. Ke-1354-B-1963, loppukatselmuspöytäkirja 21.10.1967.

Rakentaminen tuli huomattavasti suunniteltua kalliimmaksi. Lääkintöhallituksen, Hyksin rakennustoimikunnan ja SPR:n neuvottelussa 17.5.1957 varatuomari Warras selosti tilannetta: "SPR on nyt käyttänyt varojaan rakentamiseen 250milj. markkaa eli enemmän kuin 100% yli tarkoitukseen varatun määrän. Valtiolta on saatu 80 milj. markkaa. Mikäli lyhytaikaista luottoa on saatavissa yritetään rakentamista jatkaa siihen asti, että keskeyttäminen voi tapahtua vähimmin taloudellisin vahingoin, johon tarvitaan n. 100 milj. markkaa. Työn loppuun saattamiseen ilman asuntolarakennusta mutta huomioiden vanhan sairaalan muutostyöt, tarvitaan varoja sen lisäksi n. 200 miljoonaa markkaa." ²³²

Laajennus valmistui vuonna 1959.

Laajennus pian valmistumisen jälkeen. TSA.

²³² SPR Hla:5, Lääkintöhallituksen, Hyksin rakennustoimikunnan ja SPR:n neuvottelun pöytäkirja 17.5.1957, KA.

²³³ SPR Hla:5, rakennustoimikunnan pöytäkirjat 24.1.1958 ja 22.4.1958, KA.

Laajennuksen urakoitsijat

Pääurakoitsijana toimi Arvonen Oy.

Sähkötöistä vastasi Itäsuomalainen Sähkö Oy.

Sähköliikkeiden Oy.

Putkitöistä vastasi Oy Vesijohtoliike Huber Ab

Ilmanvaihto Oy Mercantile.

Maalausliike P. Kaires vastasi maalaustöistä.

Jäähdytyslaitteet Oy Morus Ab

Helsingin Puhelinyhdistys

Puutavaraliike Mänty Oy

Vanerikonttori Oy

K. Lindberg Vesi- ja lämpöliike Oy

Rake Oy

Kaipaisen Maalausliike Oy

Reino Forsström

Holopainen Oy

Koneosakeyhtiö

Kopiokeskus

Osakeyhtiö Mahongy

Oy Chr. Nissen Ab

Vesijohtoliike Onninen Oy

Oy Rudus Ab

Oy Suomi Neon

Töölön Sähköhuolto

Oy Wulff Ab

Oy Instrumentarium ²³³

Tilat ja arkkitehtuuri

Laajennussuunnitelma perustui Suomen Punaisen Ristin vuonna 1948 toimeenpanemaan Reumasairaala-kilpailuun, mutta tilaohjelma oli täysin muuttunut. Uusi ohjelma sisälsi neurokirurgisen klinikan, Suomen Punaisen Ristin veripalvelun sekä vanhan kirurgisen klinikan eräät erikoisosastot. Erikoisosastot, leikkaus-, röntgen-, sähkö tutkimus-, fysiatriiset-, ja poliklinikkatilat sijoitettiin niin että ne palvelivat molempia klinikoita.

Uuden tilaohjelman mukainen rakennus sovitettiin reumasairaalalle tehtyihin perustuksiin.

Maantasokerroksessa eli nykyinen 2. kerros, oli pääsisäänkäynti (1) sekä uuteen että vanhaan osaan. Heti pääsisäänkäynnin vieressä oli poliklinikkatilat ja sen takana, sektorin mallisessa osassa poliklinikan leikkaussaliosasto (3) apuhuoneineen (4). Nämä tilat olivat sijoitettu yhden käytävän varrelle.

Runkosyvyydeltään leveämmässä osassa tilat sijaitsivat kahden käytävän varella. Siellä sijaitsivat ensiapupoliklinikka (5) sekä sen sisäänkäynti (6) ja veripalvelun sisäänkäynti (7).

Ylemmässä kerroksessa poliklinikan päällä oli röntgenosasto (8) ja sektorin muotoisessa osassa neurokirurginen leikkaussaliosasto (9) apuhuoneineen (10). Kahden käytävän varrella sijaisi neurokirurginen potilasosast (11), jonka apuhuoneet (12) oli sijoitettu käytävien keskellä jäävän, ikkunattomiin tiloihin.

Julkisivut

Julkisivut olivat puhtaaksimuuratusta tiilestä tehdyt ja niissä oli nauhaikkunat, jotka olivat lakattua teakia.

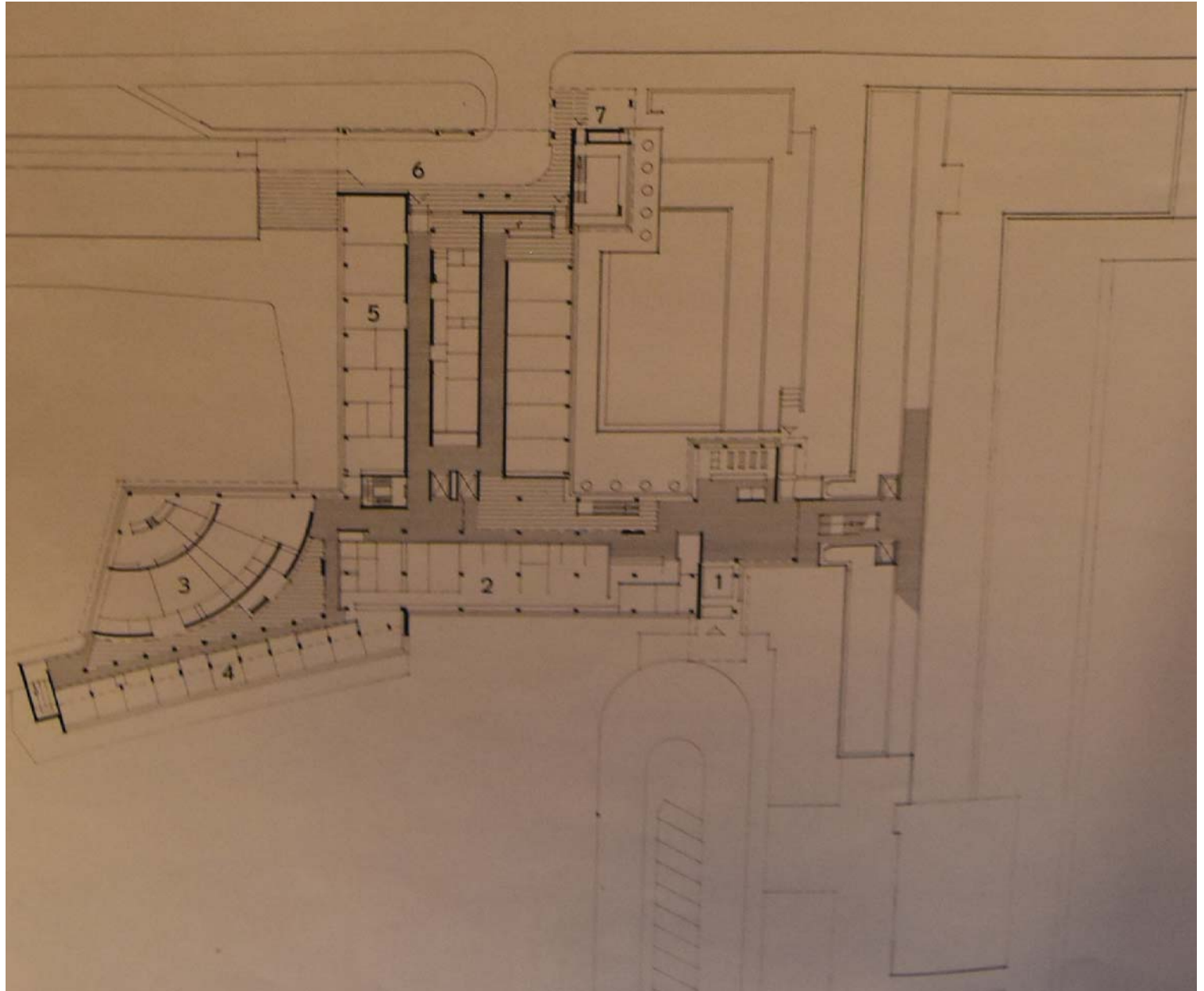
Kattomuodot olivat vaihtelevia. Sektoriosan katto oli kaareva. Töölönkadun puoleisen siiven katossa oli kaksi harjaa, mutta keskeltä rakennusta kattoa oli alaslaskettu. Kattopellit olivat kuparia.

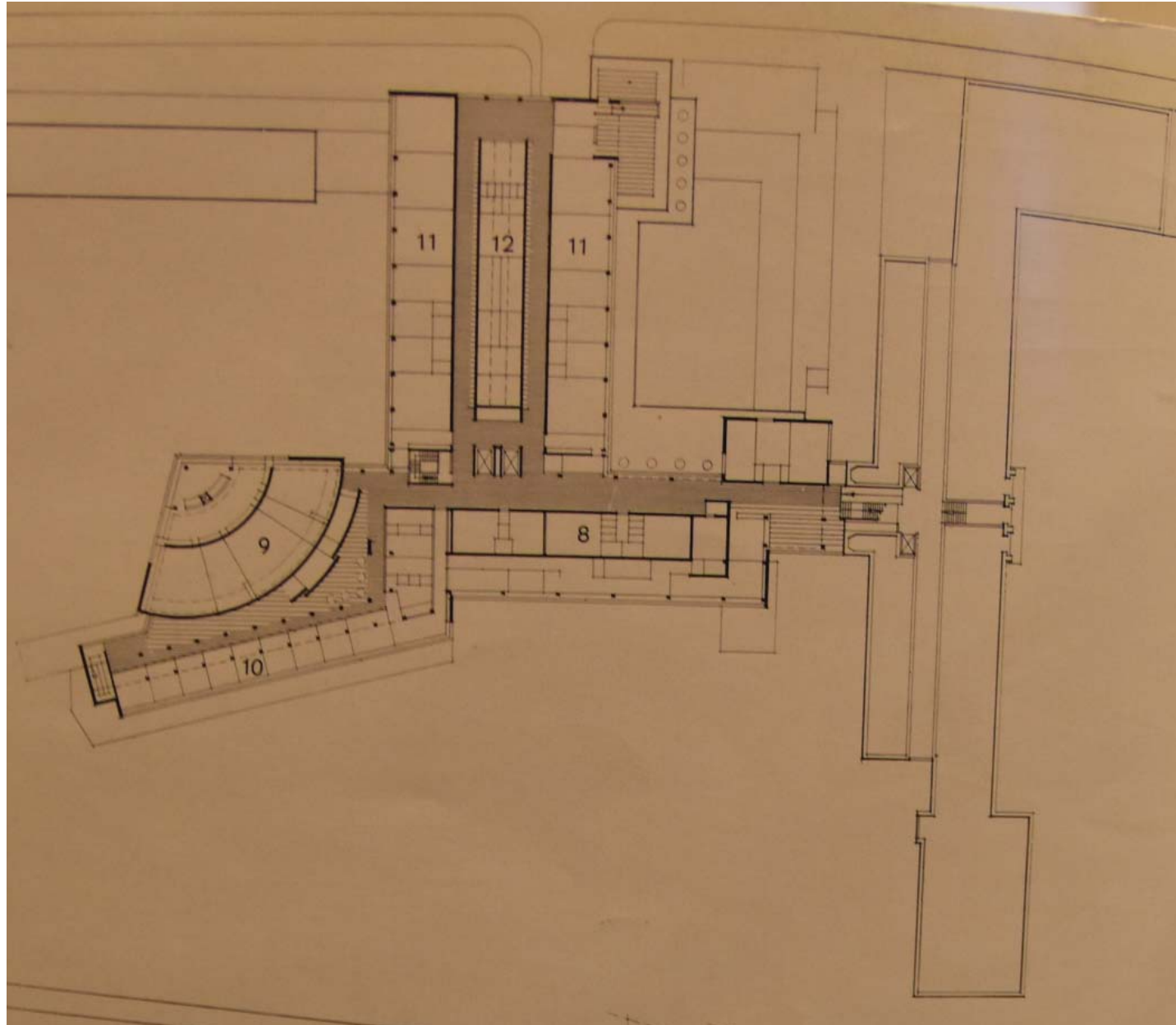
Pääsisäänkäynnin yläpuolella oli katos ja myös ensiapupoliklinikan ja veripalvelun sisäänkäynnit olivat suojassa parvekkeen ja ylemmän kerroksen muodostaman lipan alla.

Piha-alueet

Alunperin laajennusosaa ympäröi puisto Topeliuksenkadun ja Sibeliuksenkadun puolilla. Puistossa oli puita, nurmikkoa sekä hiekkapintaisia polkuja.

Sisäänkäyntikerroksen eli 2. kerroksen pohja. Arkkitehti -lehti 7-8, 1962.

3. kerroksen pohja. Arkkitehti -lehti
7-8, 1962.

Käytetyt rakenteet ja materiaalit

Tontilla oli vuonna 1950 suoritettu louhinta- ja perustustöitä sekä salaojien rakentamista, jotka oli tehty reumasairaalan suunnitelmien mukaan. Näitä pyrittiin käyttämään laajennusosaa rakennettaessa hyödyksi mahdollisimman paljon.

Perustukset ja tukimuurit tehtiin teräsbetonista muottilautapintaisina (sahalauta pystyssä).

Ulkoseinät rakennettiin lattiasta kattoon ulottuvien muototerästen varaan. Muototeräokset sijoitettiin ikkunakarmien väleihin muodostaen samalla karmien kiinnitysalustan. Niiden väliin tehtiin ulkoseinät, jotka olivat joko tyyppiä TP 1 tai TP2. TP1:n rakenne oli rakennekerrokset ulkoa sisälle lueteltuna ulkorappaus, 1/2 kiven tiilimuuraus, 3” vuorivillalevy ja 1,25 mm pelti. Nämä kerrokset tuettiin kehikkoon kuparikramloilla. TP2:n rakenne oli rakennekerrokset ulkoa sisälle lueteltuna: ulkorappaus, 1/2 kiven tiilimuuraus, 2” uurrettu korkkieristys ja teräsbetoni. Seinät muurattiin punaisista tiilistä ja saumauksena käytettiin kalkkisementtilaastia 1:3. Seinien sisäpinnat rapattiin. Ikkunoiden yläpuolen muuraus kannatettiin betoniulokkeella eli ”saappaalla”.

Rakennukseen valettiin alapohjiksi maanvaraiset teräsbetoni laatat kivilä ja sepelillä tasatun kalliopinnan ja tasauskerroksen päälle asennetun vuoraushuovan päälle.

Välipohjat olivat osin ylälaattapalkistoja ja osin alalaattapalkistoja. Niissä oli massiivilaatta ja palkit vain pilarilinjoissa. Ensimmäisessä tyypissä suoraan laatan päälle rakennettiin lattia ja mahdolliset vesieristyskerrokset, riippuen huonetilan käyttötarkoituksesta. Toisessa tyypissä kantavan ylälaatan päälle rakennettiin uiva lattia, jonka kerrokset alhaalta ylöspäin olivat: betoni laastitasaus, ISLE-levyt, 50-60mm teräsbetoni laatta ja pintamateriaali. Sillä missä massiivilaatta oli alalaattana, putket asennettiin laatan päälle ja sen jälkeen täyte valettiin Leca-betonista ja pinta tasattiin. Sen päälle asennettiin vuoraushuopa ja 50-60 mm:n teräsbe-

tonilaatta lattiamateriaalin alustaksi. Märkätiloissa vesieristyskerrokset tehtiin pintalaatan alle.

Yläpohjat olivat rakennetyypiltään samanlaisia kuin välipohjat, mutta ne lämpöeristettiin yläpuolelta laihalla 25 cm paksulla Leca-betonilla ja korkilla tai vuorivillalla. Lämpöeristyksen päälle valettiin palolattia 40mm:n teräsbetonista. Vesikatto, vesiluiskat ja vesikaton yläpuolelle menevät konehuoneiden seinät, hormipiiput, räystäskourut, yms. tehtiin kuparilevyillä.

Rakennukseen tehtiin tasakatot. Bitumiliuksella sivellyn ja bitumimattolla peitetyn kantavan rakenteen päälle laskettiin Leca-betoniset kerrokset, jonka avulla tehtiin kattokallistukset. Leca-betonin päälle tehtiin ohut valu, joka peitettiin vuoraushuovalla. Tämän päälle tehtiin 60mm paksu aluslaatta ja vesieristyskerrokset kaksinkertaisilla bitumihuopamatoilla, joiden päälle tehtiin sorakerros ja betonilevyt, joiden saumat juotettiin kuumalla bitumilla. Näiden päälle levitettiin ohut sorakerros.

Ulko-oviin tehtiin graniittikynnykset hienoksi hakatusta ja niiden eteen tasot ja askelkivet puolihienoksi hakatusta Jyväskylän graniitista.

Sisäpihan terassimuurit tehtiin kylmämuureina kiilatuista graniittipalloista. Tontin sisäiset ajotiet, parkkialueet ja jalkakäytävät kivettiin pienillä nupukivillä. Pääsisäänkäyntien edessä olevat jalkakäytävät pinnoitettiin graniittilaatoilla, jotka olivat peräisin purettavasta vanhan sairaalaosan edessä olevasta ajorampista.

Lattiamateriaaleina käytettiin sementti- ja mosaikkibetonilattioita, jotka oli jaettu 2m2 ruutuuihin messinkilistoilla, linoleumlattioita sekä kuusikulmaisista laatoista tehtyjä lattioita.

Sisäkatot olivat rapatut ja öljymaalatut. Ääntävaimentavat alaslasketut katot tehtiin muototeräsheikon varaan alumiinilevyistä (Alumex tai vastaava). Muuta alaslasketut katot tehtiin teräslevyistä ruuvikiinnityksin. Käytävillä valaisimet olivat alakattoihin upotettuja.

Porrassyöksyt tehtiin kantavien syöksylaattojen varaan irtoaskelista, joiden pinta tehtiin marmorimosaikista.

Väliseinät tehtiin muuraamalla tiilestä ja rappaamalla pinta. Myös puuväliseiniä käytettiin, osa niistä oli ikkunallisia. Puuväliseinässä runkoon kiinnitettiin kimpilevyt linssikantaisin messinkiruuvein. Ikkunallisessa väliseinässä oli yksinkertainen lasi kiinnitettynä puulistoin. Teräsrunkoiset väliseinät tehtiin lattiasta kattoon ulottuvina muototeräskehikon varaan. Leikkaussalisektorin 1. kerroksen leikkaussaleissa lasiseinien alaosa oli molemmin puolin kaakelilaattapintainen betoniseinä ja yläosa opalisoitua lasia teräsrunkoon messinkilistoin kiinnitettynä. Suihkuhuoneiden ja wc-tilojen seinät tehtiin laatoitettuna 15x15cm laatoilla.

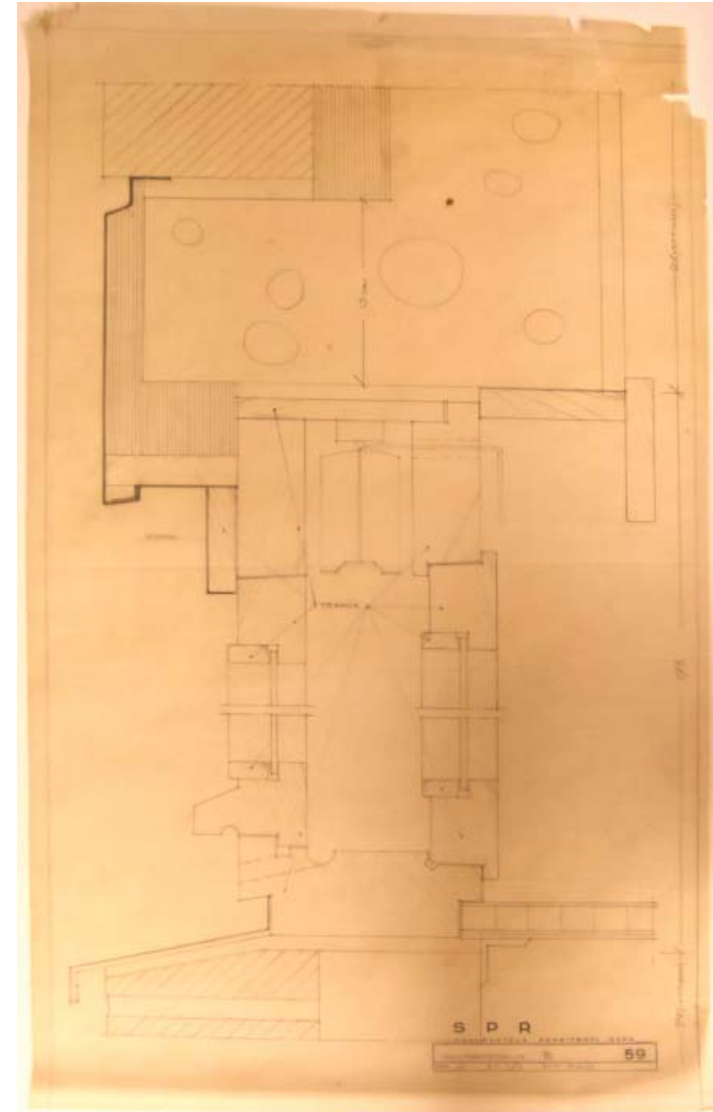
Ikkunat tehtiin teakistä sisäänaukeavina, kaksinkertaisina ja sivusaranoituina. Karmit tehtiin myös teakistä. Lasit olivat vedettyä lasia ja kiinnitetty kitillä ja teaklistoin ja messinkiruuvein. Potilasosastojen kattoikkunat olivat kaksinkertaiset, uloin ikkuna englantilaisvalmisteista akryyli-aaltomuovia, sisempi kiinteä ja rautalankalasia. Ikkunoiden välitila lämmitettiin lumien sulattamiseksi sekä ikkunoista, että niiden välisestä kourusta. Terrassien ja tasakattojen pyöreät kattoikkunat tehtiin kolmikertaisina. Uloin oli englantilaisvalmisteista akrylaattimuovikaloteista ja kaksi sisempää hiotusta kirkkaasta teräslankalaista.

Ovet olivat huullettuja laakaovia, tammipintaisia ja yleensä 110 cm leveitä. Karmit tehtiin yleensä taivutetuista teräslevyistä hitsaamalla ja niin muotoiltuna, ettei vuorilautoja tarvita. Puuväliseinän ovissa karmit olivat puuta, maalatut ja listoitut tammea. Palo-ovet olivat teräslankalasia muototeräsrunkoisia tai massiivisia teräsovia. Röntgenosastojen, diagnostiikka ja terapiahuoneiden ovet olivat erikoisrakenteisia lyijylevyllä eristettyjä ovia.

Pääsisäänkäynnin yhteyteen oli sijoitettu puhelinkopit, jotka olivat avoimia ja postitusosastolla suljetut.

Ikkunapenkit tehtiin kimpilevystä, jonka pintaan kiinnitettiin liimaten linoleummatto.²³⁴

Ikkunadetalji, Arkkitehtuurimuseo.

234 SPR Hla:5, Työselitys Suomen Punaisen Ristin sairaalarakennuksen laajennusta varten, maaliskuu 1956, KA.

Laajennuksen rakentamisen jälkeiset muutosvaiheet

Muutoksia 1960- ja 70-luvuilla

Vuonna 1960 perustettiin neurokirurgian klinikkaan maan ensimmäinen tehosteisen valvonnan osasto.²³⁵

Vuonna 1966 hallinto-osasto muutettiin tapaturma-asemaksi²³⁶ ja teho-osasto perustettiin entisiin hallintotiloihin.²³⁷

Vuonna 1967 haettiin lupaa uusille opastekilville, jotka suunnitteli Hyks, Teknillinen osasto. Topeliuksenkadun ja Töölönkadun puoleisten ulkovoien yläpuolelle suunniteltiin valaistut opastinkilpikotelot. Topeliuksenkadun puolelle kiinnitettävään kilpeen oli tulossa teksti ”Töölön sairaala, Töölö Sjukhus” ja Töölönkadun puolelle teksti ”Tapaturma-asema, olycksfalls-station”. Lupa kuitenkin evättiin koska ”niiden ei voi katsoa tyydyttävällä tavalla liittyvän rakennuksen arkkitehtuuriin”.²³⁸

Vuonna 1968 klinikkaan perustettiin luupankki, kun ryhdyttiin käyttämään matalassa lämpötilassa säilytettyjä, kuolleilta henkilöiltä otettuja, luun ja nivelten osia.²³⁹

Vuonna 1972 haettiin lupaa 1. kerroksen Töölönkadun puoleisen osan tilamuutoksia varten, entisen Veripalvelun tiloissa. Tilat muutettiin päiväpoliklinikan käyttöön. Rakennettiin uusi porrastunnelitasolle ja varauduttiin portaan jatkamiseen 2. kerrokseen (huoltoporras). Kaksi vanhaa

porrasta 1. ja 2. kerrosten välillä poistettiin. Suunnitelmat laati Arkkitehtitoimisto Kaija ja Veli Paatela.²⁴⁰ Vuonna 1973 SPR:n veripalvelu muutti toisiin tiloihin ja siltä vapautuneisiin tiloihin rakennettiin uusi poliklinikka.²⁴¹

Vuonna 1974 haettiin lupaa uuden osan 2. kerroksen tilamuutoksille. Muutokset koskivat puhelinkeskusta, tehostetun hoidon osastoa, päivystysosastoa, tapaturma-asemaa ja päivystysleikkausosastoa. Muutoksia tehtiin myös ilmastointijärjestelmään ja rakennukseen tehtiin uusi sisäänkäynti Töölönkadun puolelta. Suunnitelmat laati Arkkitehtitoimisto Veli ja Jaakko Paatela. Saneeraustyöt valmistuivat helmikuussa 1978.²⁴²

235 Koskinen & Nyström 1975, 90.; Lupa Ke-429-57-B ja Ke-565-56-B, Rak.valv.arkisto

236 Koskinen & Nyström 1975, 78.

237 Koskinen & Nyström 1975, 86.

238 14-665-R-1967, rak.valv virasto.

239 Koskinen & Nyström 1975, 88.

240 Rak.valv.ark. 14-1574-C-72.14-1943-C-73.

241 Koskinen & Nyström 1975, 78.

242 Rak.valv.ark. 14-1447-C-74. Loppukatselmuspöytäkirja 14.2.1978.

Vuonna 1975 Töölön sairaala oli Suomen ainoa traumatologisen kirurgian keskus, joka hoiti myös huomattavan osan ortopediskirurgian ja neurokirurgian tarpeista.²⁴³ Ortopedian ja traumatologian klinikassa 190 sairaipaikkaa ja neurokirurgian klinikassa 65 sairaipaikkaa. 57 lääkäriä, henkilökunnan kokonaisvahvuus oli 627 henkilöä.²⁴⁴

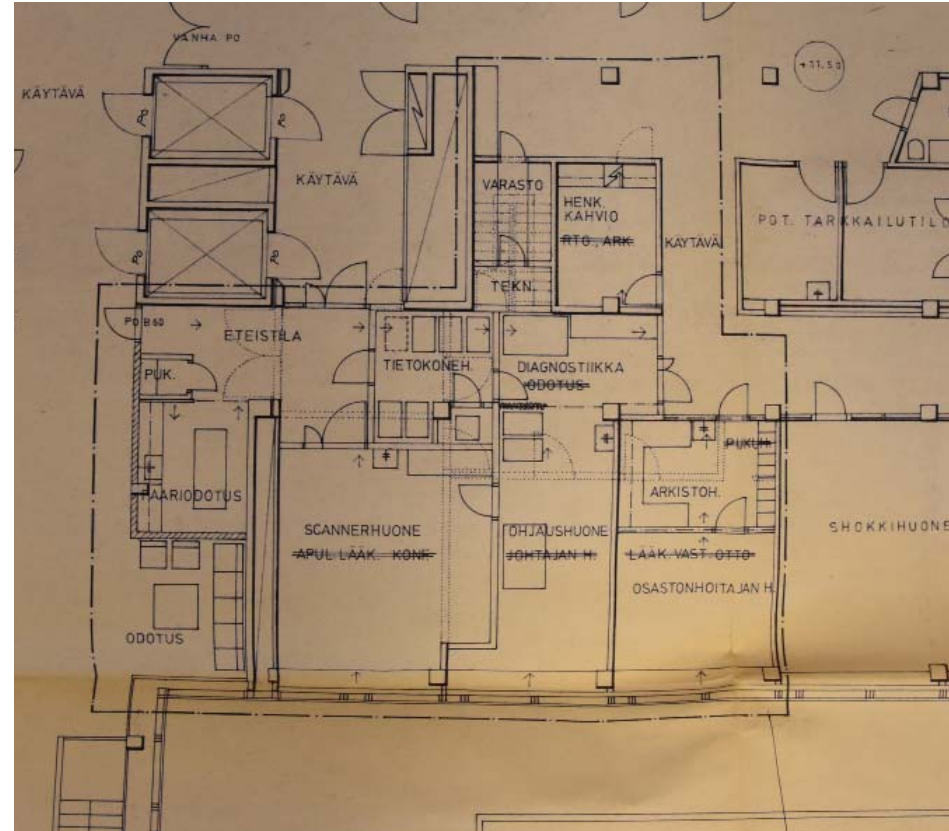
Vuonna 1975 haettiin lupaa vanhan osan pohjakerroksessa olevien tilojen uudelleenjärjestelyyn. Liinavaatevarasto muutettiin arkistoksi ja varastoista tuli henkilökunnan vaatteidenjakohuone ja liinavaatevarasto. Entinen vaatteidenjakotila muutettiin konekirjoitushuoneeksi. Suunnitelmat laati Riitta Setälä, Hyks:n teknillinen osasto.²⁴⁵

Vuonna 1975 haettiin lupaa hapen kylmäkaasutinlaitteiston sijoittamiseksi Sibeliuksenkadun puoleiseen pätyyn. Laitteisto asennettiin betonialustalle ja sen ympärille rakennettiin 2 metriä korkea suoja-aita sekä rakennettiin laitteistolle johtava ajotie. Suunnittelu Oy Aga Ab.²⁴⁶

Vuonna 1976 vanhaan osaan haettiin lupaa muutoksille, jotka koskivat pohjakerroksen pukuhuoneen muutosta sähköpääkeskukseksi sekä muutoksia vanhassa sähkökeskuksessa. Suunnitelmat laati Riitta Setälä, Hyks teknillinen osasto.

Vuonna 1978 haettiin lupaa piha-alueelle tulevan Kantereen päiväkodin (Ruusulankatu 10) lasten leikkialueen aidalle. Suunnitelmat laati Inkeri Ryyänen, Hyks teknillinen osasto.²⁴⁷

Vuonna 1979 haettiin lupaa tapaturma-aseman muutoksille uuden osan 2. kerroksessa. Entisiin teho-osaston tiloihin rakennettiin tapaturma-aseman toimintaan liittyvät Emi-scanner erikoisröntgenlaitetilat. Rakennustoimenpiteen yhteydessä tilojen vesi-, viemäri-, kaasu-, ja ilmanvaihtolaitteet liitettiin rakennuksen olevaan verkostoon. 1.-2. kerroksen välinen porraskäytävä purettiin ja tila muutettiin varastoiksi. Suunnitelmat laati Wegelius, Arkkitehtitoimisto Veli ja Jaakko Paatela.²⁴⁸

Tapaturma-aseman tilamuutoksia vuonna 1979. Rak.valv.ark 14-1512-C-79.

243 Koskinen & Nyström 1975, 77.

244 Koskinen & Nyström 1975, 77.

245 Rak.valv.ark. 14-755-C-75.

246 Rak.valv.ark.14-1243-C-75.

247 Rak.valv.ark.14-191-R-78

248 Rak.valv.ark 14-1512-C-79

Muutoksia 1980–90-luvuilla

Töölön sairaalan peruskorjaus otettiin osaksi vuosien 1984–1988 valtakunnallista suunnitelmaa, joskin sairaalan A-leikkaussalirakennuksen rakennustyöt käynnistyivät jo tätä ennen, vuonna 1982. Sen valmistuttua, aloitettiin kaksi vuotta myöhemmin saneeraus, jonka yhteydessä plastiikkakirurginen osasto siirrettiin Kirurgisesta sairaalasta Töölön sairaalaan vuonna 1985. Lopullisessa laajuudessaan ja kunnossaan palovammaosasto, plastiikkakirurginen osasto ja välinehuolto-osasto olivat kolme vuotta myöhemmin. Töölön sairaalan saneeraus kytkeytyi myös Kirurgisen sairaalan peruskorjaukseen, mistä siirrettiin suu-, hammas- ja leukakirurgia Töölön sairaalaan, mihin oli sitä varten kunnostettu B-leikkaussalit. Myöhemmin 1990-luvun alussa Töölön sairaalaan siirrettiin vielä huuli- ja suulakihalkiokeskus.²⁴⁹

Vuonna 1980 haettiin lupaa sairaalan 2. kerroksessa, vanhan osan pihaan alla olevan väestönsuojan peruskorjaukseen, jossa suoritettiin väliseinien ja huonetilojen muutoksia. Kerrostalojen välinen kierreporras muutettiin suoraksi portaaksi. Yksi sisäänkäynti suljettiin ja toinen rakennettiin uudelleen. Lupapiirustuksia tarkennettiin vielä vuonna 1982. Loppukatselmus pidettiin 19.1.1985. Suunnitelmat laati Rakennusarkkitehti Heikki Kokko, Arkkitehtitoimisto Veli ja Jaakko Paatela.²⁵⁰

Vuonna 1980 haettiin lupaa Hyksin päiväkodin piha-alueen sadekatokselle ja samalla pihan leikkivälineitä uusittiin. Suunnitelmat laati rakennusarkkitehti Inkeri Ryyänen, Hyks tekn. osasto.²⁵¹

Vuonna 1980 haettiin lupaa uuden osan toisessa kerroksessa olevien kahden vuodeosaston muutostöille. Henkilökunnan tilat järjesteltiin uudelleen, eristyshuoneiden hygieniää parannettiin, rakennettiin inva-wc, kaksi uutta lääkärin kansliaa, kaksi uutta lääkkeitäjakotilaa. Osastojen korjaukset toteutettiin vuorotellen, jolloin toinen osasto pystyi toimimaan toista remontoitaessa. Suunnitelmat laati rakennusarkkitehti Inkeri Ryyänen, Hyks tekn. osasto.²⁵²

Vuonna 1981 haettiin lupaa ortopedian ja traumatologian uuden leikkaussalirakennuksen rakentamiselle sekä sen yhdistämisestä sairaalan vanhaan osaan aiheutuvien muutostöiden suorittamisesta. Myös pysäköintipaikkoihin tehtiin muutoksia piha-alueella. Lisärakennuksen loppukatselmus pidettiin 4.1.1984. Suunnitelmat laati Arno Paatela, Arkkitehtitoimisto Kaija ja Veli Paatela.²⁵³

Vuonna 1982 haettiin lupaa uuden osan 2. kerroksen osastoilla 6 ja 7 tehtäviin muutoksiin, joissa tupakkahuone muutettiin lääkärin kansliaksi ja wc-tila, siivoushuone ja lepohuone liitettiin röntgenosaston palo-osastoon kuuluviksi. Suunnitelmat laati rakennusarkkitehti Inkeri Ryyänen, Hyks tekn. osasto.²⁵⁴

Vuonna 1984 haettiin lupaa muuttaa vanhan osan vuodeosastoa 5. kerroksessa, leikkausosastoa 6. kerroksessa sekä rakentaa ullakolle ilmastointikonehuone. Suunnitelmat laati arkkitehti Tapio Vähänissi, Arkkitehtitoimisto Kaija ja Veli Paatela.²⁵⁵

Vuonna 1985 haettiin lupaa muuttaa uuden osan ajanvarauspoliklinikan kanttiinitiloista huoneita plastikkakirurgian vastaanottotiloiksi. Henkilökunnan kahvihuoneesta erotettiin lausuntohuone. Suunnitelmat laati rakennusarkkitehti Riitta Setälä, Hyks tekn. os.²⁵⁶

²⁴⁹ Joutsivuo & Laakso 2008, 108

²⁵⁰ Rak.valv.ark. 14-197-C-80; 14-1946-C-82

²⁵¹ Rak.valv.ark. 14-615-R-80

²⁵² Rak.valv.ark. 14-2338-C-80

²⁵³ Rak.valv.ark. 14-648-B-81

²⁵⁴ Rak.valv.ark. 14-19-C-82

²⁵⁵ Rak.valv.ark. 14-112-C-84

²⁵⁶ Rak.valv.ark. 14-273-C-85

Vuonna 1985 haettiin lupaa muutoksille vanhan osan asuintornin 1. ja 2. kerroksessa sekä rakentaa ullakolle ilmastointikonehuone. Julkisivuun tehtiin uusi iv-kuilu ja 1. kerroksen julkisivuun tehtiin ritilöitä. Piha-alueella Topeliuksenkadulta tulevan ajoportin ajoaukkoa levennettiin. Suunnitelmat laati arkkitehti Tapio Vähänissi, Arkkitehtitoimisto Veli ja Arno Paatela Ky.²⁵⁷

Vuonna 1985 haettiin lupaa muuttaa vanhan osan Töölönkadun varren siiven 5.-6. kerroksen asuintilat sairaalaosastoiksi ja rakentaa 7. kerrokseen IV-konehuone (rakennusosa V4) sekä laajentaa välinehuoltokustusta rakennuksen uudessa osassa T2. Muutoksia näistä toimenpiteistä aiheutui myös muihin sairaalan osiin sekä piha-alueille. Vuonna 1986 haettiin lupaa osissa T1 ja T2 urakkalaskennan aikana tehtyihin asennusreittien muutoksiin. Loppukatselmuksia pidettiin 18.4.1988 ja 18.10.1989. Suunnitelmat laati arkkitehti Tapio Vähänissi, Arkkitehtitoimisto Veli ja Arno Paatela Ky.²⁵⁸

Vuonna 1986 haettiin lupaa toteuttaa Topeliuksenkadun varrella rakennusaikaisen aidan työaukkoon pysyvä teräspuutkiaita, mikä on myöhemmissä saneeraushankkeissa helposti poistettavissa työn ajaksi. Suunnitelmat laati arkkitehti Tapio Vähänissi, Arkkitehtitoimisto Veli ja Arno Paatela Ky.²⁵⁹

Vuonna 1987 haettiin lupaa toteuttaa kipsaussalin muutos T3 osan 2. kerroksessa. Muutostarve aiheutui muutostöistä, joita tehtiin osassa T2. Suunnitelmat laati arkkitehti Tapio Vähänissi, Arkkitehtitoimisto Veli ja Arno Paatela Ky.²⁶⁰

Vuonna 1987 haettiin lupaa tehdä tilamuutoksia neurokirurgian leikkausosaston pukeutumis- ja sulkutiloissa 3. kerroksessa, rakennusosassa T2. Suunnitelmat laati arkkitehti Tapio Vähänissi, Arkkitehtitoimisto Veli ja Arno Paatela Ky.²⁶¹

Vuonna 1990 haettiin lupaa Töölönkadun varren muuriaukon leventämiseksi ja aukon varustamiseksi taittoportilla. Suunnitelmat laati rakennus-

arkkitehti Vieno Silvennoinen, Arkkitehtitoimisto Veli ja Arno Paatela Oy.²⁶²

Vuonna 1991 haettiin lupaa muuttaa vanhan osan asuntotornin entiset asuinhuoneistot toimistohuoneiksi. Suunnitelmat laati Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co Oy. Rakennustöiden loppukatselmus pidettiin 23.2.1995.²⁶³

Vuonna 1991 haettiin lupaa vanhan osan muutoksille. Rakennusosaan V4 tehtiin muutoksia ruokailukeittiö- ja huoltotiloihin 2-4 kerroksissa. Rakennusosassa V2 tehtiin vuodeosastomuutoksia 4.-5. kerroksessa. Rakennusosissa V2, V3 ja V4 kylmät, matalat ullakot muutettiin konehuone- ja sosiaalitiloiksi. V2 osassa tehtiin iv-konehuoneen muutoksen lisäksi myös iv-kuilun laajennus osan länsipäähän. Suunnitelmat laati Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co Oy. Rakennustöiden loppukatselmus pidettiin 16.6.1994 ja 19.5.1998, jolloin todettiin, että suunniteltu 7. kerroksen saunaosasto on jäänyt rakentamatta.²⁶⁴

Vuonna 1991 haettiin lupaa uusia ikkunoita laajennusosassa T1 kaakkois- ja luoteisjulkisivuilla sisätiloissa tehtävien muutosten johdosta. Suunnitelmat laati Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co Oy.²⁶⁵

Vuonna 1993 tehtiin tilamuutoksia vanhan osan nivelessä, joka yhdisti vanhan sairaalaosan ja matalan siipiosan. Samalla haettiin toimenpidelupaa aukon puhkaisemiseksi kantavaan seinään. Suunnitelmat laati Veikko Manninen, Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co Oy.²⁶⁶

257 Rak.valv.ark. 14-1311-C-85.

258 Rak.valv.ark. 14-2042-C-85; 14-1542-C-86

259 Rak.valv.ark. 14-23134-C-86

260 Rak.valv.ark. 14-410-C-87

261 Rak.valv.ark. 14-3572-C-87

262 Rak.valv.ark. 14-3505-R-90

263 Rak.valv.ark. 14-2869-C-91

264 Rak.valv.ark. 14-1121-B-91

265 Rak.valv.ark. 14-3273-C-91

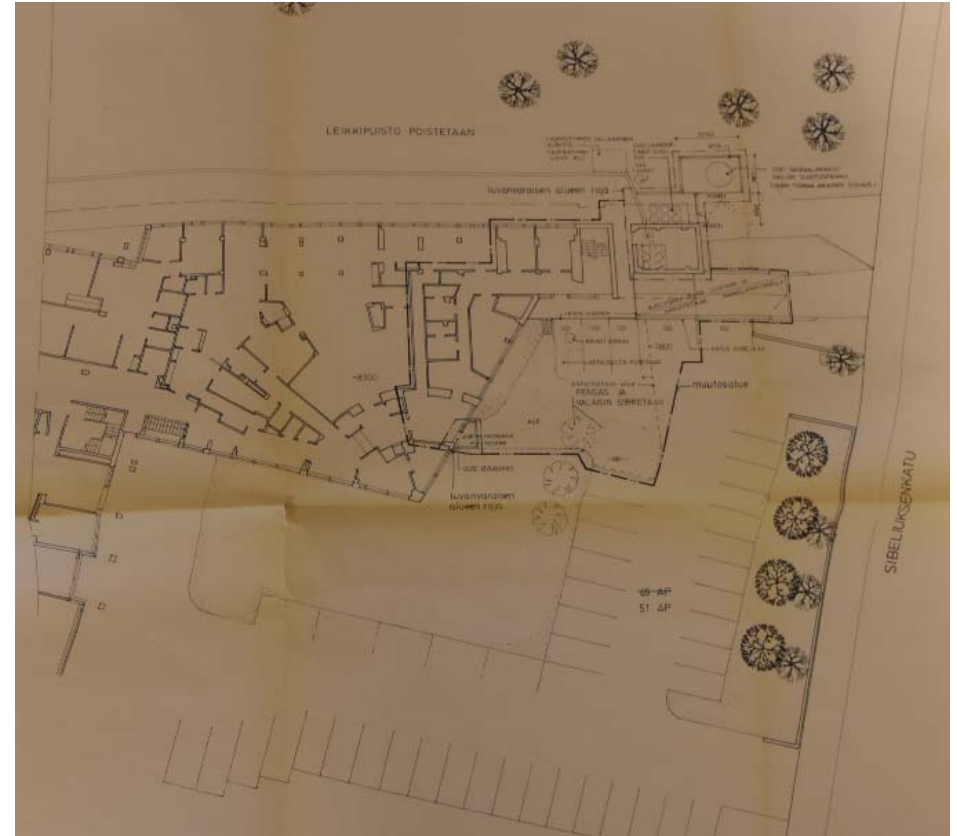
266 Rak.valv.ark. 14-2019-C-93.

Vuonna 1994 haettiin lupaa päivystyspoliklinikan saneeraukselle tunnelissa, ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa osassa T2 sekä teknisten tilojen laajennusosalle rakennuksen päädyssä. Suunnitelmat laati Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co Oy. Loppukatselmus pidettiin 17.2.1999.²⁶⁷

Vuonna 1994 haettiin toimenpidelupaa vanhan osan vuodeosaston V3 ja laajennusosan T1 tilamuutoksille. Osan V3 3. kerroksessa muutettiin kirjastohuoneita potilashuoneiksi ja lepohuoneita toimisto-, ym tiloiksi, 4.-6. kerroksiin rakennettiin ilmanvaihtokuilu ja ullakkotiloihin kaksi ilmanvaihtokonehuonetta. Vanhan osan V3 kkunoita uusittiin 3. kerroksen kaakkois- ja luoteisjulkisivuilla. Suunnitelmat laati Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co Oy. Töiden loppukatselmus pidettiin 13.1.1995.²⁶⁸

Vuonna 1995 haettiin toimenpidelupaa vanhan osan 7. kerroksen ja ullakon muutostöille (verrattuna nykytilanteeseen ja voimassaolevaan lupaan 14-1121-B-91). 7. kerroksesta ullakolle johtava porras suunniteltiin toiseen paikkaan ja portaan alle suunniteltiin uusi pieni iv-konehuone. Ullakon tasolla oleva kokous-/saunatilat järjesteltiin uudelleen. Tasakatto purettiin ja tilalle rakennettiin aumakatto, jonka kaakkoispuolen lape kokoushuoneen päällä suunniteltiin rakennettava lasikatteena.²⁶⁹ Tilat eivät kuitenkaan toteutuneet, vaan vuonna 2001 haettiin vanhentuneen luvan tilalle uutta lupaa portaan rakentamiselle sekä uusille tilajärjestelyille, joissa saunatilat jätettiin rakentamatta. Lasikate jätettiin myös toteuttamatta ja sen tilalle suunniteltiin peltikate. Suunnitelmat laati Mikael Paatela, Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co.²⁷⁰

Vuonna 1995 haettiin toimenpidelupaa asuintornin eli rakennusosan V1 8.-10. kerroksen asuinhuoneistojen muuttamiseksi toimistotiloiksi. Toimenpiteelle oli myönnetty lupa 14-2869-C-91, joka käsitti kerrokset 3.-10., mutta luvan voimassaoloaikana toteutettiin vain kerrokset 3.-7. Suunnitelmat laati ark.yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁷¹

Teknisiä tiloja laajennettiin Sibeliuksenkadun suuntaan 1990-luvun puolivälissä. Rak.valv.ark 14-71-B-94.

267 Rak.valv.ark 14-71-B-94

268 Rak.valv.ark. 14-2277-C-94

269 Rak.valv.ark 14-469-C-95

270 Rak.valv.ark. 14-2743-01-C

271 Rak.valv.ark. 14-2507-C-95

Vuonna 1995 haettiin toimenpidelupaa laajennusosan T1 ullakolle rakennettavalle ilmanvaihtokonehuoneelle sekä 3. kerroksessa olevan röntgenosaston muutoksille. Suunnitelmat laati ark.yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co. Työn loppukatselmus pidettiin 29.3.1996.²⁷²

Vuonna 1996 haettiin toimenpidelupaa pääsisäänkäynnin katuopasteen uusimiselle. Suunnitelmat laati rakennusarkkitehti Heikki Kokko, HYKS Tilahallinto.²⁷³

Vuonna 1996 haettiin toimenpidelupaa vanhan osan V3 2. kerroksen arkistotilojen muuttamiseksi kiinteistöhuoltohenkilökunnan tiloiksi sekä varasto-, toimisto- ja työhuonetiloja arkistoksi. 7. kerroksessa muutettiin varasto ilmanvaihtokonehuoneeksi ja 2. ja 4. kerroksessa uusittiin osa ikkunoista. Suunnitelmat laati ark.yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁷⁴

Vuonna 1996 hettiin toimenpidelupaa piha- ja opastejärjestelyille, joissa Topeliuksenkadun puoleisen sisäänkäynnin edustalla oleva nupukiveys muutettiin asfaltiksi, Sibeliuksenkadun varteen toteutettiin uusi opaste, Töölönkadun puoleisen tapaturma-aseman edustalla opaste uusittiin ja nupukiveys muutettiin asfalttipinnaksi. Sairasautopysäköintiä laajennettiin istutusalueelle. Suunnitelmat laati ark.yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁷⁵

Vuonna 1997 haettiin toimenpidelupaa vanhan osan V3 luentosalin peruskorjaukselle. Luentosalin teräsrakenteiset ikkunat uusittiin alumiinirakenteisiksi. Ulkoseinälle asennettiin uusi ilmanvaihtosäleikkö ja katolle sijoitettiin ilmanvaihtokojeita. Suunnitelmat laati ark.yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁷⁶

272 Rak.valv.ark. 14-3648-C-95

273 Rak.valv.ark. 14-632-C-96

274 Rak.valv.ark. 14-2236-C-96

275 Rak.valv.ark. 14-3184-C-96

276 Rak.valv.ark. 14-1120-C-97

277 Rak.valv.ark. 14-3527-C-97

278 Rak.valv.ark. 14-415-B-98

279 Rak.valv.ark. 14-2272-C-98

280 Rak.valv.ark. 14-2946-C-98

281 Rak.valv.ark. 14-4942-B-98

282 Rak.valv.ark. 14-2692-B-99

Vuonna 1997 haettiin toimenpidelupaa vanhan osan V2 7. kerroksessa olevien kuuden toimistohuoneen muuttamiseksi päivystävien lääkäreiden lepoahuoneiksi rakentamalla niihin eteis-, pienoiskeittiö- ja wc-tilat. Pukuhuonetila muutettiin potilaskirjastoksi. Aiemmin yhtenä paloalueena ollut toimistoalue jaettiin käyttötarkoituksen vuoksi kolmeksi erilliseksi paloalueeksi. Vesikatolle asennettiin kaksi huippuimuria. Suunnitelmat laati ark.yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁷⁷

Vuonna 1998 haettiin lupaa teknisten tilojen laajennusosalle laajennusosassa T3. Laajennusosan tarve tuli 3. kerroksen neurokirurgian tehoavontaosaston ei-luvanvaraisten muutostöiden johdosta. Suunnitelmat laati ark.yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁷⁸

Vuonna 1998 haettiin toimenpidelupaa vanhan osan V2-V3 7. kerroksessa ja ullakolla tehtäviin muutostöihin verrattuna aiemmin myönnettyyn toimenpidelupaan 14-469-C-95. 7. kerrokseen rakennettiin IV-konehuone ja porrashuone 7. kerroksesta ullakolle. Ullakon kokoustilojen saunaosasto jätettiin rakentamatta ja em. tilat liitettiin kokoushuonetilaan. Takkahuone muutettiin AV-varastoksi. Kokoustilan päällä oleva suunniteltu aumakaton kasikate muutettiin peltikatteiseksi yläpohjarakenteeksi. Suunnitelmat laati ark.yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁷⁹

Vuonna 1998 haettiin toimenpidelupaa vanhan asuinosan V1 9.-10. kerroksen muuttamiseksi toimistotiloiksi. Asuinhuoneistojen muutokselle oli myönnetty lupa 14-2507-C-95, mutta luvasta toteutettiin sen voimassaoloaikana vain kerros 8. Piha-alueelle sijoitettiin kolme uutta autopaikkaa. Suunnitelmat laati ark.yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁸⁰

Vuonna 1999 haettiin rakennuslupaa laajennusosan laajentamiseksi pääosin maanpinnan alapuolelle sijoittuvilla röntgenosaston magneettikuvauslaitteiden tiloilla. Laajennukselle haettiin poikkeuslupaa, koska lisärakennus sijoitettiin rakennusalan ulkopuolelle. Kaupunkikuvalautakunta puolsi luvan myöntämistä. Suunnitelmat laati Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁸¹ Laajennusosan suunnitelmiin haettiin muutoksia myöhemmin samana vuonna. Silloin magneettikuvauslaitteille haettiin lupaa kokonaisalaltaan 43m² aiempaa laajempaa tilaa.²⁸²

Muutoksia 2000-luvulla

Vuonna 2000 haettiin rakennuslupaa pääsisäänkäyntiaulan laajennukselle, joka sijoittui laajennusosan ja vanhan osan kulmaukseen. Lisäksi pihalle rakennettiin tupakointikatos. Suunnitelmat laati ark.yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁸³

Vuonna 2011 haettiin rakennuslupaa laajennusosan T3 osan 3. kerroksen neurokirurgian osasto 6:n peruskorjaukselle. Samalla rakennettiin alapuoliselle katolle johtaneen hätäpoistumistien tilalle määräykset täyttävä porrashuone ja parveke kunnostettiin. LVIS-runkolinjat uusittiin tunnelikerroksesta iv-konehuoneeseen. Vesikatolla oleva iv-konehuone laajennettiin. Suunnitelmat laati ark.yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co. Loppukatselmus pidettiin 7.3.2002.²⁸⁴

Vuonna 2001 haettiin rakennuslupaa piha-alueelle rakennettavalle maanalaiselle varavoimakoneelle ja sen piipulle. Rakennus sijoitettiin vain osittain tontin osalle, jolle kaavan mukaan sai rakentaa, mutta esiteyllä ratkaisulla säästettiin tontin puustoa ja ennakoitiin mahdollista uudisrakennusosaa ja siksi lupa poikkeamiseen myönnettiin. Suunnitelmat laati Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co. Loppukatselmus pidettiin 22.5.2003.²⁸⁵

Vuonna 2002 haettiin toimenpidelupaa rakentaa laajennusosan T2 tunnelikerroksen varastoon EI 60 paloluokan vaatimukset täyttävä puhdas-höyrykehitinhuone. Suunnitelmat laati Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁸⁶

Vuonna 2002 haettiin toimenpidelupaa rakentaa vanhan osan V3 katolle näkösuojasäleiköllä verhottu lauhdutin. Vanha lauhdutin purettiin. Käyttämättömänä ollut wc-pesuhuonetila muutettiin IV-tilaksi. Myös 3. kerroksessa tehtiin muutostöitä, mutta ne eivät olleet luvanvaraisia. Suunnitelmat laati Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁸⁷

Vuonna 2003 haettiin toimenpidelupaa pihalla olevan happisäiliön vanhan sinkityn teräsverkkoaidan uusimiselle. Uusi aita rakennettiin teräs-

runkoisena elementtirakenteisena sinkittynä teräslankaverkkoaitana. Suunnitelmat laati rakennusarkkitehti Kaija Sundström-Hätälä, arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co.²⁸⁸

Vuonna 2004 haettiin rakennuslupaa laajennusosan T2 neurokirurgian leikkausosaston leikkaussaltilojen jakamiseksi aiemman kolmen salin sijaan neljäksi saliksi. Samalla niiden tekniikka muutettiin ajanmukaisemmaksi. Myös huolto-, pesu- ja toimistotiloja muutettiin. Leikkaussalien päälle rakennettiin uusi ilmanvaihtokonehuone. Konehuoneen korkeus ja pintaverhouksen kupari noudattelivat aiemmin rakennettua konehuonetta. Kupari patinoitiin vanhaa vihertävää pintaa vastaavaksi. Rakentamisen yhteydessä viisi alkuperäistä kattoikkunaa suljettiin, mutta niiden aukkoja käytettiin valaistuksessa. Suunnitelmat laati Mikael Paatela, Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co.²⁸⁹

Vuonna 2004 haettiin lupaa vanhan osan V1 asuinsiiven 10. kerroksen muutos- ja peruskorjaustöille, joissa asuintilat muutettiin toimistoiksi. Tilamuutosten lisäksi kerros varustettiin koneellisella ilmanvaihdolla, välipohjarakennetta parannettiin ja huonokuntoiset ikkunat ja parvekkeen ovet uusittiin puisina. Porrashuoneisiin asennettiin savunpoistoikkunat. Hanke liittyi rakennuslupaan 14-2946-98-C, jonka toimenpiteitä ei 10. kerroksen osalta ollut tehty luvan voimassaoloaikana. Suunnitelmat laati Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁹⁰

283 Rak.valv.ark. 14-2356-00-B

284 Rak.valv.ark. 14-1476-01-B

285 Rak.valv.ark. 14-4437-01-B

286 Rak.valv.ark. 14-581-02-D

287 Rak.valv.ark.14-1982-02-C

288 Rak.valv.ark. 14-180-03-C

289 Rak.valv.ark. 14-4065-03-B

290 Rak.valv.ark. 14-2010-04-D

Vuonna 2004 haettiin lupaa ilmanvaihdon muutoksille laajennusosan T2 1. kerroksen teknisissä tiloissa. Töiden yhteydessä tehtiin uusi ilmanvaih-
tosäleikkö Topeliuksenkadun puoleiseen julkisivuun. suunnitelmat laati
Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁹¹

Vuonna 2010 haettiin toimenpidelupaa vanhan osan V4 päädyssä olevan
huoltopihan aidan ja portin muutostöille. Myös pihavalaisimet uusittiin
ja pihan kuivatusta parannettiin uusilla sadevesikaivoilla. Suunnitelmat
laati ark. yo Veikko Manninen, Paatela-Paatela & Co.²⁹²

Vuonna 2010 haettiin lupaa muuttaa fysiatrian ja toimenpideklinikan ti-
loja laajennusosassa vuodeosastoksi tilapäisesti osasto 7. remontin ajak-
si. Suunnitelmat laati Susanna Kalkkinen, Arkkitehtiryhmä Reino Koivula
Oy.²⁹³

291 Rak.valv.ark.14-2534-04-D

292 Rak.valv.ark.14-0988-10-C

293 Rak.valv.ark.14-1528-10-D

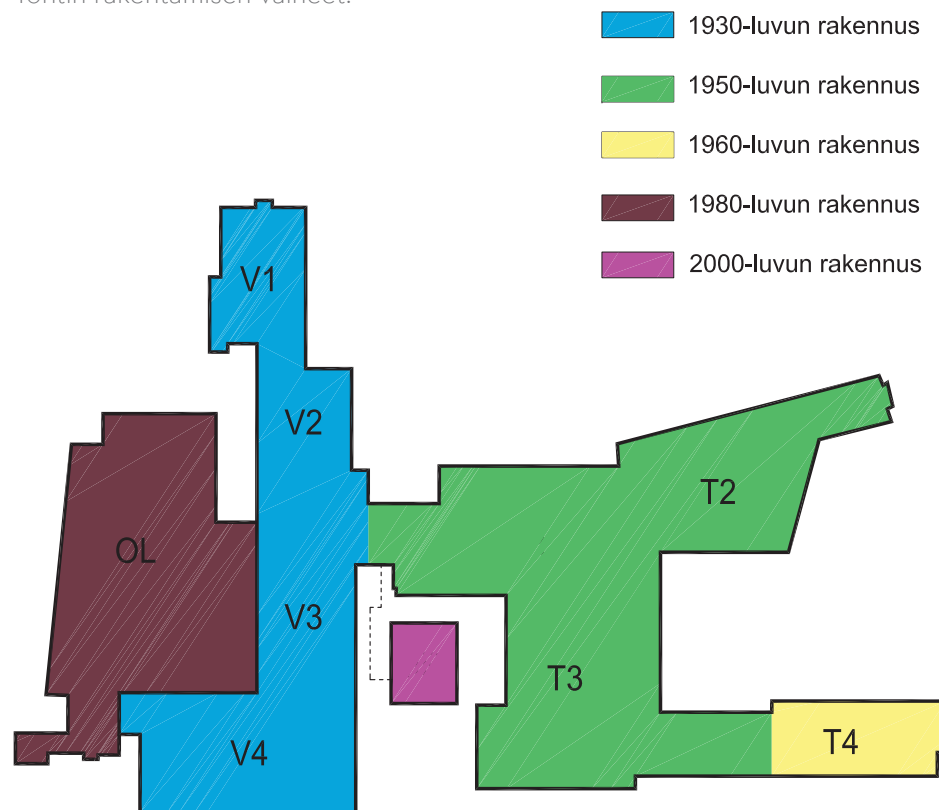
Säilyneisyys säilyneisyyskaavioineen

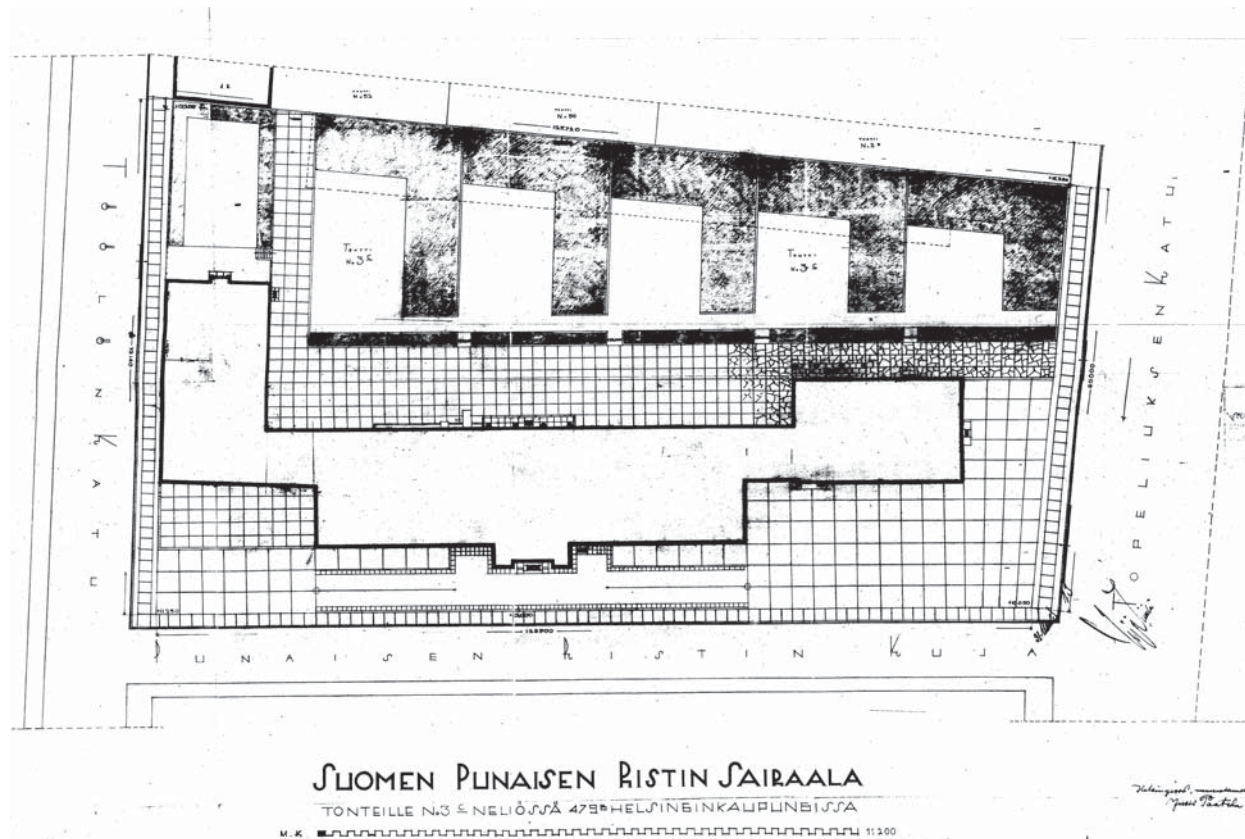
Piha-alueiden säilyneisyys

Piha-alueet ovat muuttuneet kovasti lisärakentamisten myötä. Myös alkuperäiset ramppi- ja ajojärjestelyt ovat muuttuneet. 1930-luvulta on peräisin vielä pieniä jäänteitä terassoidun puutarhan tukimuurista ja osa puista on myös tuolta ajalta. Tonttia kiertäviä kivi- ja tiilialtoja on myös säilynyt.

1950-luvun laajennuksen alkuperäiset pihat ovat nykyisin suurelta osin parkkialueina. Tonttia kiertäviä aitoja on säilynyt ja ajoramppi on entisellä paikallaan.

Tontin rakentamisen vaiheet.

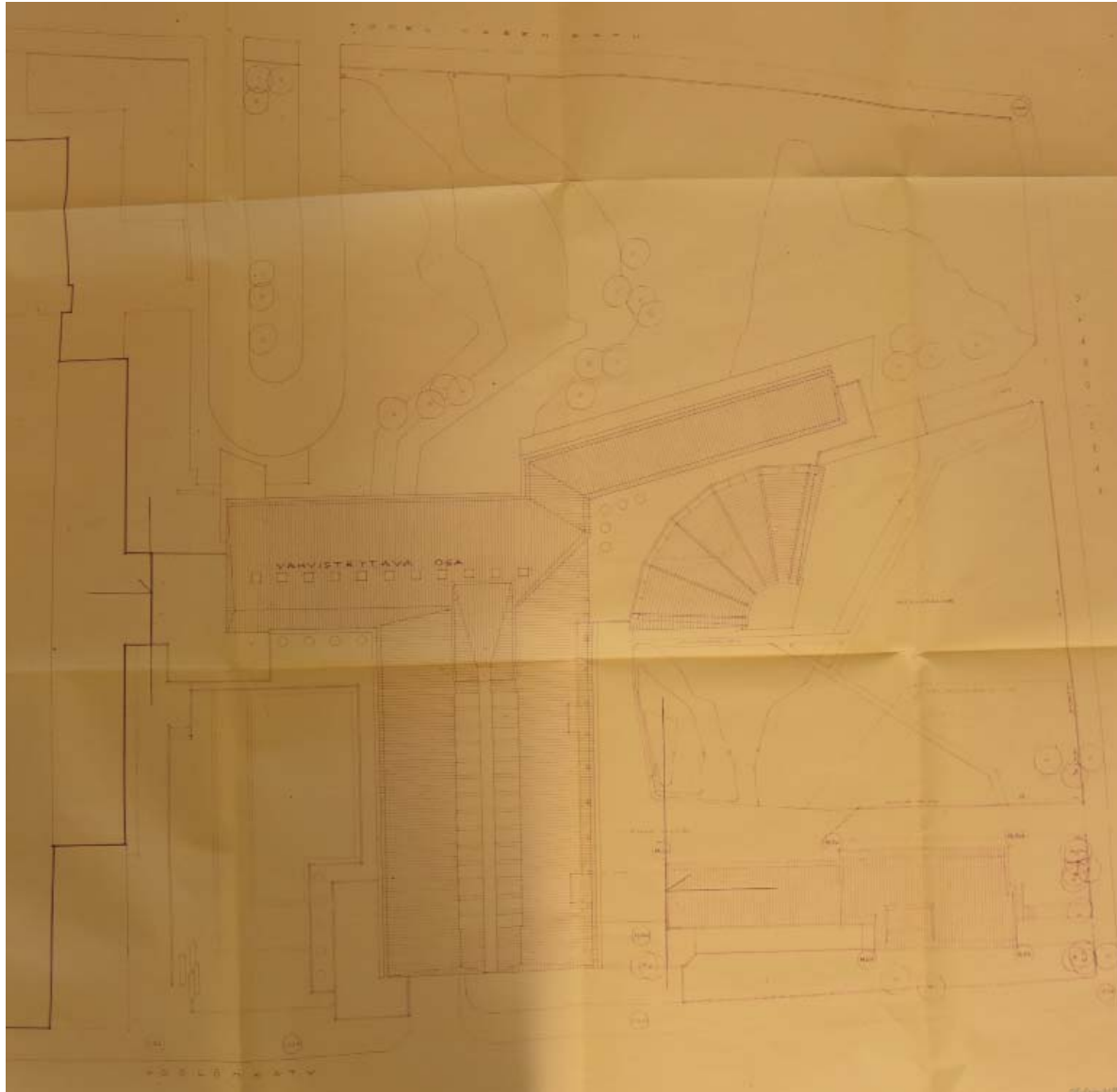

1930-luvun tiiliäitään tehty metallinen portti on 1990-luvulta.

1930-luvun kiviaitoja ja terassin tukimuuria on vielä jäljellä.

1950-60-luvuilla laajennusosan ympärillä oli laajat puistoalueet. Nykyisin puistoalueet ovat pääosin parkkipaikkoina. Rak.valv.ark.

Tiili- ja metalliputkiaidat ovat vuoden 1959 suunnitelmien mukaiset.

Julkisivujen säilyneisyys

Vanhan osan julkisivujen suurimmat muutokset ovat olleet makuuterasien rakentaminen umpeen, Töölönkadun varressa olleen 1. kerroksisen osan korotus, uusien laajennusosien liittäminen vanhaan osaan, ajorampin purkaminen sekä iv-kuilujen rakentaminen.

Julkisivujen aukotus on säilynyt pääosin samana, mutta ikkunoita ja ovia on uusittu. Uudet ikkunat ja ovet on tehty pääosin alkuperäisen mallin mukaisina. Ikkunoiden uusimiselle ei ole aina haettu lupaa, joten siksi säilyneisyyskaavioissa ei ole voitu merkitä kaikkien ikkunoiden osalta niiden vaihteita.

Vuonna 1959 valmistuneet laajennusosan suurimpia muutoksia ovat olleet iv-konehuoneiden laajennukset katolla, sisäänkäynnin laajennus ja Sibeliuksenkadun suuntaan tehty päivystysleikkausosaston laajennus.

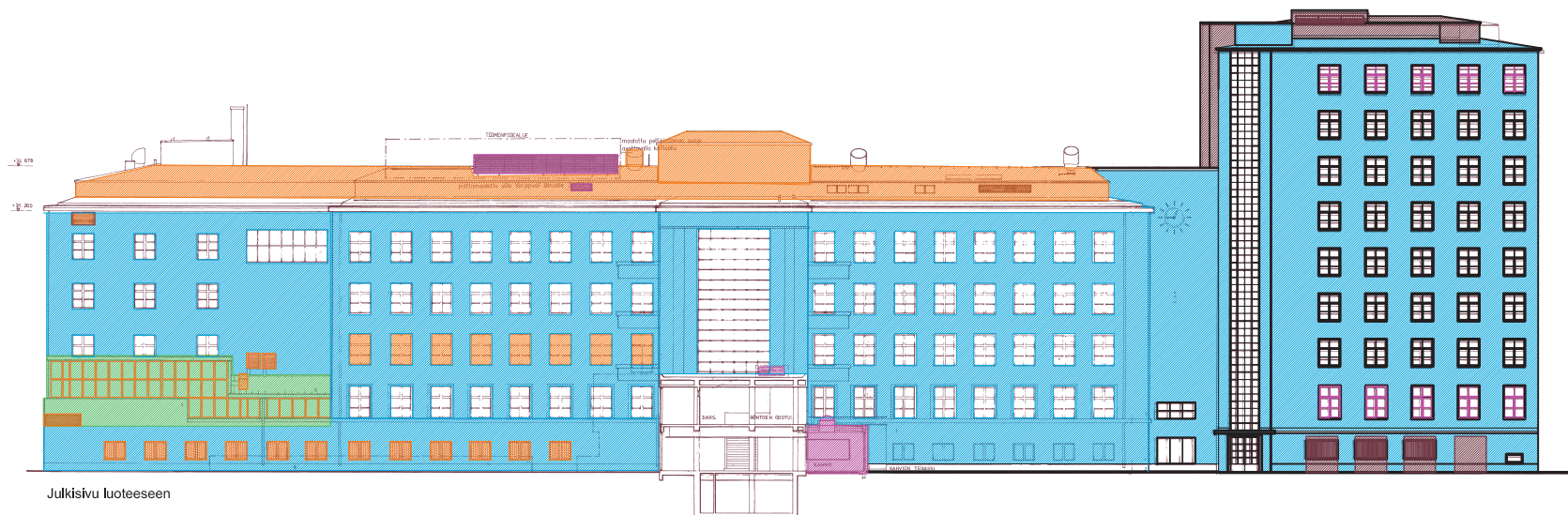
Aukotuksiin on tehty vain hyvin vähän muutoksia ja ikkunat sekä ovet ovat pääosin alkuperäiset. Ikkunat on säilytetty ja kunnostettu korjausten yhteydessä.

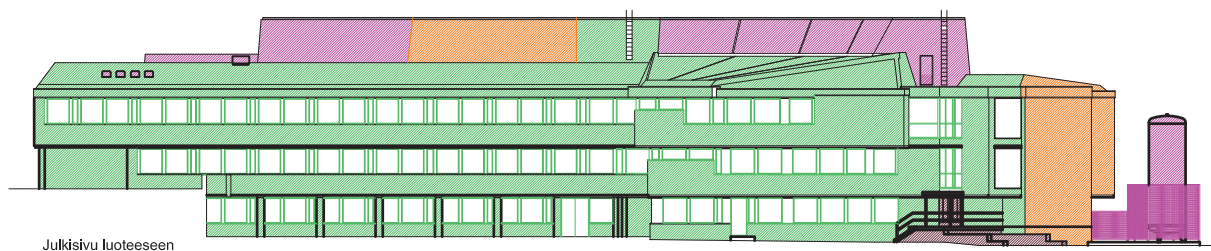
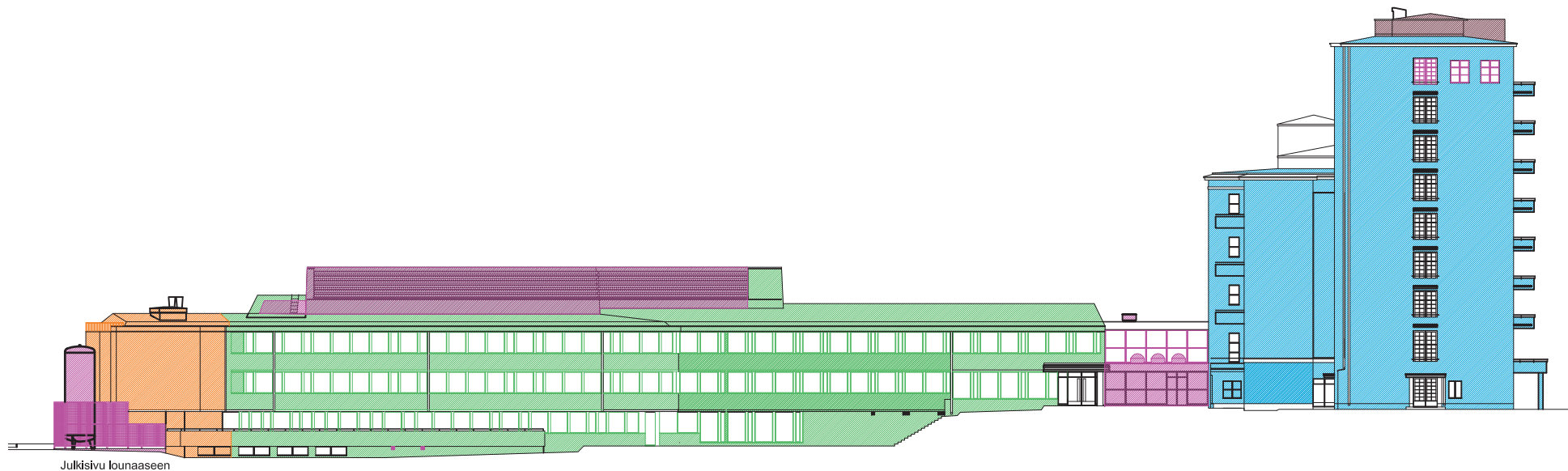
Yksi suurimmista muutoksista vanhan osan julkisivuihin on ollut sisäänkäynnin rampin ja katoksen purkaminen ja laajennusosan liittäminen rakennukseen. TSA.

Merkittäviä muutoksia ovat myös olleet iv-kuilujen rakentaminen sekä Töölönkadun varren 1. kerroksisen osan korotus.

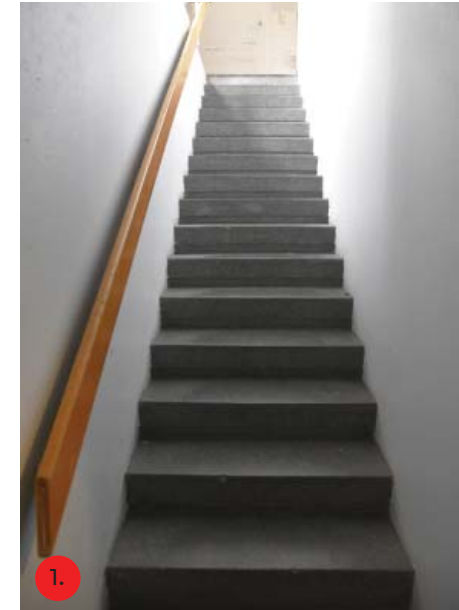

- 1930-luvun rakennusosa
- 1940-luvun rakennusosa
- 1950-luvun rakennusosa
- 1960-luvun rakennusosa
- 1970-luvun rakennusosa
- 1980-luvun rakennusosa
- 1990-luvun rakennusosa
- 2000-luvun rakennusosa

Pohjakaavan säilyneisyys

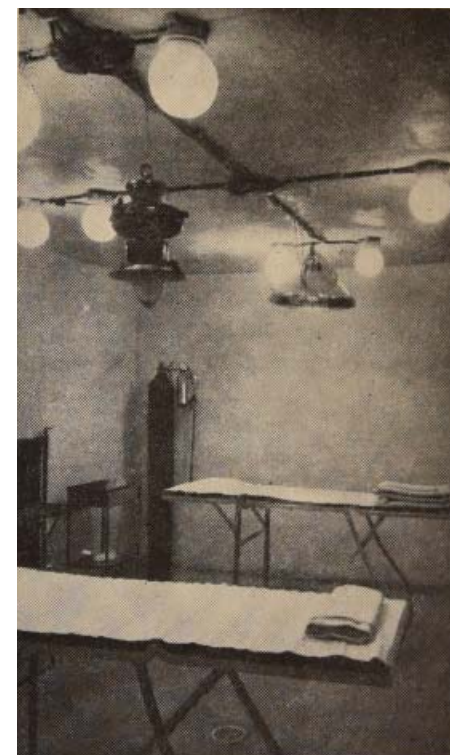
Pohjakaavan säilyneisyyttä on analysoitu seuraavilla sivuilla olevissa säilyneisyyskaavioissa. Niissä on merkitty eri värikoodein eri aikoina rakennetut osat. Mustalla kuvassa olevien rakennusosien rakentamisaikakohdasta ei ole tietoa. Tiedot on koottu rakennusvalvonnan lupapiirustusten perusteella.

Vanhan osan asuintornin huonejako on pysynyt suurelta osin alkuperäisen kaltaisena. Sairaalaosan väliseinäjako on muuttunut melko paljon, mutta keskikäytävän idea, jossa potilashuoneet ovat eteläpuolella ja aputilat pohjoispuolella, on monin osin säilynyt. Taloustoimintojen siipi on myös muuttunut huonejaoltaan paljon.

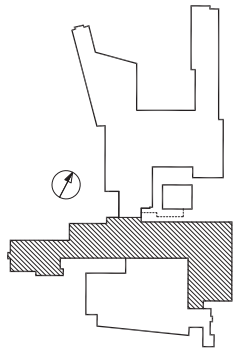
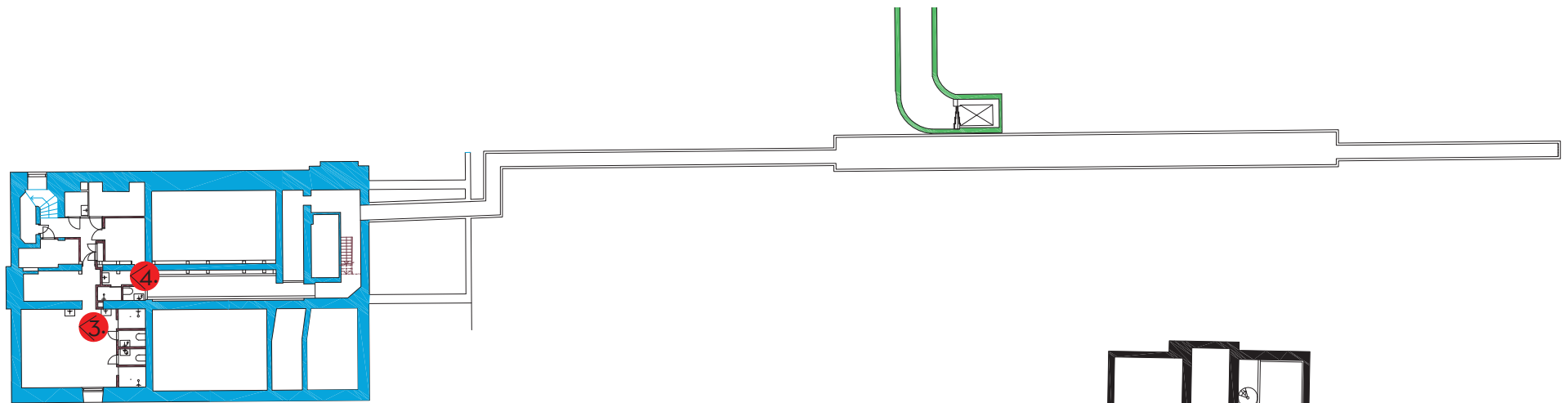

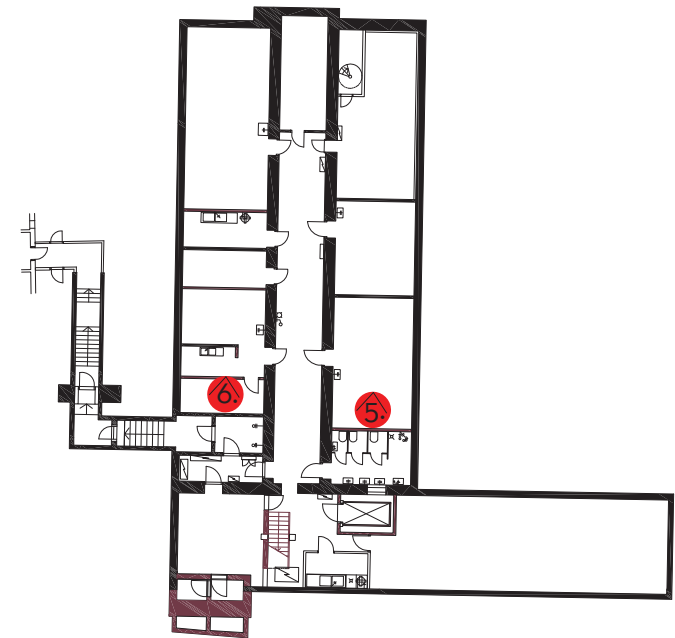
Tunneli

Historiakuva varasairaalan leikkaussalista. SPR toimintakertomus 1944.

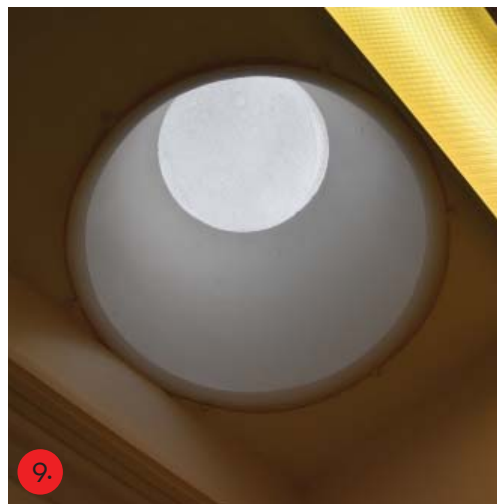

- 1930-luvun rakennusosa
- 1940-luvun rakennusosa
- 1950-luvun rakennusosa
- 1960-luvun rakennusosa
- 1970-luvun rakennusosa
- 1980-luvun rakennusosa

Varasairaala

1. kerros

VÄLINEHUOLTO

HUSUKE-PKL

MONITOIMI-PKL

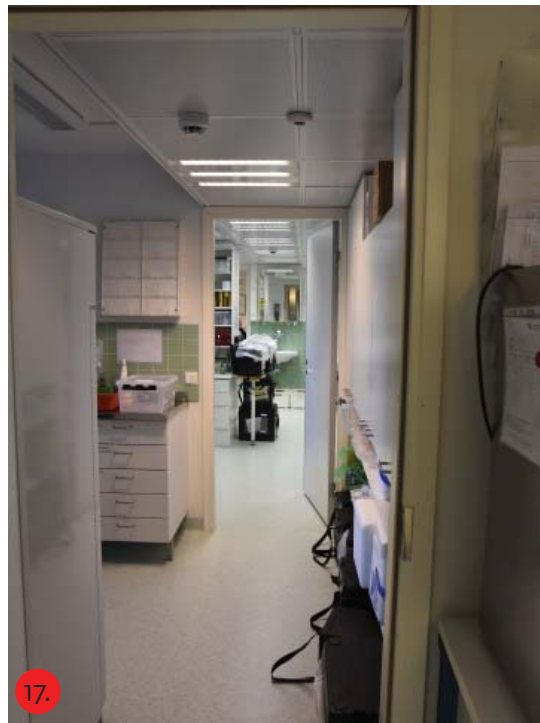
- 1950-luvun rakennusosa
- 1960-luvun rakennusosa
- 1970-luvun rakennusosa
- 1980-luvun rakennusosa
- 1990-luvun rakennusosa
- 2000-luvun rakennusosa

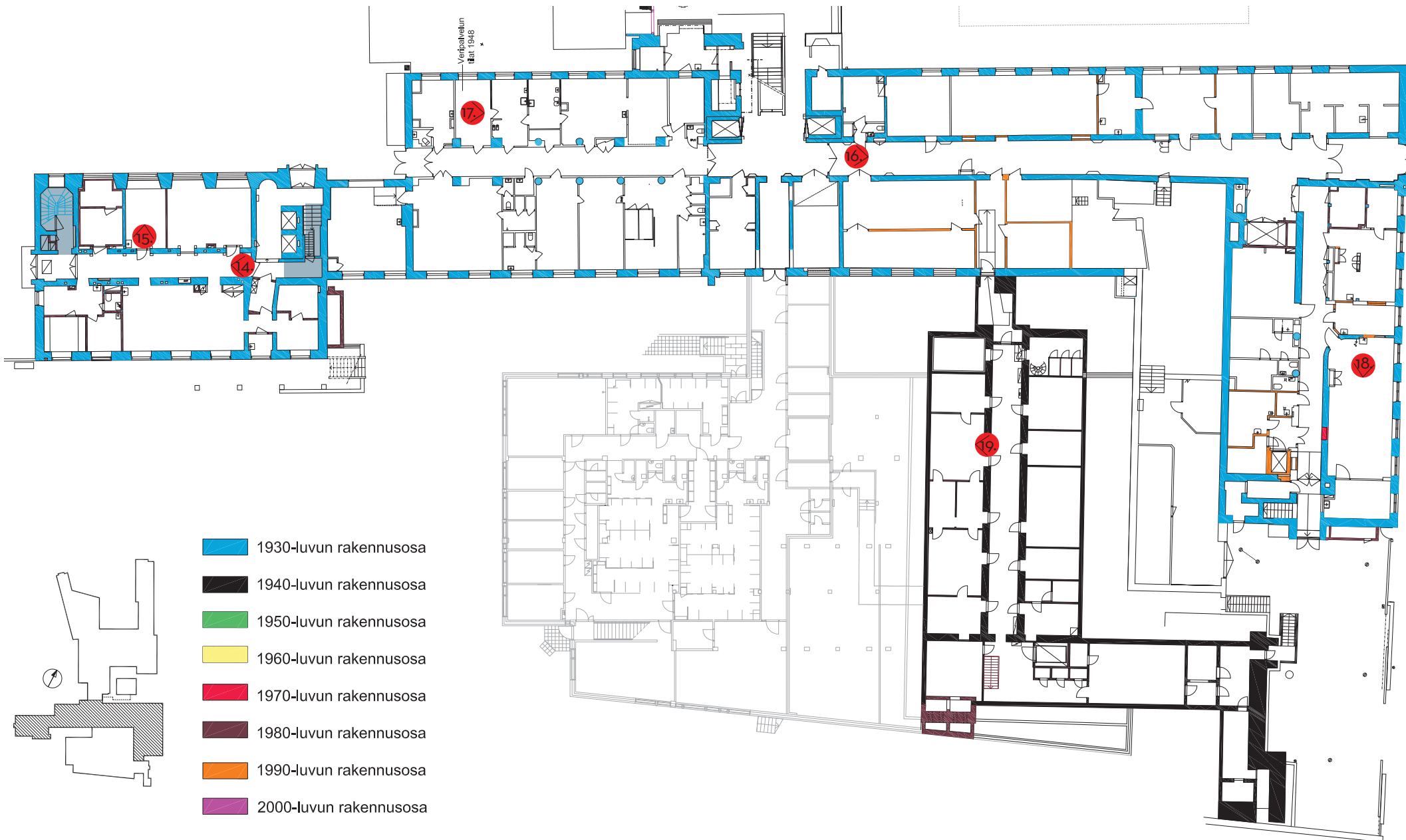
(ASUNTOLA-OSA)

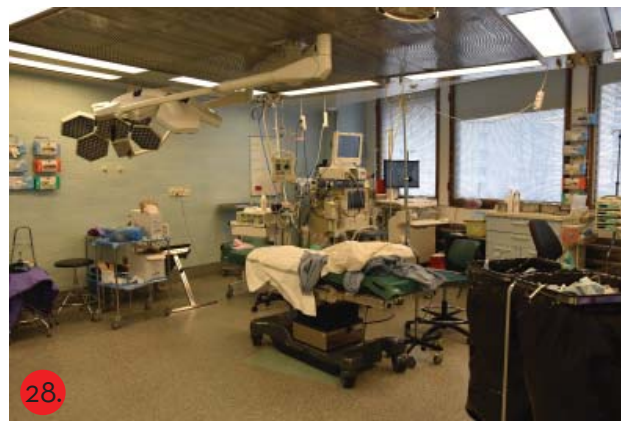
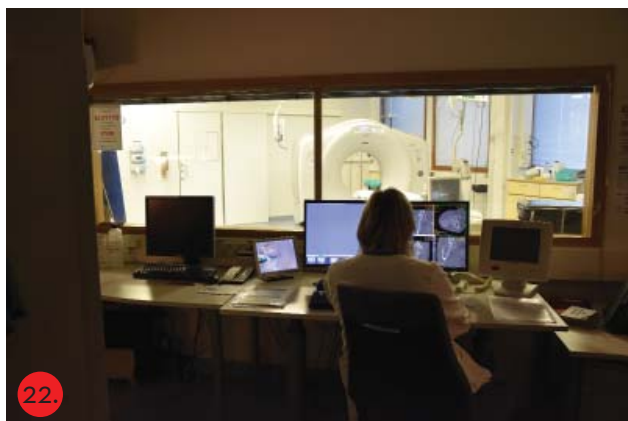
KIRURGIAN PKL

1. kerros

101

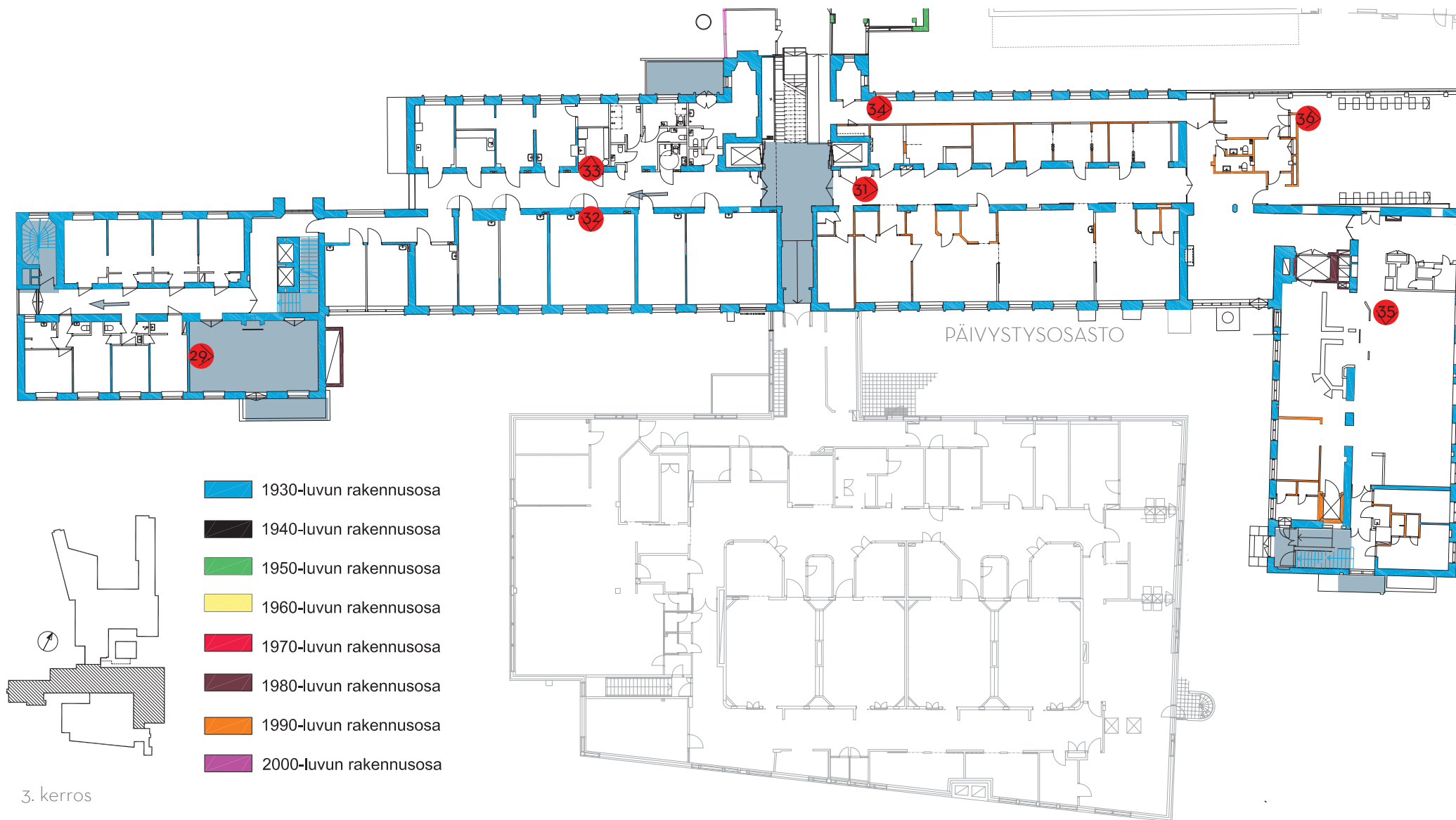

palvelun
1948
x

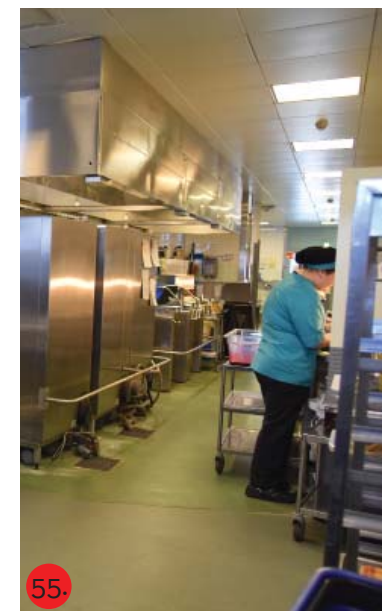
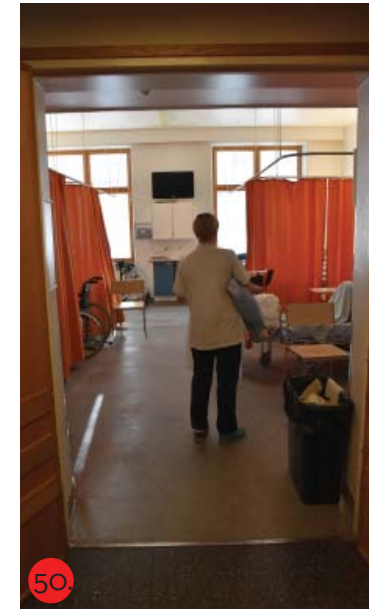

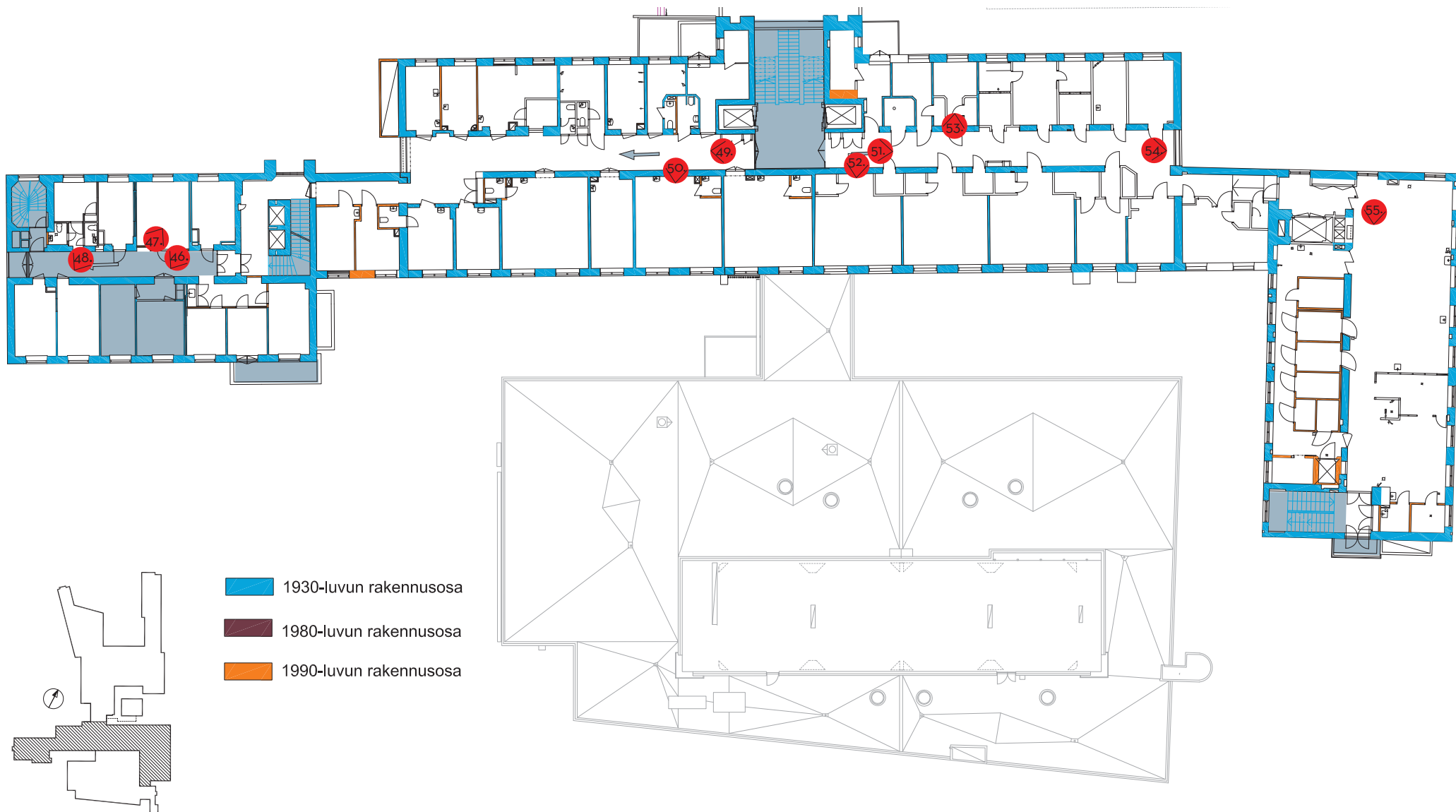

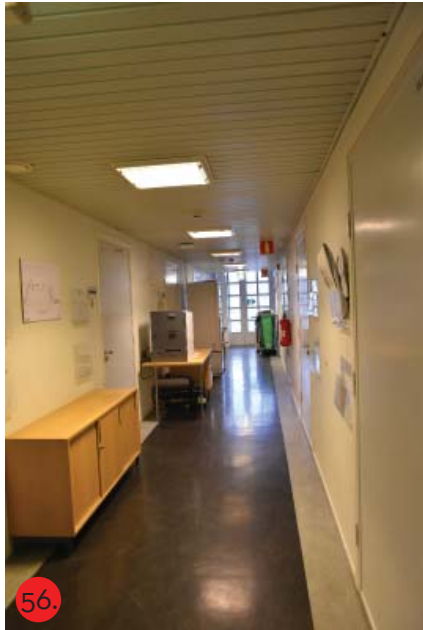

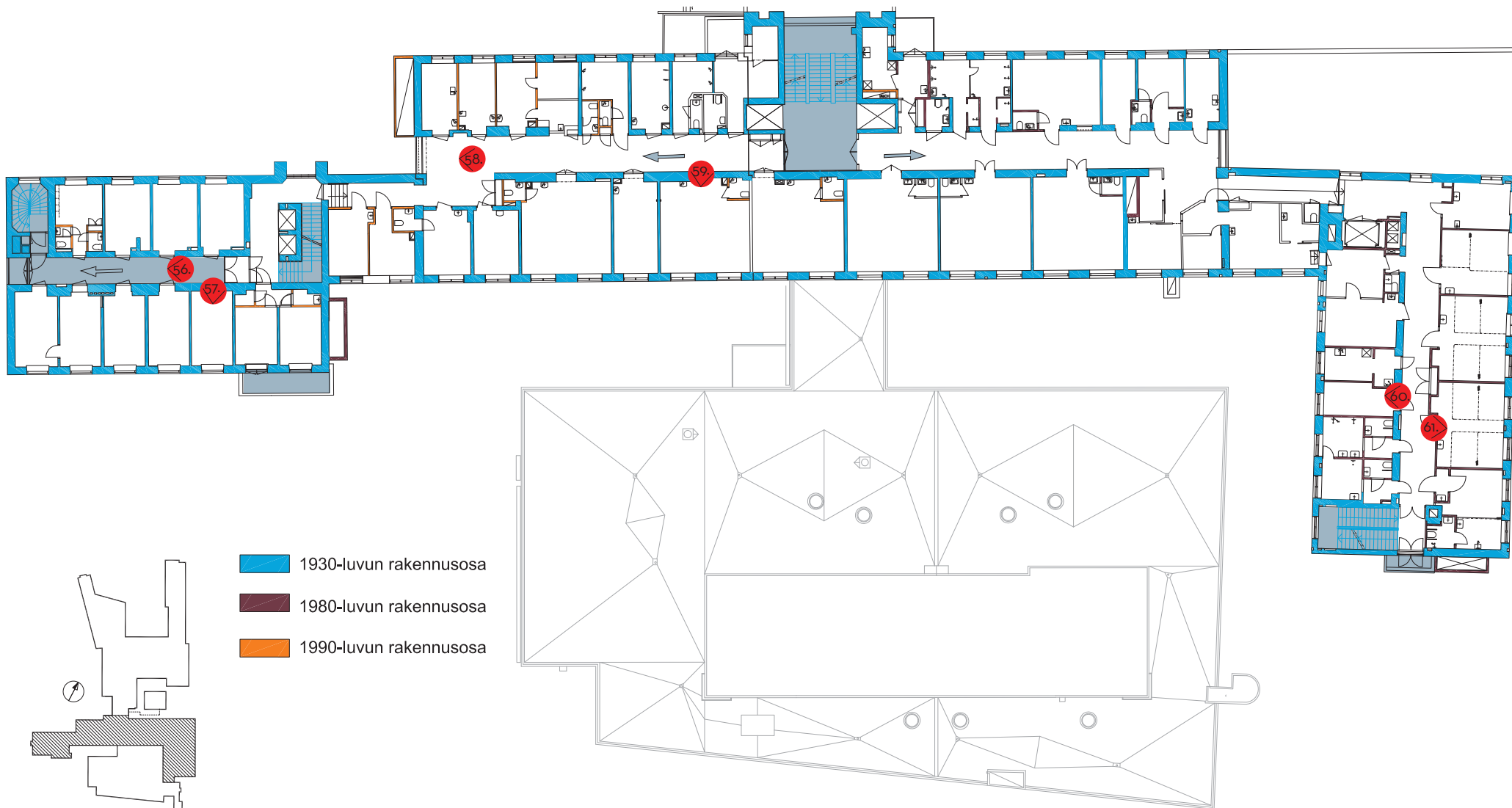

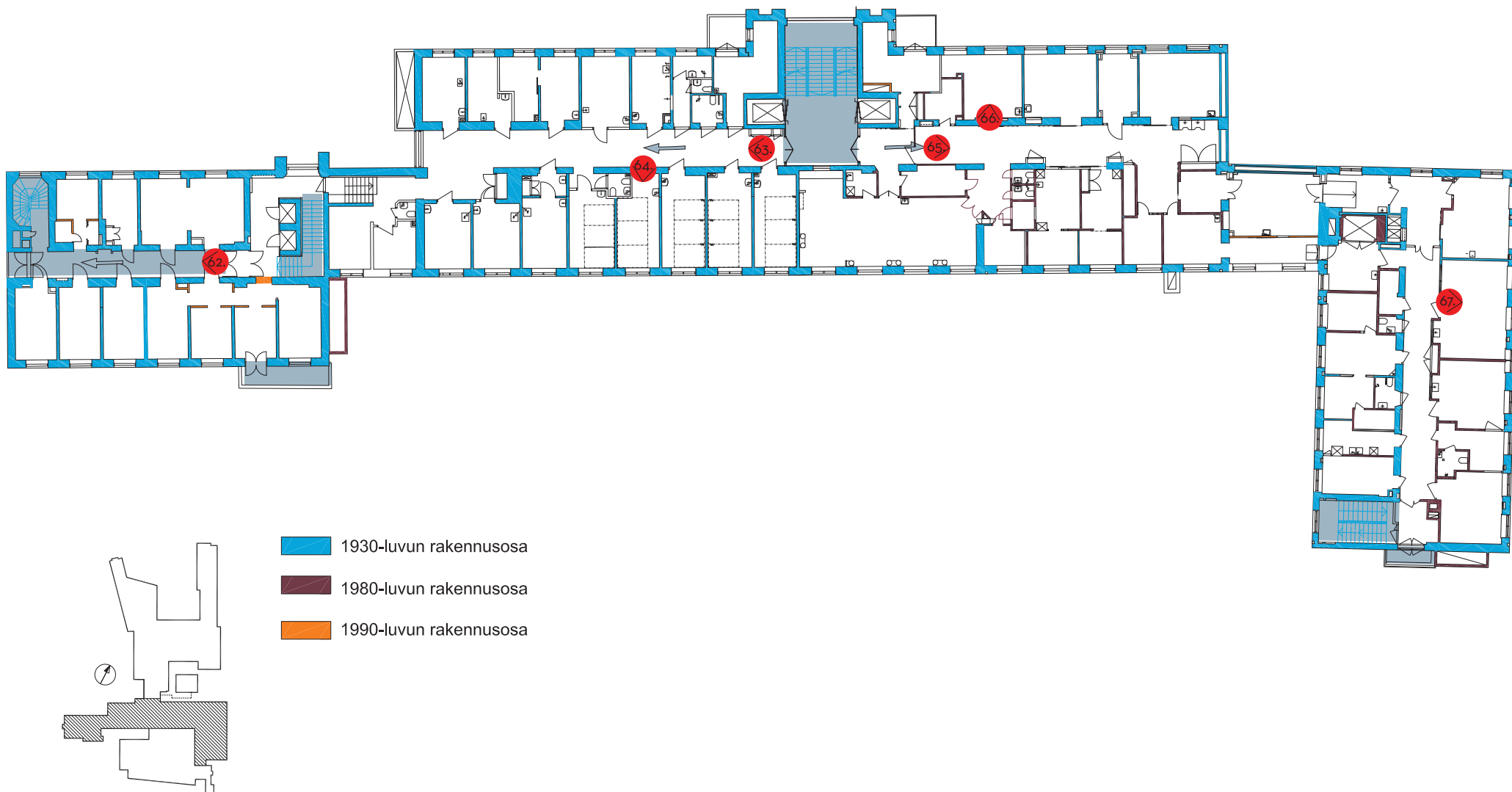
4. kerros

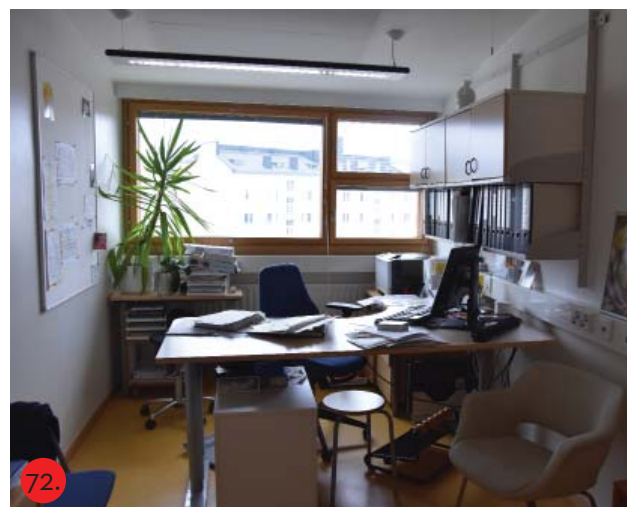

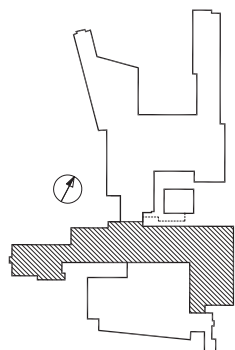
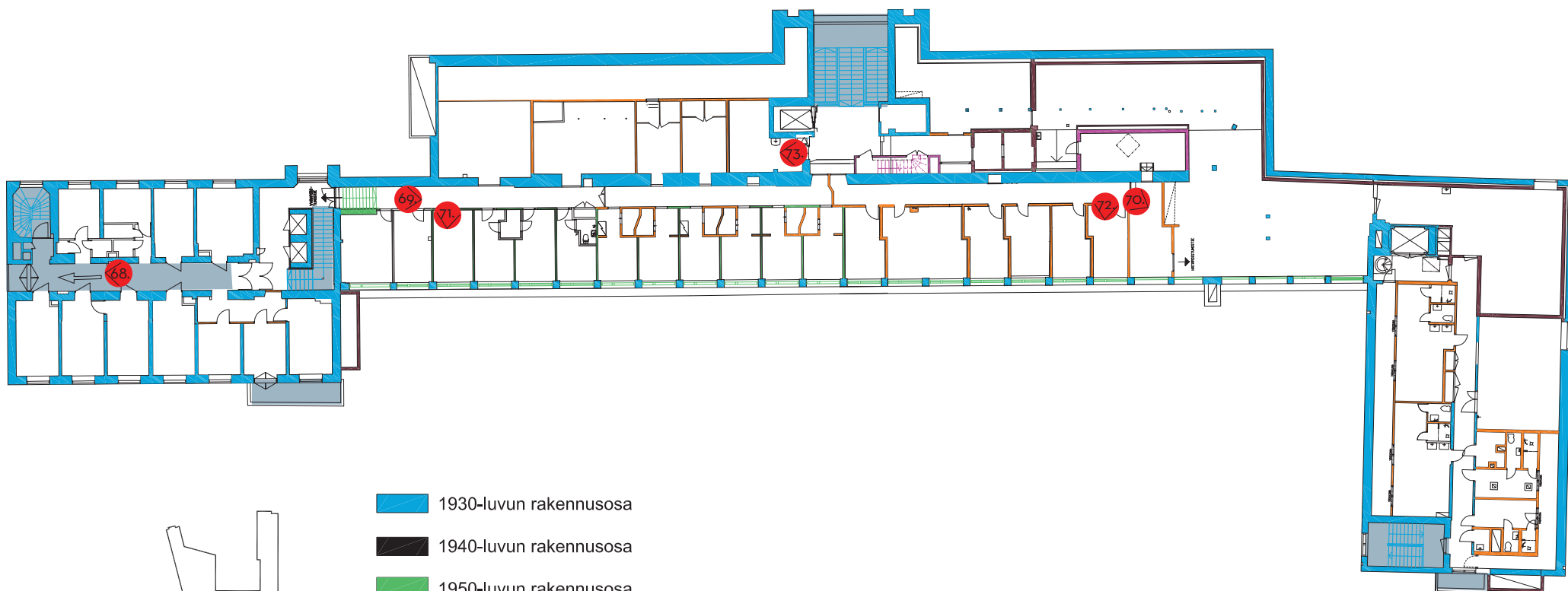
5. kerros

6. kerros

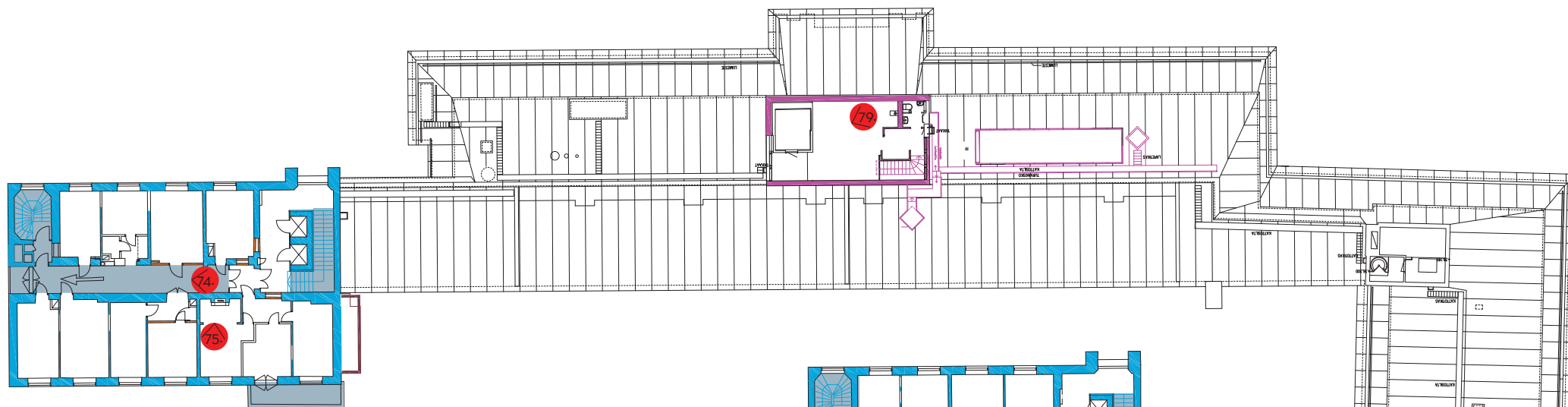

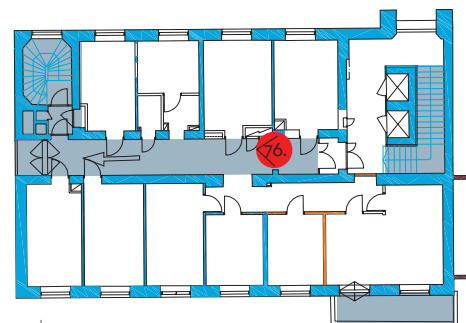
- 1930-luvun rakennusosa
- 1940-luvun rakennusosa
- 1950-luvun rakennusosa
- 1960-luvun rakennusosa
- 1970-luvun rakennusosa
- 1980-luvun rakennusosa
- 1990-luvun rakennusosa
- 2000-luvun rakennusosa

7. kerros

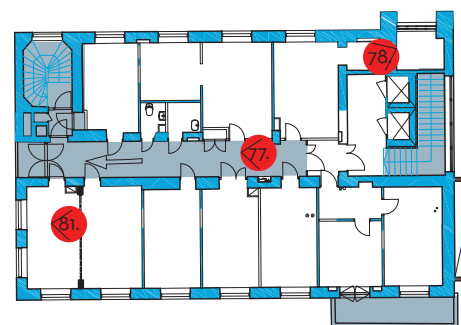

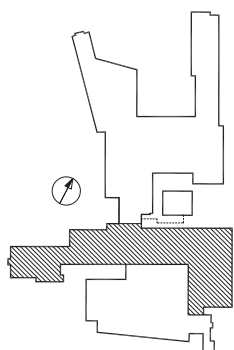
8. kerros

9. kerros

10. kerros

- 1930-luvun rakennusosa
- 1980-luvun rakennusosa
- 1990-luvun rakennusosa
- 2000-luvun rakennusosa

Vanhan puolen leikkaussali 1930-luvulla, TSA.

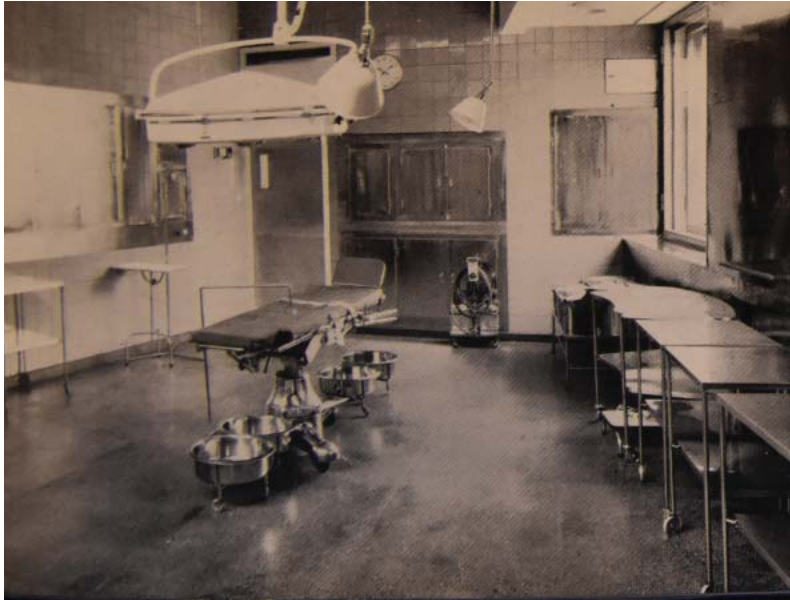
Sama tila nykyisin.

Leikkaus käynnissä vanhan puolen leikkaussalissa 1930-luvulla, TSA.

Sama tila toimii edelleen leikkaussalina.

Laajennusosan leikkaussali 1960-luvun alussa. Arkkitehti 7-8/1962.

Laajennusosan leikkaussali nykyisin.

Laajennusosan välinehuolto 1960-luvun alussa. Arkkitehti 7-8/1962.

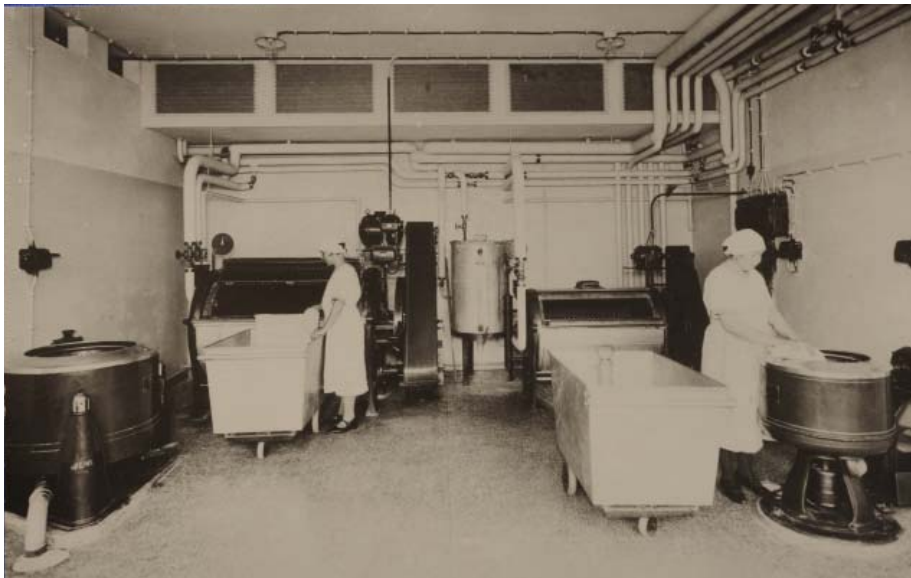
Laajennusosan välinehuollon tilat nyt.

Vanhan osan keittiö 1930-luvulla, TSA.

Vanhan osan keittiö nykyisin.

Vanhan osan osastonkäytävä 1930-luvulla, TSA.

Vanhan osan osastonkäytävä nykyisin.

Vanhan osan 7 hengen potilashuone 1930-luvulla, TSA.

Vanhan osan 4 hengen potilashuone nykyisin.

Laajennusosan leikkaussalin odotustila 1960-luvun alussa. Arkkitehti 7-8/1962.

Sama tila nykyisin.

Vanhan osan kappeli 1930-luvulla, TSA.

Kappeli on siirretty laajennusosaan.

Hoitajattarien seurustelutila 1930-luvulla, TSA.

Sama tila nykyisin. Vanha parketti on säilynyt.

Rakennusosien ja pintojen säilyneisyys

Alkuperäisiä terveysikkunoita heloineen on säilynyt esimerkiksi asuintornissa 4. ja 6 kerroksessa. Näissä kerroksissa on myös säilynyt alkuperäisiä väliovia. Metalli-ikkunoita on säilynyt teräslasiseinissä, joissa sisemmät puitteet ovat alkuperäisiä.

Porraskäytävissä on säilynyt alkuperäiset pinnat ja kaiteet. Pääportaan hissin verkkoseinät ovat alkuperäiset, vaikka hissin tekniikka ja ovet ovat uusitut.

Alkuperäistä puuparkettia on säilynyt muutamissa tiloissa.

Alkuperäisiä kumi- ja linoleummattoja ei löytynyt. Alkuperäisiä ovia oli säilynyt etenkin asuintornin 4.-6. kerroksessa. Alkuperäiset ovet asuintiloissa ja toimistotiloissa ovat olleet huomattavan leveitä, mikä viittaa siihen, että niissä tiloissa on varauduttu mahdollisiin myöhempiin muutoksiin, missä ko. huoneita otetaan potilashuoneiksi.

Alkuperäisiä ovia asuintornissa.

Säilynyt alkuperäinen ikkuna, jossa on tuuletusta varten oleva ns. terveysikkuna eli ala- ja yläsaranoitu yläikkuna.

Teräslasiseinien sisemmät ikkunat ovat alkuperäisiä.

Parvekkeet ovat säilyneet maakuuterasseja lukuunottamatta. Alkuperäiset laattapinnat on kuitenkin poistettu.

Pääporras 30-luvulla. TSA.

Pääporras nykyisin. Shakkiruudutettu kumimatto on korvattu shakkiruudutetulla muovimatolla, jossa ruudut kulkevat vinoon.

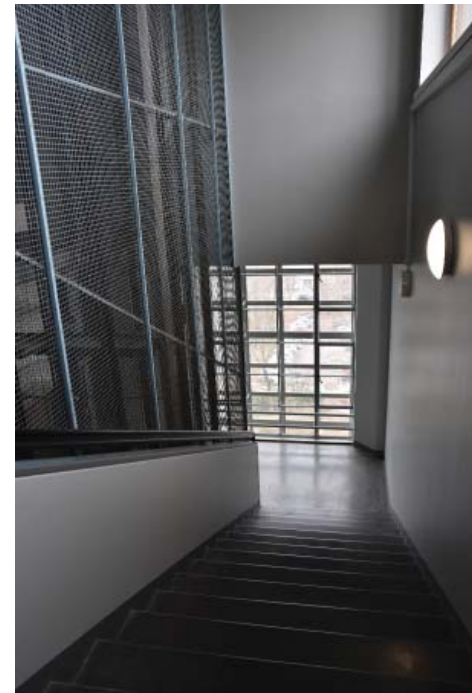

Pääportaasta osastoille johtavat teräsovet on uusittu alkuperäisen mallin mukaisiksi palo-oviksi.

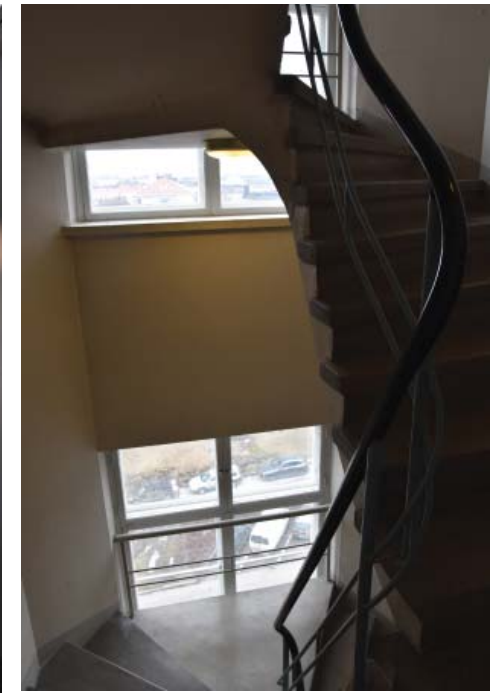
Alkuperäisiä lämmitysjärjestelmään liittyviä rutilöitä on säilynyt asuintornissa.

Taloussiiven porras. Kaiteet ja askelmat ovat alkuperäiset.

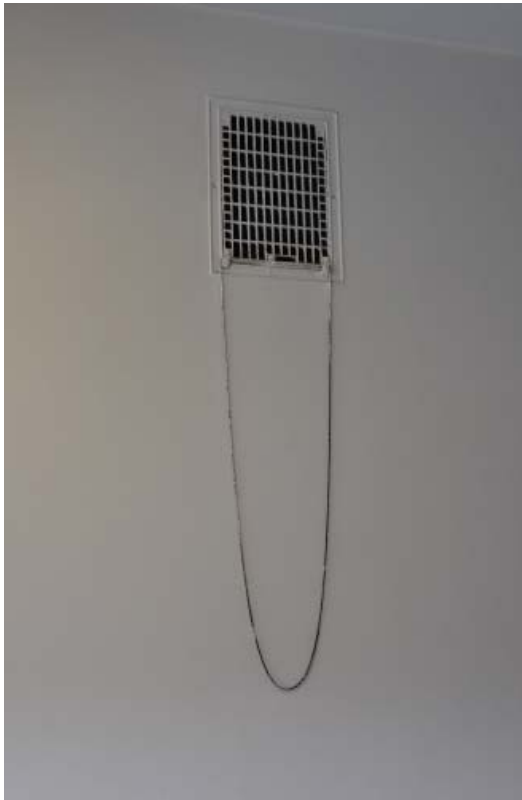
Asuinsiiven pääporras. Askelmat, lepota-sojen lattiat, kaiteet ja hissin teräsverkkoseinä ovat alkuperäiset

Asuinsiiven huoltoporras. Askelmat, lepota-sojen lattiat, kaiteet ovat alkuperäiset.

Teknisten järjestelmien säilyneisyys

Alkuperäisiä teknisiä järjestelmiä on säilynyt vain hyvin vähän. Niitä ovat mm. valurautapatterit, vesipostit, seinäkello ja sen säätökoneisto kello-
taulun takana sekä iv-säleiköt.

Kalusteiden säilyneisyys

Ympäri rakennusta on sijoitettu paljon alkuperäisiä kalusteita. Varasairaalan museuhuoneeseen on kerätty sairaalaan liittynyttä alkuperäistä kalustusta ja sairaalavälineistöä.

Yhteenveto

Kun Suomen Punaisen Ristin sairaala valmistui vuonna 1932, se oli kaasusuojauslaitteineen yksi Euroopan nykyaikaisimmista sairaaloista.

Vanhassa osassa oli valmistuessaan paljon 1920–30-lukujen taitteen varhaisen funktionalismin piirteitä, joita on nähtävissä myös Jussi Paatelan samoihin aikoihin suunnittelemassa Naistenklinikassa läheisellä Meilahden alueella. Myös ympäröivän Taka-Töölön asuinrakennukset edustavat funktionalismia, ja sairaala liittyy asuintornin avulla niiden muodostamaan kokonaisuuteen.

Julkisivuissa ja sisätiloissa on nähtävissä kuitenkin vielä klassismin vaikutusta. Arkistotietojen mukaan marsalkka Mannerheim ”ratkaisevasti vaikutti myös julkisivujen muovailuun” sekä sisustukseen. Mannerheim kannatti hillitympää klassista tyyliä niin värityksessä kuin kalusteissakin. On todennäköistä, että ilman hänen vaikutustaan, sairaalassa olisi ollut vielä enemmän funktionalistisia piirteitä. Asuntolasiiven hoitajatarien seurusteluhuone on hyvä esimerkki, miten muuten funktionalistisia piirteitä edustava siipeen on toteutettu hyvin klassistinen huonetila valeovineen. Tilan kalustuskin oli Mannerheimin lahjoittama.

Vanha osa edustaa tyypillistä 1930-luvun blokkisairaalatyyppiä, jossa on yksikäytäväratkaisu, missä aputilat sijoittuvat pohjoispuolelle ja potilas-

huoneet eteläpuolelle. Eri toimintojen sijoittelu eri osiin on myös tyypillistä tuolle ajalle.

Makuuterassien umpeenrakentaminen 1930- ja 1950-luvuilla sekä Töölönkadun varren matalan 1. kerroksisen osan korotus 1950-luvulla ovat muovanneet alkuperäistä arkkitehtuuria. Merkittävin muutos alkuperäiseen arkkitehtuuriin on ollut vuonna 1959 valmistunut laajennus, jonka tieltä purettiin pois vanhan osan ramppijärjestelyt.

Laajennuksen tilalle piti rakentaa reumasairaa arkkitehtikilpailuvoiton suunnitelmien perusteella. Rakennustyö eteni perustuksiin saakka, mutta reumasairaalaa ei kuitenkaan koskaan rakennettu. Sen tilalle toteutettiin vanhan sairaalan laajennusosa, joka sisälsi neurokirurgisen klinikan, Suomen Punaisen Ristin veripalvelun sekä vanhan kirurgisen klinikan eräät erikoisosastot leikkaus-, röntgen-, sähkötutkimus-, fysiatria- ja poliklinikkatiloineen.

Uuden tilaohjelman myötä laajennuksen ulkoasu muuttui hyvin paljon alkuperäisistä arkkitehtuurikilpailuvoiton suunnitelmista. Laajennus rakennettiin kuitenkin reumasairaalaa varten tehtyjä perustuksia hyödyntäen, mikä osaltaan vaikutti sen arkkitehtonisiin ratkaisuihin.

Laajennusosan arkkitehtuurin ajatus on samankaltainen kuin tuona aikana toteutetuissa tower-on-podium-ratkaisuissa yleensä: Poliklinikkatilat

sijaitsevat matalassa ja syvärunkoisessa jalustaosassa ja vuodeosastot korkeammassa torniosassa, joka tässä tapauksessa on vanhan osan sairaalaosa. Laajennusosan tilat ovat osin yksi- ja osin kaksikäytäväratkaisuja. Kaksikäytäväisissä tiloissa aputilat sijaitsevat pimeällä keskivyöhykkeellä. Syvän rungon vuoksi valoa on tuotu keskiosiin kattoikkunoiden avulla.

Vanhassa osassa käytävät ovat säilyneet suurelta osin entisillä paikoillaan. Parhaiten huonejako on säilynyt asuinsiiven 4.–10. kerroksessa sekä sairaalasiiven 4.–5. kerroksessa.

Ainakin asuinsiiven 4.–7. kerroksessa on säilynyt useita alkuperäisiä ovia sekä alkuperäisiä terveysikkunoita heloineen.

Sisätilojen pinnat ovat lähes kaikki muutettu. Vain muutamissa tiloissa on jäljellä alkuperäistä parkettia. Merkittäviä säilyneitä sisätiloja ovat hoitajattarien seurusteluhuone eli nykyinen Mannerheim-sali, ylihoitajattaren huoneen takkasyvennys sekä hoitajattarien ruokailutila. Myös käytävänäkymät, jotka päättyvät ikkunaan, ovat merkittäviä säilyneitä arkkitehtonisia ajatuksia.

Laajennusosan tilajako sekä pinnat ovat hyvin suurelta osin muuttuneet myöhemmin. Käytäväjärjestelyt ovat kuitenkin säilyneet lähes ennallaan. Laajennusosan teak-ikkunat ovat alkuperäiset samoin puhtaaksimuuratut tiiliosat ovat lähes ennallaan. Julkisivujen aukotukseen on tehty vain vähäisiä muutoksia. Sisäänkäynnin yhteyteen ja Sibeliuksenkadun päätyyn on tehty pienet laajennusosat. Kattokerrokseen on rakennettu paljon iv-konehuoneita ja säleikköjä. Alkuperäistä kuparikattoa on kuitenkin vielä paljon jäljellä.

Piha-alueet ovat laajennusrakennusten myötä kutistuneet olemattomiin. Aiemmin puistoalueina toimineet alueet ovat enimmäkseen autojen käytössä. 1930-luvulta on peräisin kiviaitoja sekä puutarhassa ollut kivirakenteinen tukimuuri. Myös sairaalan eteläpuolen rapattu tiilialta on 1930-luvulta. Laajennusta ympäröivä puhtaaksimuurattu tiilialta sekä

metalliputkiaita ovat laajennuksen rakentamisen ajalta. Nykyinen ajoyhteys Topeliuksenkadulta on laajennuksen rakennusvaiheen ajoyhteyden mukainen.

Lähteet

Arkistot

Arkkitehtuurimuseo, Paateloiden piirustusarkisto

HUS-Kiinteistöt Oy:n arkistot

Kansallisarkisto (KA)

Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto

Lupapiirustukset ja -asiakirjat

Töölön sairaalan arkisto (TSA)

Psykiatri Heikki Pihan yksityinen kokoelma sairaalapostikorteista.

Kirjallisuus

Joutsivuo Timo & Laakso Mikko, Sairaanhoidon ytimessä, Hyks 50 vuotta. Edita Prima, Helsinki 2008.

Koskinen E.V.S. & Nyström S.H.M., Töölön sairaalan historiikki, Suomen kirurgiyhdistys 50 toim. Matti I Turunen & Timo V. Kalima. Vammala 1975.

Paatela Mikael, Sairaalarakennuksen kehitys, Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co Oy. Espoo 2003.

Rosén Gunnar, Sata sodan ja rauhan vuotta, Suomen Punainen Risti 1877-1977. Oy Til-Set Ab, Helsinki 1977.

Lehdet ja pienpainatteet

Brofeldt Simo Antero. Suomen Punaisen Ristin Sairaala, Otava 1934.

Brofeldt Simo Antero. Suomen Punaisen Ristin Sairaala, Sotamarsalkka Mannerheimin perustama ja hänen lahjansa Suomen kansalle, Tilgman, Helsinki 1942.

Suomen Punaisen Ristin sairaala, kymmenvuotiskatsaus 1932-1942, Tilgman Helsinki 1943.

Suomen Punaisen Ristin sairaala,

Vuosikertomus 1932-1933, Tilgmann Helsinki 1934.

Vuosikertomus 1934, Tilgmann Helsinki 1935.

Vuosikertomus 1935, Tilgmann Helsinki 1936.

Vuosikertomus 1936, Tilgmann Helsinki 1937.

Vuosikertomus 1937, Tilgmann Helsinki 1938.

Vuosikertomus 1938, Tilgmann Helsinki 1939.

Vuosikertomus 1939, Tilgmann Helsinki 1940.
Vuosikertomus 1940, Tilgmann Helsinki 1941.
Vuosikertomus 1941, Tilgmann Helsinki 1942.
Vuosikertomus 1942, Tilgmann Helsinki 1943.
Vuosikertomus 1943, Tilgmann Helsinki 1944.
Vuosikertomus 1944, Tilgmann Helsinki 1945.
Vuosikertomus 1945, Tilgmann Helsinki 1946.
Vuosikertomus 1946, Tilgmann Helsinki 1947.
Vuosikertomus 1947, Tilgmann Helsinki 1948.
Vuosikertomus 1948, Tilgmann Helsinki 1949.
Vuosikertomus 1949, Tilgmann Helsinki 1950.
Vuosikertomus 1950, Tilgmann Helsinki 1951.
Vuosikertomus 1951, Tilgmann Helsinki 1952.
Vuosikertomus 1952, Tilgmann Helsinki 1953.
Vuosikertomus 1955, Tilgmann Helsinki 1956.
Vuosikertomus 1956, Tilgmann Helsinki 1957.
Vuosikertomus 1957, Tilgmann Helsinki 1958.

Suomen Punaisen Risti,

Toimintakertomus vuonna 1940, Tilgmann Helsinki 1941.
Toimintakertomus vuonna 1943, Tilgmann Helsinki 1944.
Toimintakertomus vuonna 1944, Tilgmann Helsinki 1945.
Toimintakertomus vuonna 1945, Tilgmann Helsinki 1946.

Toimintakertomus vuonna 1948, Tilgmann Helsinki 1949.
Toimintakertomus vuonna 1949, Tilgmann Helsinki 1950.
Toimintakertomus vuonna 1950, Tilgmann Helsinki 1951.
Toimintakertomus vuonna 1951, Tilgmann Helsinki 1952.
Toimintakertomus vuonna 1952, Tilgmann Helsinki 1953.
Toimintakertomus vuonna 1953, Tilgmann Helsinki 1954.
Toimintakertomus vuonna 1954, Tilgmann Helsinki 1955.
Toimintakertomus vuonna 1955, Tilgmann Helsinki 1956.
Toimintakertomus vuonna 1956, Tilgmann Helsinki 1957.
Toimintakertomus vuonna 1957, Tilgmann Helsinki 1958.
Toimintakertomus vuonna 1958, Tilgmann Helsinki 1959.

Painamattomat lähteet

Työ- ja aineselitys Suomen punaisen ristin sairaalan uutisrakennusta varten tontille N:O 3b neliössä N:o 479 B, Helsingissä SPR Arkisto Hla:1, SPR:n sairaala, työselitykset 1931, KA,

Työselitys ja aineluettelo vesi- ja viemärijohtojen rakentamiseksi Suomen Punaisen Ristin Sairaalan tontilla N:o 2-4, neliössä 479 b XIV kaupunginosassa Helsingissä HLA:1, KA

Terveisiä sairaalasta! Postikorttinäyttelyn tekstit.

Sähköiset lähteet

Lindh Tommi, Töölöläisfunktionalismin 4 vaihetta, liseniaattityö, Espoo 2002. <http://www.saunalahti.fi/~lindhto/lisuri/>

<https://mycourses.aalto.fi/mod/folder/view.php?id=43131>.

Helsingin kaupungin karttapalvelu <http://kartta.hel.fi/>

Kansalliskirjasto, Doria, kartat: <http://www.doria.fi/handle/10024/78800>

Helsingin ortokuva 1964. Aineiston ylläpitäjä on Helsingin kaupungin kiinteistövirasto ja alkuperäinen tekijä Blom Kartta Oy. Aineisto on ladattu Helsinki Region Infoshare -palvelusta 04.04.2017 lisenssillä HRI -tietoaaineistojen lisenssi - nimeä.

<https://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/historia>

Haastattelulähteitä

Blomstedt Göran, neurokirurgian erikoislääkäri, eläkkeellä

Sulander Sari, suunnittelija HUS

Yli-Halkola Sauli, vanhempi ammattimies, eläkkeellä

CasaCo Studio Oy
Otalammentie 116
03300 OTALAMPI
sanna.ihatsu@otalampi.net
p. 050-339 0840